

Onsdagen den 29 maj

Kl. 9.00

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs, men bordlades åter finansutskottets betänkande nr 23, lagutskottets betänkanden nr 21, 22, 24 och 25, utrikesutskottets betänkande nr 9, trafikutskottets betänkande nr 19 samt inrikesutskottets betänkanden nr 14–16.

§ 3 Förslag till abortlag, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 21 i anledning av propositionen 1974:70 med förslag till abortlag, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1974:70 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokoll över justitieärenden den 8 mars 1974, föreslagit riksdagen att

dels anta vid propositionen följande förslag till

1. abortlag,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering,
4. lag om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
6. lag om ändring i förordningen (1954:519) angående kostnadsfria

och prisnedsatta läkemedel m. m.,

dels till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. för budgetåret 1974/75 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till ny abortlag. Samtidigt föreslås kraftigt ökade insatser i fråga om preventivmedelsrådgivning och andra förebyggande åtgärder.

Enligt den föreslagna abortlagen avgörs frågan om abort före utgången av 12:e havandeskapsveckan av kvinnan själv. Hon får vägras abort endast om åtgärden skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa. Denna förutsättning prövas av en läkare. För abort efter 12:e men före utgången av 18:e veckan fordras utöver vad som gäller vid tidigare abort att det företas en särskild kuratorsutredning. Om kvinnan inte medges abort, är läkare skyldig att omedelbart hänskjuta frågan till socialstyrelsen för förnyad prövning. Efter 18:e havandeskapsveckan får abort företas bara i undantagsfall. För abort krävs då socialstyrelsens tillstånd, som får lämnas endast om det föreligger synnerliga skäl för åtgärden och det inte kan antas att fostret är livsdueligt.

Onsdagen den
29 maj 1974

Förslag till abortlag, m. m.

Som allmän förutsättning för abort gäller att kvinnan är svensk medborgare eller bosatt här i riket. När särskilda skäl talar för det kan socialstyrelsen medge abort även beträffande utländsk kvinna som inte är bosatt här. Abort skall företas på sjukhus eller annan godkänd sjukvårdsinrättning. Samhällets insatser i fråga om abortrådgivning ökas. Kontakt med rådgivningsverksamheten föreslås vara helt frivillig.

De bestämmelser beträffande abort som nu finns i brottsbalken föreslås upphävida. Straffhotet mot kvinnan avskaffas. Straffbestämmelser för den som utan att vara läkare utför abort på annan samt för läkare som överträder vissa föreskrifter angående abortförfarandet föreslås intagna i abortlagen.

I propositionen betonas att abort alljämt måste betraktas som en nödfallsutväg och att födelsekontrollen måste ske med hjälp av olika preventiva åtgärder. Inom socialdepartementets verksamhetsområde föreslås därför kraftigt ökade insatser för att på olika sätt förebygga oönskade graviditeter och därmed motverka förekomsten av aborter.

För att få till stånd en utbyggnad av de förebyggande åtgärderna föreslås att sjukvårdshuvudmännen får en lagfäst rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för preventivmedelsrådgivning och information m. m. Motsvarande ersättning skall också kunna utgå till organisationer och andra som med socialstyrelsens tillstånd bedriver preventivmedelsrådgivning. Huvudansvaret för preventivmedelsrådgivningen föreslås vila på sjukvårdshuvudmännen. Rådgivningen skall vara kostnadsfri för den enskilde. Preventivmedel skall i viss omfattning tillhandahållas kostnadsfritt i samband med rådgivningen. Vidare föreslås att p-piller skall omfattas av sjukförsäkringens läkemedelsrabatter även då de förskrivits i enbart födelsekontrollerande syfte. Ersättning för abortrådgivning, som även den skall vara kostnadsfri för den enskilde, föreslås utgå i samma ordning som ersättning för preventivmedelsrådgivningen.

Sjukförsäkringens kostnader för nämnda åtgärder beräknas till drygt 30 miljoner kronor per år.

Till ökade insatser för information om familjeplanering föreslås därutöver ytterligare 1 miljon kronor om året till socialstyrelsens nämnd för hälsouppllysning. Vidare föreslås att det anvisas ett belopp på 2 miljoner kronor för information om familjeplanering genom ungdoms- och kvinnoorganisationer och ett belopp på 1 miljon kronor för information genom massmedia om den nya abortlagstiftningen.

Lagförslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 1975.”

I Kungl. Maj:ts förslag till abortlag hade 1—4 §§ följande lydelse:

1 § Begär kvinna att hennes havandeskap skall avbrytas och kan åtgärden ske före utgången av havandeskapets tolfte vecka, får abort utföras, om ej åtgärden på grund av sjukdom hos kvinnan kan antagas medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa.

2 § Har havandeskap pågått längre tid än tolv veckor och kan det efter särskild utredning angående kvinnans personliga förhållanden konstateras, att hinder som avses i 1 § ej föreligger mot abort, får sådan åtgärd på

kvinnans begäran företagas intill utgången av adertonde havandeskapsveckan.

Utredning som avses i första stycket får underlåtas, om det med hänsyn till tillämplig abortmetod eller av annan särskild anledning är uppenbart att hinder mot aborten ej föreligger.

3 § Efter utgången av adertonde havandeskapsveckan får abort utföras endast om socialstyrelsen lämnar kvinnan tillstånd till åtgärden. Sådant tillstånd får lämnas endast om synnerliga skäl föreligger för aborten.

Tillstånd enligt första stycket får ej lämnas, om det finns anledning antaga att fostret är livsdugligt.

4 § Vägras abort i fall som avses i 1 eller 2 §, skall frågan omedelbart underställas socialstyrelsens prövning.

I detta sammanhang hade behandlats

A. de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:35 av herr Sjöholm (fp),

1974:431 av herr Hermansson m. fl. (vpk),

1974:1316 av fröken Andersson m. fl. (c),

B. de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1644 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1974:1687 av fru Ström m. fl. (s),

1974:1696 av herrar Nyquist (fp) och Hörberg (fp) vari hemstälts att riksdagen beslutade

1. att kvinnan före sitt beslut om abort före utgången av havandeskapets tolfte vecka alltid skulle beredas tillfälle till samtal med läkare, sjuksköterska, barnmorska eller kurator i syfte att ge henne upplysning om frågor som sammanhänger med aborten,

2. att skyldighet ålades sjukvårdsstyrelse att ombesörja att kvinna, som uppfyllde förutsättningarna för abort enligt den nya lagstiftningen, också fick abort utförd, samt

3. att lämpliga insatser från samhällets sida ofördröjligen gjordes för en ökad preventivmedelsforskning,

1974:1727 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) vari hemstälts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:70 beslutade

1. att uttala att i abortlagens tillämpningsföreskrifter skulle komma till uttryck dels att läkare och annan personal, som hade första kontakten med abortsökande kvinna, ålades att ge upplysning om vilka informationer, stöd och hjälpmöjligheter som samhället kunde erbjuda, dels att sjukvårdshuvudmännen ålades att garantera att det vid varje sjukvårdsenhet, dit man kunde vända sig för att söka abort, skulle finnas tillgång till personal med kurativ inriktning,

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

Förslag till abortlag, m. m.

Onsdagen den
29 maj 1974

Förslag till abort-
lag, m. m.

2. att uttala att vidareutbildningen av barnmorskor för preventivmedelsrådgivning borde byggas ut,

3. att i sjukvårdslagen infördes en särskild bestämmelse som fastslog sjukvårdshuvudmännens ansvar för att beviljad abort utfördes,

4. att ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts angående effekterna av de föreslagna förändringarna i fråga om tillhandahållande av preventivmedel,

5. att uttala att en ökad satsning borde ske på forskning om preventivmedel, främst med syfte att finna säkra preventivmetoder utan biverkningar,

1974:1728 av fru Berglund m. fl. (s),

1974:1729 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att avslå propositionen 1974:70 i vad avsåg förslag till ny abortlag,

2. att abort även fortsättningsvis i princip skulle vara förbjuden,

3. att havandeskap t. o. m. tolfte veckan därav skulle kunna avbrytas,

a. om det kunde antas att kvinnans hälsa kunde råka i fara eller hennes krafter allvarligt nedsättas, om havandeskap fortsatte,

b. om det kunde antas att det barn hon sannolikt skulle föda, om hennes havandeskap fortsatte, kom att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte,

c. om det av någon anledning var oskäligt betungande för kvinnan att hennes havandeskap fortsatte,

4. att för avbrytande av havandeskap mellan tolfte och sextonde veckan skulle krävas synnerliga skäl,

5. att havandeskap efter sextonde veckan fick avbrytas, endast om starka medicinska indikationer förelåg och efter tillstånd av socialstyrelsen,

6. att tillstånd till abort ej fick lämnas, om det kunde antas att fostret var livsdugligt,

7. att abort skulle ske så tidigt som möjligt med för kvinnan skonsammaste möjliga metod,

8. att erforderlig tid skulle anslås för samråd med läkare och kurator före abort,

9. att mannens uppfattning i abortärendet skulle inhämtas, såvida icke särskilda skäl talade häremot,

10. att läkare och annan sjukvårdspersonal icke mot sin vilja skulle behöva medverka vid abort,

11. att abortsökande kvinna skulle ha rätt till fritt läkarval och vara obunden av tillhörighet till sjukvårdsområde,

12. att påföljd enligt vad som angavs i propositionens förslag till abortlag skulle förekomma både för den som utan att vara behörig att utöva läkaryrket uppsåtligen utförde abort på annan och för läkare som handlade i strid med vad som ovan sagts i punkterna 3, 4 och 5,

13. att anstiftan till och medhjälp till illegal abort skulle bestraffas med böter eller fängelse på sätt i motionen närmare angavs,

14. att läkares beslut att avslå abortansökan skulle kunna överklagas hos socialstyrelsen,

15. att bifalla de bestämmelser som föreslagits i 5–7 §§ i propositionens förslag till abortlag,

1974:1730 av herr Fridolfsson (m),

1974:1731 av fru Håvik m. fl. (s),

1974:1732 av fröken Hörlén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta avslå propositionen 1974:70 i den del som gällde förslaget till abortlag,

2. hos Kungl. Maj:t begära att en skyndsam översyn av nu gällande abortlagstiftning och dess tillämpning skedde med utgångspunkt i fem punkter, som angavs i motionen,

3. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sociala och ekonomiska faktorerens betydelse för abortsökande kvinnor samt förslag till nödvändiga sociala hjälpåtgärder i det enskilda fallet,

4. besluta att till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. för budgetåret 1974/75 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

1974:1733 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1974:70 i vad avsåg förslag till abortlag,

2. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om behovet av ökad information i abortfrågan samt om bättre socialt och ekonomiskt stöd,

3. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning genom en allsidigt sammansatt kommitté med uppgift att framlägga förslag till ny abortlag, varvid abortfrågan skulle allsidigt behandlas och frågan om de negativa effekterna av abort särskilt belysas,

1974:1734 av herr Karlehagen m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen skulle

1. besluta avslå propositionen 1974:70 i den del som gällde förslaget till abortlag,

2. hos Kungl. Maj:t begära att en skyndsam översyn av nu gällande abortlagstiftning och dess tillämpning skedde med utgångspunkt i fem punkter, som angavs i motionen,

3. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sociala och ekonomiska faktorerens betydelse för abortsökande kvinnor samt om förslag till nödvändiga sociala hjälpåtgärder i det enskilda fallet,

4. besluta att till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. för budgetåret 1974/75 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

1974:1735 av herr Lundgren m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen med tillstyrkan av propositionen 1974:70 beaktade vad i motionen anförts,

1974:1736 av herr Molin (fp),

1974:1737 av herr Romanus (fp) vari hemställdes att riksdagen till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. för budgetåret 1974/75 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor, varav 500 000 kronor för bidrag till Riksförbundet för sexuell upplysning,

1974:1738 av fru Tillander m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:70 beslutade

1. att godkänna vad som i motionen anförts angående den etiska konflikt mellan olika värderingar som förelåg i abortfrågan och därvid understryka att abort var en nödlösning,

2. att lagstadgad obligatorisk information om alternativ till abort skulle ges till alla abortsökande kvinnor,

3. att hos Kungl. Maj:t begära en utredning med uppgift att utröna vilka åtgärder samhället skulle kunna erbjuda kvinnan som alternativ till abort i en abortsituation,

4. att avslå 2 § i förslaget till ny abortlag och i 3 § utbyta adertonde havandeskapsveckan mot tolfte havandeskapsveckan,

1974:1739 av fru Tillander m. fl. (c),

1974:1740 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) vari yrkats

A. att av motionärerna föreslagna ändringar skulle företas i den föreslagna lagen om abort, innebärande

dels beträffande 1 § att orden "tolfte vecka" utbyttes mot "adertonde vecka",

dels beträffande 2 § att lagrummet skulle erhålla följande formulering: "Om kvinnan så begär eller det eljest av särskilda skäl befinnes angeläget, skall hon beredas tillfälle rådgöra med kurator eller psykiater",

dels beträffande 4 § att orden "eller 2" skulle utgå,

B. att en informationsbroschyr i abortfrågan distribuerades till samtliga landets hushåll samt via grundskolan,

C. att p-piller uppfördes på förteckningen över kostnadsfria läkemedel,

D. att propositionen i övrigt godkändes,

1974:1741 av fru Lindquist m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle

A. anta av motionärerna framlagt förslag till abortlag, vilket i 1-3 §§ hade följande lydelse:

"1 § Begär kvinna att hennes havandeskap skall avbrytas skall hennes begäran bifallas om den är allvarligt grundad. Abort får dock ej utföras

om åtgärden på grund av sjukdom hos kvinnan kan antagas medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa.

Beslut om abort skall föregås av samråd i sociala och medicinska frågor enligt bestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t.

2 § Efter utgången av tolfte havandeskapsveckan får abort utföras endast om socialstyrelsen lämnar kvinnan tillstånd till åtgärden. Sådant tillstånd får lämnas endast om synnerliga skäl föreligger för aborten.

Tillstånd enligt första stycket får ej lämnas, om det finns anledning antaga att fostret är livsdugligt.

3 § Vägras abort i fall som avses i 1 § skall frågan omedelbart underställas socialstyrelsens prövning.”

B. ge Kungl. Maj:t till känna vad i övrigt i motionen anförts,

1974:1742 av herr Åkerlind m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade avslå propositionen 1974:70 med förslag till abortlag, m. m. samt att nytt förslag till abortlagstiftning förelades riksdagen med beaktande av de synpunkter som framförts i motionen,

1974:1743 av herr Åkerlind (m) och fru Troedsson (m) vari hemstälts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1974:70 beslutade ge Kungl. Maj:t till känna att preventivmedel på vilka läkemedelsförordningen ej ägde tillämpning borde tillhandahållas enligt de regler som angavs i motionen samt

1974:1744 av fru Åsbrink (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande frågan om avslag på de vid propositionen 1974:70 fogade förslagen till abortlag, lag om ändring i brottsbalken och lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1644, 1974:1730 och 1974:1744 i motsvarande del,

2. beträffande frågan om avslag på lagförslagen under 1 jämte anhållan om nytt förslag till abortlagstiftning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1732, 1974:1733, 1974:1734 och 1974:1742 i motsvarande del,

3. beträffande abort som preventivmetod att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1735 och 1974:1738 i motsvarande del,

4. beträffande utgångspunkten för en ny abortlagstiftning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729 och 1974:1738 i motsvarande del,

5. beträffande tidsgräns för abort att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729, 1974:1738 och 1974:1741 i motsvarande del,

6. beträffande förutsättningar för abort före utgången av 18:e havandeskapsveckan att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729, 1974:1738, 1974:1740 och 1974:1741 i motsvarande del,

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

7. beträffande frågan om obligatorisk abortrådgivning m. m. att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1696, 1974:1727, 1974:1729, 1974:1735, 1974:1738, 1974:1740 och 1974:1741 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om vägledande anvisningar rörande informationen till abortsökande kvinna,

8. beträffande förutsättningar för abort efter utgången av 18:e havandeskapsveckan att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1729 i motsvarande del,

9. beträffande hörande av annan än kvinnan i abortärende att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729 och 1974:1735 i motsvarande del,

10. beträffande viss fullföljdsfråga att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1729 i motsvarande del,

11. beträffande straffrättsliga frågor att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1729 i motsvarande del,

12. beträffande sjukvårdshuvudmännens ansvar för att abort blir utförd att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1696 och 1974:1727 i motsvarande del,

13. beträffande stadgande om tidig och skonsam abort att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1729 i motsvarande del,

14. beträffande sjukvårdspersonalens skyldighet att medverka vid abort att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729, 1974:1735 och 1974:1741 i motsvarande del samt motionen 1974:1739,

15. beträffande rätt till abort utanför eget sjukvårdsområde att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729 och 1974:1741 i motsvarande del,

16. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till abortlag,

17. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i brottsbalken,

18. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering,

19. beträffande viss uppföljning av abortverksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1731 i motsvarande del,

20. beträffande frågan om avslag på dels de vid propositionen fogade förslagen till lag om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m. m., lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, lag om ändring i förordningen (1954:519) angående kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel m. m., dels anslag till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1644, 1974:1730 och 1974:1742 i motsvarande del,

21. beträffande vissa utredningskrav m. m. om socialt stöd att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1732, 1974:1733, 1974:1734 och 1974:1738 i motsvarande del,

22. beträffande preventivmedelsrådgivning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1316, 1974:1727 och 1974:1736 i motsvarande del,

23. beträffande vissa allmänna frågor om tillhandahållande m. m. av preventivmedel att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1316, 1974:1727 och 1974:1741 i motsvarande del,

24. beträffande tillhandahållandet av preventivmedel i samband med preventivmedelsrådgivning att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1743,

25. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m. m.,

26. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

27. beträffande frågan om kostnadsfria p-piller att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1740 i motsvarande del,

28. att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i förordningen (1954:519) angående kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel m. m.,

29. beträffande preventivmedelsforskning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1696, 1974:1727, 1974:1736 och 1974:1741 i motsvarande del,

30. beträffande sterilisering av män att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1736 i motsvarande del,

31. beträffande medelsanvisning till preventivmedelsinformation m. m. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1974:1732 och 1974:1734 i motsvarande del samt motionen 1974:1737 till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. för budgetåret 1974/75 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor,

32. beträffande omfattningen av preventivmedelsinformationen att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1733 i motsvarande del,

33. beträffande preventivmedelsinformation genom vissa organisationer eller för vissa målgrupper att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1687 och 1974:1728 samt motionerna 1974:1731, 1974:1735, 1974:1740 och 1974:1744 i motsvarande del,

34. beträffande under den allmänna motionstiden framställda krav på framläggande av ny abortlagstiftning att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:35 och 1974:431,

35. att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:1729, 1974:1735, 1974:1736, 1974:1740, 1974:1741 och 1974:1744 i den mån motionerna inte besvarats genom vad utskottet under 1–34 hemställt.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande frågan om avslag på de vid propositionen fogade förslagen till abortlag, lag om ändring i brottsbalken och lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering jämte anhållan om nytt förslag till abortlagstiftning av herrar Svensson i Kungälv (s) och Andreasson i Östra Ljungby (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1732, 1974:1733, 1974:1734 och 1974:1742 i motsvarande del skulle dels avslå de vid propositionen fogade förslagen till abortlag, lag om ändring i brottsbalken och lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering, dels ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

2. beträffande frågan om avslag på de vid propositionen fogade förslagen till abortlag, lag om ändring i brottsbalken och lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering jämte anhållan om nytt förslag till abortlagstiftning av herr Leuchovius (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1732, 1974:1733, 1974:1734 och 1974:1742 i motsvarande del skulle dels avslå de vid propositionen fogade förslagen till abortlag, lag om ändring i brottsbalken och lag om ändring i lagen (1941:282) om sterilisering, dels ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande tidsgräns för abort av herr Gustavsson i Alvesta (c) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1729, 1974:1738 och 1974:1741 i motsvarande del godkände vad reservanten anfört,

4. beträffande förutsättningar för abort före utgången av 18:e havandeskapsveckan av herr Gustavsson i Alvesta (c) som under förutsättning av bifall till reservationen nr 3 ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på motionen 1974:1740 i motsvarande del samt i anledning av motionerna 1974:1729, 1974:1738 och 1974:1741 i motsvarande del godkände vad reservanten anfört,

5. beträffande förutsättningar för abort före utgången av 18:e havandeskapsveckan av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på motionerna 1974:1729, 1974:1738 och 1974:1741 i motsvarande del och i anledning av motionen 1974:1740 i motsvarande del godkände vad reservanten anfört,

6. beträffande förslag till abortlag av herr Gustavsson i Alvesta (c) som under förutsättning av bifall till reservationerna nr 3 och 4 ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till abortlag med den ändringen att lagen erhöles av reservanten föreslagen lydelse, innebärande i huvudsak

dels beträffande 2 § att abort efter utgången av tolfte havandeskapsveckan endast fick företas med socialstyrelsens tillstånd, som fick lämnas endast om synnerliga skäl förelåg,

dels beträffande 3 § att tillstånd enligt 2 § ej fick lämnas, om det fanns anledning anta att fostret var livsdugligt,

7. beträffande förslag till abortlag av fru Marklund (vpk) som under förutsättning av bifall till reservationen nr 5 ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till abortlag med den ändringen att lagen erhöles av reservanten föreslagen lydelse, innebärande i huvudsak

dels beträffande 1 § att orden "tolfte vecka" utbyttes mot "adertonde vecka",

dels beträffande 2 § att abort efter utgången av adertonde havandeskapsveckan endast fick företas med socialstyrelsens tillstånd, som fick lämnas endast om synnerliga skäl förelåg,

dels beträffande 3 § att tillstånd enligt 2 § ej fick lämnas, om det fanns anledning anta att fostret var livsdugligt,

8. beträffande vissa utredningskrav m. m. om socialt stöd av herrar Svensson i Kungälv (s) och Andreasson i Östra Ljungby (c) samt fru Fränkel (fp) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1732, 1974:1733, 1974:1734 och 1974:1738 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

9. beträffande tillhandahållandet av preventivmedel i samband med preventivmedelsrådgivning av herr Leuchovius (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 24 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:1743 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

10. beträffande medelsanvisning till preventivmedelsinformation m. m. av fru Fränkel som ansett att utskottet under 31 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1974:1732 och 1974:1734 i motsvarande del samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1974:1737 till Information om vissa abortförebyggande åtgärder m. m. för budgetåret 1974/75 under femte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! När de första uppgifterna om den föreslagna abortlagen nådde mig fick jag den uppfattningen att det i förslaget till abortlag var inbyggt ett visst rättsskydd för fostret. När lagförslaget sedan kom visade det sig att denna förmodan var felaktig. I praktiken innebär förslaget fri abort före utgången av adertonde havandeskapsveckan, dvs. i närheten av den gräns då fostret kan vara livsdugligt utanför kvinnans kropp. Med mina utgångspunkter är det omöjligt att godta ett sådant förslag, och jag har därför i socialutskottet valt vägen att i praktiken yrka återremiss för en översyn och med begäran om nytt förslag i höst. Formellt har detta fått formen av ett avslagsyrkande. Bakom detta avslagsyrkande står fyra reservanter med två skilda motiveringar.

Detta är inte en partifråga i vanlig bemärkelse. Inget partiprogram har såvitt jag vet något krav på fri abort. Partiledarna, utom vpk:s, har också hävdad att denna fråga helt får överlämnas åt den enskilde att avgöra.

Statsministern och justitieministern har försäkrat att de har förståelse för dem som har en annan uppfattning. Det är självklart att jag också har respekt för dem som har kommit till en annan slutsats än jag själv. Ingen som ägnat denna fråga någon tankeverksamhet kan i dag stå upp och säga att det är en enkel och okomplicerad fråga.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Herr talman! Att det finns en bred och djup opinion mot lagförslaget är alldeles tydligt. Denna opinion har ibland tagit sig former som vi ogillar, men ingen kan ta miste på det engagemang som finns bakom. För många väljare har det faktiskt också blivit en samvetsfråga som har satt deras partiloyalitet på hårt prov. Enda trösten i sammanhanget är ju att frågan skär tvärsigenom alla traditionella partilinjer. Om man någon gång kan tala om att en fråga inte är partibunden så är det just denna.

Om jag också, herr talman, i debattens inledning får uttala en önskan, så är det att denna debatt skall bli lugn och saklig och inte nå det bottenrekord som någon i går befarade. Jag tror att frågans karaktär gör att vi alla måste gå varligt fram inte minst med hänsyn till de människor som är direkt berörda genom att själva ha varit föremål för operation eller ingrepp. I dag gäller det närmare 30 000 kvinnor per år.

Sverige och Skandinavien har i jämförelse med såväl katolskt dominerade som kommunistiskt styrda länder hittills haft en låg abortfrekvens. Anledningen till detta är bl. a., med en formulering som jag lånar av departementschefen och utskottet, att vi har en hög antikonceptionell standard i vårt land. Lagstiftningen gick också tidigt in för att bygga upp olika familjepolitiska åtgärder. Abortlagstiftningens karaktär och praktiska tillämpning har också till helt nyligen starkt understrukit aborten som en undantagsåtgärd, som får utföras endast om bestämda indikationer uppfylles. Under senare år har emellertid, som vi vet, en ny inställning och en ny tolkning av lagen brutit igenom med åtföljande starkt ökat antal aborter.

Det är, herr talman, en intressant fråga om detta bara innebär en annan fördelning mellan illegala och legala aborter. 1950 års abortkommitté konstaterade att vi i Sverige enligt beräkningar då hade ca 10 000 illegala aborter, medan antalet legala var 4 585. År 1968, alltså 20 år efteråt, tog nästa abortkommitté – vars betänkande i mycket ligger till grund för vår debatt här i dag – upp denna fråga och konstaterade att de illegala aborterna hade minskat starkt till troligen mellan 3 000 och 4 000, kanske högst 6 000. Vid det tillfället var de legala aborterna ca 11 000. Under denna 20-årsperiod har vi alltså haft ett konstant årligt antal aborter på ca 16 000 medan det under de senaste fem till sex åren skett en ökning med ca 10 000 aborter. Alla tecken från andra länder tyder på att vi nu kommer att få en ytterligare ökning. En uppräknig till nuvarande Stockholmspraxis t. ex. innebär en ökning till uppemot 45 000 av det totala antalet aborter per år.

Departementscheferna och utskottsmajoriteten poängterar särskilt att aborten måste betraktas som en nödfallsåtgärd. Det är självklart att jag delar den uppfattningen, men det är också anledningen till att jag vill begränsa det totala antalet aborter även genom lagstiftningen. Jag menar att en minimering av antalet aborter måste vara vår arbetshypotes och vårt mål. Den fria aborten fyller inte det kravet.

En annan mening som fördes fram i abortkommittén var att abortingreppet eller, som det kallades, abortoperationen inte får bli en beställningsoperation. Jag har mycket svårt att förstå hur det skall kunna undvikas. Utskottet understryker tillsammans med andra nämligen att kvinnan, om hon begär abort, också skall få det utan annan undersökning

än av om hon är frisk och kan genomgå ingreppet.

I världsperspektiv torde aborten i dag vara det främsta medlet för födelsekontroll. I Sverige vill vi inte godta en sådan utveckling, och det är väl också självfallet att inte heller någon enskild hellre vill genomgå abort än använda preventiva åtgärder. Ändå visar undersökningar att mer än hälften av de abortsökande inte hade tillgripit preventiva åtgärder. I SIFO:s undersökning av 1967 uppgav nära en fjärdedel inom hela befolkningen att de vid senaste samlaget inte hade använt preventivmedel. Jag tror att det måste bli så, att ju lättare det är att få aborter, desto svårare blir det i längden att upprätthålla gränsen mot att aborten blir ett medel för födelsekontroll. Vi kan ha vilken mening vi vill om detta men jag tror att det är en utveckling som vi inte kan hejda.

En av propositionens stora förtjänster är att den för fram de förebyggande åtgärderna. Jag menar att de borde ha kommit tidigare, men här har vi många skuld – inte minst jag själv. Nu kommer alltså förslaget just i samband med att vi genomför den nya lagstiftningen.

Problemet med de förebyggande åtgärderna blir ju inte mindre av att väntetiderna för preventivmedelsrådgivning är mycket långa; departementschefen uppger att upp till ett år inte är ovanligt. Här är, vilket också utskottet poängterar, en omedelbar upprustning nödvändig. Förslag om detta borde rimligtvis ha kommit för tre fyra år sedan, då kurvan av aborter gick i höjden. Nu hinner inte upprustningen ske i så god tid som varit önskvärt. Bl a. saknas det också personal och utbildning. Men utskottet understryker – och jag vill gärna betona det själv – också att det är viktigt att en upprustning görs. Jag hälsar alltså förslagen om preventiva åtgärder med stor tillfredsställelse.

Vad jag däremot saknar är förslag om åtgärder i mera positiv bemärkelse för att barnet verkligen skall vara välkommet, för det är ändå det viktigaste i sammanhanget. Det här är en social och ekonomisk fråga, det är en fråga om barnbidrag, om bostadsstöd, om uppbyggnad av föräldraförsäkringen, om bidragsförskott och, skulle jag vilja säga, om sex timmars arbetsdag för att vi skall få möjligheter att fungera i familjen. Mycket av det här är ju gjort, men vi borde se efter vad som ytterligare kan göras.

Det är anledningen till att vi i reservationen 8 begär en utredning kring dessa frågor, speciellt koncentrerad kring dem som har varit med om ett ingrepp. Känner man orsakerna, kan man sedan också bygga ut åtgärderna.

En av de stora diskussionsfrågorna har varit rådgivningen. Enligt utskottet skall det heta upplysning, och någon påverkan får inte ske. Man vet faktiskt inte om läkaren får ge ett gott råd strax före operationen, om kvinnan eventuellt skulle begära det. Jag har litet svårt att begripa den här känsligheten. Självfallet kan all sådan rådgivning bli subjektiv, men människa måste ibland få möta människa. Det måste få finnas något som heter omtanke, inte bara om fostret utan också om kvinnan. Jag menar att det är en individualistisk syn som har brutit igenom, och ungdommoderaterna har också följdriktigt opponerat sig emot sitt partis agerande i abortfrågan. Det stämmer nämligen inte med den nya individualismen.

En av orsakerna till att vi är många som vill ha en obligatorisk

rådgivning är naturligtvis att det rådgivande samtalet också skall nå dem som bäst behöver det. Jag tänker på unga flickor kanske litet vilsna och osäkra inför sin situation. Kontakter kanske behöver tas med det väntade barnets far eller med flickans föräldrar — många är ju barn själva. Allt detta spelar vi nu bort i något slags frihetsiver.

I grunden för utskottsmajoritetens och reservanternas olika linjer ligger olika värderingar. För min del vill jag inte överge den princip som 1938 års lagstiftning byggde på och som sedan gällt ända fram till nu, nämligen att fostret har ett egenvärde och därför skall ha samhällets rättsskydd. Samhällets uppgift måste vara att skydda liv. Har man tagit den ställningen så blir förslaget om fri abort en omöjlig lösning.

Jag kan inte låta bli att erinra om den diskussion som fördes i samband med befolkningsfrågan på 1930- och 1940-talen och den då aktuella debatten om den sociala indikationen. Som alla vet var den debatten ganska lång och kanske ännu mer upphetsad än den debatt som nu pågår. Makarna Myrdal var på 1930-talet hårda i sin dom över det samhälle som då uppvisade så stora brister. De sade att den sociala indikationen är "en fruktansvärd anklagelse mot vårt samhälle för hyckleri och bristfällig social organisation av produktionen och fördelningen". Dessa åsikter, som sedan blev vägledande i debatten, ledde till att man ville skapa ett samhälle där folk kände trivsel, där folk kände att det går att sätta barn till världen utan att det medför vantrivsel, elände och fattigdom.

Vi som sitter här och vi som deltar i denna debatt vet alla att samhället sedan dess har förändrats oerhört mycket till det bättre. Men det paradoxala i dag är att den sociala indikationen är den indikation som man använder mest.

Hade då socialdemokratin på den tiden en för ljus syn? Var dess företrädare socialistiska utopister utan förankring i den hårda verkligheten? Själv vill jag hålla fast vid uppfattningen att vi kan organisera ett samhälle där barnen är välkomna, ett samhälle där omgivningen är varm och vänlig mot barnen och där fattigdom och misär inte lägger hinder i vägen för någon att bära fram det barn som har blivit till. Och jag tror att vi kan lyckas. En lagstiftning om fri abort upplevs av mig faktiskt som en kapitulation.

Vi har i reservationen 1 motiverat vår syn, och jag skall inte upprepa argumentationen alltför mycket. Jag vill bara säga att den linje som reservanterna följer är svårare än den frihet eller det förbud som tillämpas på andra håll i världen och som innebär en lättare, logisk linje. Om man väljer propositionens och utskottsmajoritetens linje — att detta är en sak enbart för kvinnan och knappast för någon annan — så är naturligtvis frågan relativt enkel, även ur etisk synpunkt. Då blir argumentationen ganska rätlinjig. Men jag menar att man därmed inte har tagit tillräcklig hänsyn till den stora opinion som har andra värderingar. Utskottsmajoriteten har i det stycket valt sida. Jag beklagar det, eftersom vi ändå vant oss vid att ta hänsyn till varandras åsikter i etiskt kontroversiella frågor.

Om nu utskottsmajoriteten mot mångas önskan vinner, så hoppas jag ändå att man i den praktiska tillämpningen skall finna möjligheter att ta hänsyn till de synpunkter som minoriteten inom utskottet företräder.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Låt mig, herr talman, sammanfatta de synpunkter som vi reserverar vill ha beaktade i en ny abortlag.

1. Lagen måste vara så utformad att det klart markeras att abort är en nödfallsutväg och att en avvägning sker mellan två liv, varvid hänsyn måste tas till bl. a. komplicerade medicinska och socialmedicinska faktorer för kvinnans del.

2. Rimliga möjligheter måste beredas kvinnan-modern och om möjligt fadern att ta väl överlagd ställning till abort under insikt om de värderingsproblem situationen rymmer samt om de möjligheter samhället har att bistå på det personliga och sociala planet. Föräldrar/vårdnadshavare till underårig bör också om möjligt höras, och det är här som jag menar att en obligatorisk utredning måste till. Den kan i stort sett ske mycket enkelt: Varje ansökan görs hos kuratorn, sedan tas diskussionen upp med gynekologen och de tillsammans bör kunna fatta beslutet.

3. Eftersom ett abortbeslut innebär en avvägning mellan två liv bör, som jag sade, detta beslut ej fattas av modern ensam. Ett samhällsorgan bör vara delaktigt i varje beslut om abort. En sådan ordning kan tillsammans med obligatorisk utredning också ge bättre garantier mot påtryckning på kvinnan att mot sin önskan avbryta havandeskapet. Och jag kanske inte behöver säga att det är självklart att kvinnans mening måste tillmätas stor betydelse.

4. Ett straffsanktionerat förbud mot abort måste naturligtvis under sådana här omständigheter bibehållas. Emellertid bör man undanta kvinnan från det straffbara området – hon bör icke vara straffhotad.

5. Det bör ingå i lagen eller i tillämpningsföreskrifterna att sjukvårdspersonalen enligt särskilda författningsbestämmelser garanteras frihet att avstå från att medverka vid abort. Jag menar att den punkten är så viktig att den bör lyftas in antingen i lagen eller i särskilda bestämmelser.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 8 vid socialutskottets betänkande nr 21. Reservationerna 1 och 2 har samma kläm, innebärande avslag på lagförslagen och återremiss. Men de båda reservationerna har olika motivering, och vinner avslagsyrkandet får riksdagen alltså sedan ta ställning till vilken av motiveringarna som skall gälla.

Jag kan till slut försäkra att många väljare som stöder våra partier skulle uppskatta en sådan här åtgärd med det hänsynstagande den innebär. Jag tror att det skulle gå ett sus av lättnad genom många led. Riksdagen har i kväll, efter en lång debatt, möjlighet att ta den ställningen, när vi skall votera.

Herr ANDREASSON i Östra Ljungby (c):

Herr talman! Den föreliggande propositionen 1974:70 med förslag till abortlag m. m. behandlar en kontroversiell och svår fråga, där uppfattningarna går tvärsigenom alla partier som är representerade här i kammaren, möjligtvis med undantag för kommunisterna. Ytterst bottenar de olika åsikterna i olika etiska och moraliska värderingar, främst gällande frågan om fostrets rätt och egenvärde.

Det skall villigt erkännas att propositionen i vissa avseenden innebär förbättringar i förhållande till abortkommitténs betänkande. Lagförslaget

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

rymmer ett successivt ökande skydd för fostret genom obligatoriskt krav på särskild utredning efter tolfte havandeskapsveckans utgång och sätter framför allt en särskild gräns vid utgången av adertonde havandeskapsveckan, efter vilken tillståndet till abort får lämnas endast om synnerliga skäl föreligger. Dessutom inträder en högre grad av rättsskydd för fostret på ett tidigare stadium än enligt abortkommitténs betänkande genom införandet av begreppet "livsduglighet" i 3 §, i betydelsen att fostret har möjlighet att överleva utanför modern. Detta innebär också i jämförelse med nu gällande lag en tidigare gräns för abortingreppet. De förebyggande åtgärderna är även av stor betydelse.

Men trots dessa positiva sidor i det föreliggande lagförslaget har jag inte kunnat biträda propositionen. Jag har skrivit under motionen 1734 från centerhåll med herr Karlehagen som första namn, och jag har i socialutskottet sällat mig till reservanternas, närmast under reservationen 1.

Justitieministern har vid skrivningen av propositionen tydligt ställt inför en till synes olöslig problematik genom den ändring av praxis i abortärenden som man kan finna sedan direktiven för 1965 års abortkommitté skrevs och som resulterat i en liberalare tillämpning av nu gällande lag, så att inte mindre än 95 procent av alla abortansökningar under senare år har bifallits. Han har tydligt ansett det vara ogenomförbart att ändra den praxis som godkänts av de ansvariga myndigheternas tillämpningsförfarande, och följden har blivit att huvudmotiveringen för propositionens förslag är utvecklingen i praxis. Lagförslaget syftar inte heller längre än till att konfirmera denna utveckling. Det torde emellertid enligt min mening vara en ny linje i svensk lagstiftning att praxis skall bestämma lagstiftningen, och jag ställer mig skeptisk till detta.

I och för sig är det lätt att förstå att ett lagförslag, som inriktar sig på att finna en praktisk lösning på ett samhällsproblem av etiskt kontroversiell karaktär, i första hand tar hänsyn till den sociala och psykologiska situation i vilken lagen skall tillämpas och undviker de etniska frågorna. Man måste dock ifrågasätta om detta tillvägagångssätt är möjligt i en angelägenhet, där det inte går att annat än skenbart bortse från att det föreligger en konflikt mellan två mänskliga liv, moderns och fostrets.

När propositionsskrivarna valt vägen att konfirmera praxis och att motivera detta sitt ställningstagande med samma praxis, så inför de samtidigt i lagstiftningen en ny princip, nämligen den att kvinnan själv intill utgången av adertonde havandeskapsveckan skall avgöra om hon önskar avbryta havandeskapet. Kravet på obligatorisk särskild utredning mellan utgången av tolfte och adertonde havandeskapsveckan ändrar inte på denna huvudregel. Det betyder att skyddet för fostret t. o. m. adertonde havandeskapsveckans utgång helt överlämnats åt den enskilde. Dessutom innebär det att kvinnan ställs ensam med ett avgörande, som i propositionen betraktas som så allvarligt att den valda lösningen betecknas som en nödfallsåtgärd.

Abortsituationen innebär alltid en konflikt mellan å ena sidan kvinnans intressen och å andra sidan respekten för det mänskliga liv som fostret representerar. Man måste slå fast att samhället här har ett bestämt ansvar. Samhället får inte smita undan det ansvaret och vältra över det på

en ensam människa i en ömtålig och oskyddad situation, just då hon är som allra mest i behov av stöd och hjälp. Man måste betänka att kvinnan då fattar sitt beslut i en nödsituation, som hon sedan har att ta konsekvenserna av under hela livet. Samhället får i detta läge inte inskränka sig till att erbjuda kvinnan en teknisk lösning, som för samhället är relativt okomplicerad. Det är i stället samhällets skyldighet att hjälpa en kvinna som upplever en graviditet som ovälkommen att analysera den uppkomna situationen och ge den hjälp som kvinnan kan önska. Det förhållandet att en graviditet är ovälkommen kan ha sin grund i olika sociala problem, som motiverar särskilda stödåtgärder. En otillfredsställande bostadssituation, bristande möjligheter till barn tillsyn, ekonomiska svårigheter osv. är faktorer som kan påverka kvinnans totala livssituation i negativ riktning och i väsentlig grad bidra till att hon upplever graviditeten som ovälkommen. Samhället måste i ökad utsträckning ge stöd och hjälp, både genom generella insatser och genom åtgärder som är särskilt avpassade för det enskilda fallet.

Man måste ifrågasätta den principiella utgångspunkten för förslaget till abortlag. Det tar nämligen ingen hänsyn till deras värderingar, som hävdar uppgiften att skydda mänskligt liv alltifrån livsprocessens början eller från och med att ett havandeskap föreligger. Det innebär i stället ett ställningstagande från samhällets sida mot fostrets rätt intill en viss tidpunkt av graviditeten. Detta bygger på en värdering som jag inte kan dela.

Jag vill understryka vad ärkebiskopen uttalat i sitt omfattande och väl underbyggda yttrande över abortutredningen, ett yttrande som övriga kristna trossamfund i vårt land ställt sig bakom. Han framhåller att bakgrunden till lagstiftningen måste vara att det är samhällets uppgift att, oberoende av skilda värderingar i övrigt, skydda livet. Till detta liv måste också fostret räknas, även om det intar en svagare ställning och avvägningar måste ske i bestämda situationer. Denna syn på fostret kan föras tillbaka på såväl en religiös som en profan humanistisk livssyn, enligt vilken människolivet har en unik kvalitet — en livssyn som många människor medvetet eller omedvetet känner sig förtrogena med.

En värderingskonflikt av denna art kan inte lösas med att lagstiftningen tar ställning för den ena sidan i konflikten. Lagen måste i varje fall vara så utformad att den inte döljer de värderingsproblem ett ställningstagande till abort rymmer på alla stadier av graviditeten utan ger den enskilda möjlighet att klarlägga och ta ställning till dessa. Det föreliggande lagförslaget uppfyller genom sin principiella utgångspunkt och genom att utredning föreslås bli obligatorisk först efter utgången av tolfte havandeskapsveckan inte detta minimikrav. Samma skäl som departementschefen anför för en obligatorisk utredning efter tolfte havandeskapsveckan gäller också på det tidigare graviditetsstadiet. Endast genom att i detta avseende inte göra någon skillnad mellan olika tidpunkter av graviditeten torde det vara möjligt att upprätthålla den klara gräns mellan abort och födelsekontroll som också finns markerad i propositionen.

Det har redan framhållits att det föreliggande förslaget till abortlag har skapat oro ute i landet, och en stark opinion vänder sig mot detsamma. Därom vittnar de många opinionsyttringar som vi under en längre tid

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

dagligen fått mottaga. Den överväldigande delen av dessa yttringar har varit sakliga och väl underbyggda. Men det har också tyvärr funnits övertramp, som jag inte vill ha något att göra med. Det tjänar enligt min mening inte saken med dylika överdrifter i en fråga där det finns så många starka och bärande argument.

Av de nu anförda skälen kan jag inte acceptera den principiella utgångspunkten för förslaget till abortlag. Jag har därför inte kunnat ansluta mig till socialutskottets hemställan i betänkandet nr 21 utan tillsammans med herr Svensson i Kungälv avgivit reservationen 1, vari yrkas på en ny utredning med en översyn av gällande lagstiftning och dess tillämpning. Vi har för denna utredning angivit vissa riktlinjer, utformade i fem punkter. Herr Svensson i Kungälv har nyss redogjort för dessa, och jag skall – för att undvika upprepning – endast hänvisa till vad han anfört.

Herr talman! Jag yrkar sålunda avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 70 år 1974 i den del som gäller förslaget till abortlag och bifall till reservationen 1 av herr Svensson i Kungälv och mig.

I reservationen 8 förekommer även mitt namn, och jag yrkar bifall också till denna reservation, vari begärs en kartläggning av de omständigheter som föranleder en kvinna att söka abort. En undersökning av uppgivna abortmotiv talar nämligen för att ett stort antal abortansökningar har sin grund i kvinnans sociala situation. Samhällets ansvar för att abort inte blir en form av preventivmetod är i detta avseende stort. Generellare former är självfallet av stor betydelse för den abortförebyggande verksamheten, men de kan behöva kompletteras med särskilda stödåtgärder, som direkt tar sikte på kvinnan i en abortsituation.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till reservationerna 1 och 8.

I detta anförande instämde herr Persson i Heden (c).

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Abortlagstiftningen är i dag utformad som en undantagslagstiftning där utgångspunkten är att det tända livet skall skyddas. Från den principen finns en rad undantag, och dessa har i praktiken tänjts så långt att de allra flesta abortansökningarna i dag beviljas. De läkare som velat tillämpa lagen korrekt har återförts till ordningen av socialstyrelsens socialpsykiatriska nämnd. Det gör att förslaget till en ny abortlag har kunnat presenteras som en anpassning till praxis.

Så går det när lagen kapitulerar, kommenterade tidningen Dagen förslaget i propositionen 70 till ny abortlag.

Jag vågar dock tro att det finns en stor samstämmighet om att abortlagen måste reformeras, så att den gör slut på den nuvarande rättsosäkerheten. Jag vet också att för många är den här frågan den kanske viktigaste på många år. Just med hänsyn till frågans vikt finns det all anledning påtala att propositionen om ny abortlag förelades riksdagen med så kort varsel och vid så sen tidpunkt att utskottet har tvingats arbeta under hård tidspress. Propositionen fanns inte ens med i den reviderade propositionsförteckningen. Förslaget har vidare inte varit

föremål för lagrådsbehandling. Justitieutskottets mening har inte heller inhämtats.

Behovet av en ny lagstiftning innebär inte att frågan måste avgöras nu, i dag. De samstämmiga yrkandena i reservationerna 1 och 2, som jag redan nu ber att få yrka bifall till, utmynnar i avslag på förslaget till ny abortlag och anhållan om nytt förslag till hösten. När det gäller innehållet i en ny abortlag vågar jag tro att det finns betydande uppslutning kring uppfattningen att den också formellt skall ta stor hänsyn till kvinnan och hennes situation. Men det är inte så enkelt som ofta görs gällande, att detta bara skulle vara en fråga om att myndigförklara kvinnan. Det finns en påfallande benägenhet i hela den här debatten att undantränga tanken på fostret. Abortutredningen talade om kvinnans skyldighet att under straffhot underkasta sig fortplantningen. Att det är fostret – inte fortplantningen – som den nuvarande lagstiftningen slår vakt om förtegs där omsorgsfullt. Även i propositionen nr 70 möter man en syn på människoblivandet som för många måste te sig stötande. Departementschefen anför där, utan att ta avstånd från det direkt obiologiska betraktelsesättet, att det från allt fler håll med ständigt stigande eftertryck görs gällande att fostret främst bör betraktas som en del av kvinnans kropp, över vilken hon själv bör råda. Propositionen begagnar också termen "livsdugligt" om ett foster först från den tidpunkt när det kan överleva utanför moderns kropp, detta trots att prognosen för de allra flesta foster redan på ett mycket tidigt stadium är utomordentligt god. Först vid adertonde havandeskapsveckan – alltså vid den tidpunkt då i varje fall omföderskor i ett par veckor har kunnat känna fostrets rörelser – kommer hänsynen till fostret över huvud taget med i bilden. Dessförinnan är aborten i princip fri.

Herr talman! Fostret är också part i målet. Det måste därför med i bilden när man diskuterar utformningen av en ny abortlag. Redan vid den tidpunkt när modern börjar ana att hon är gravid har fostret ett hjärta som slår, en hjärna som skickar ut impulser och alla de yttre drag och inre organ som kännetecknar den vuxna människan. Vid tolv veckors ålder – den tidpunkt före vilken det inte ens skulle vara nödvändigt med en utredning – kan fostret sparka med benen, knyta handen, göra in- och utandningsrörelser, och det har redan urskiljbara drag av föräldrarna.

Herr talman! Låt oss därför en gång för alla som en upplyst församling slå fast detta: fostret är *inte* kvinnans kropp, och inte heller mannens kropp. Det är en självständig varelse, givetvis helt beroende av sin omgivning – vilket för övrigt också det nyfödda barnet eller den svårt sjuke är.

Sverige har som andra västerländska länder genom århundraden tillkämpat sig en syn på människovärdet som ursprungligen är hämtad från den kristna etiken. Om inte det människovärde som det är en av statsmakternas främsta uppgifter att slå vakt om skall undergrävas, måste det omfatta hela människan, från det begynnande livet i moderns sköte till det avtagande livet på ålderdomen. Det faktum att vi människor är beroende av varandra och har att ta ansvar för varandra – från livets början till dess slut – är inte förnedrande för någon part, men dess motsats skulle vara det.

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Även med ett mera upplyst betraktelsesätt än att se fostret som en del av moderns kropp är det uppenbart att det också här i Sverige finns olika meningar om abort och att den nya lagen måste utformas som en kompromiss – men en kompromiss, där utgångspunkten måste vara att det är *tre* parter med i bilden: kvinnan, mannen och fostret – tre parter som alla har rätt till hänsyn. Det hänsynstagandet har inte gjorts i propositionens lagförslag. Inte bara fostret, utan även hänsynen till mannen, har i stort sett lämnats därhän.

Ända fram till adertonde veckan är det enligt propositionen kvinnan – och kvinnan ensam – som har att avgöra, om abort skall utföras eller inte. Bara i de utomordentligt få fall där en abort på grund av sjukdom hos kvinnan kan antas medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa får abort förvägras. Detta att kvinnan själv skulle träffa avgörandet har från en del håll betraktats som ett bevis för hennes frigörelse och självständighet, men det innebär i själva verket en kraftig avvikelse från målsättningen att kvinnan och mannen gemensamt har ett ansvar. I stället för att skjuta mannen i bakgrunden borde strävan vara att understryka hans delaktighet och medansvar.

På kort sikt kan det naturligtvis te sig bekvämt och som den enklaste utvägen för samhället att göra aborten fri, att lämna över hela beslutsfattandet och hela ansvaret till kvinnan. En sådan lag skulle ge enhetliga regler, enhetlig tillämpning och i många fall kortare handläggningstider, det skall villigt erkännas.

Men vad skulle en sådan fri abort leda till? Abort får inte vara ett preventivmedel, säger propositionen. Men abort har dess värre alltmer blivit något av ett förlängt preventivmedel. Vi har de senaste åren sett hur den allt liberalare praxis i abortfrågan och antalet aborter ömsesidigt saxat upp varandra. På bara några år har antalet aborter ökat från 4 000 till 26 000, en ökning som i år ser ut att fortsätta till omkring 30 000. Denna lavinartade ökning har skett trots allt säkrare preventivmetoder, trots ständigt ökad propaganda för preventivmedel, trots de ständigt förbättrade möjligheterna att ta hand om ett barn, att få bostad, att kunna fortsätta sina studier eller sitt arbete och trots den påtagligt och glädjande förbättrade attityden från omgivningens sida mot ensamma mödrar.

Propositionen framhåller att den praxis som utbildats i realiteten innebär att en kvinna som inte önskar fullfölja sin graviditet är tillförsäkrad abort. Trots den kraftiga ökningen av antalet aborter tror jag inte att rättsläget upplevs så, i varje fall inte utanför storstadsområdena. Det förhållandet att abortlagen i dag är utformad som en undantagslagstiftning har – vågar jag påstå – trots allt en återhållande verkan som inte bara tar sig uttryck i större tveksamhet att begära abort när graviditeten väl är ett faktum.

Man brukar, herr talman, i andra sammanhang understryka att lagstiftningen skall vara vägledande och normbildande, att den skall utformas så att den skyddar den svaga. Men införes nu fri abort blir det inte lika viktigt för kvinnan att skydda sig eller för mannen att skydda kvinnan mot en inte önskad graviditet. Vi människor är ju ofta stundens barn. Skulle något hända är det inte hela världen, kommer många att

resonera, rätten till abort finns där ju.

I alla länder där fri abort införts har man överraskats av den snabba ökningen av antalet aborter. Även departementschefen synes vara medveten om att en fri abort kan medföra en ökning av antalet aborter, särskilt i de delar av landet där frekvensen i dag är lägst. I Stockholm sker i dag 41 aborter på 100 levande födda barn, i Blekinge som ligger lägst färre än 12.

Finland har en betydligt restriktivare abortlag än den som föreslås för vår del. Aborten där är fri för kvinnor under 17 år eller över 40 år och för de kvinnor som har fött fyra barn. Trots detta har antalet aborter där stigit till 40 på 100 födda barn – en utveckling som överförd till Sverige skulle innebära kanske bortåt 40 000 aborter.

Danmark fick en ny abortlag i höstas. Den innebär fri abort de första tre veckorna. Antalet aborter under de tre första månaderna i år lär där ligga 70 procent högre än under de tre första månaderna förra året.

Vad skulle då en ökning av antalet aborter innebära? Aborterna har ju i stor utsträckning kommit att gälla mycket unga kvinnor, som ännu inte har barn. Även om aborten utförs före tolfte veckan, innebär den risk för komplikationer vid kommande graviditeter och inte minst risk för nedsatt fruktsamhet. Vi vet också att var tionde kvinna bara får en enda graviditet. Ett införande av fri abort kan därför genom sina följdverkningar leda till att många unga kvinnor berövas möjligheten att en gång, när de så verkligen önskar, få ett eget barn.

Ytterligare en fråga bör ställas: Hur går det med skyddet för kvinnan själv mot påtryckningar från en kanske oförstående omgivning om fri abort införs? Antas det här lagförslaget kan hon inte längre åberopa lagen som stöd. Enligt vad vi erfarit har socialstyrelsen under de sju första veckorna i år avslagit 145 ansökningar om abort. I 24 av dessa fall var avslagen föranledda av en vacklande inställning hos kvinnan, och 43 fall föll på grund av en eventuell påtryckning på kvinnan. Utskottet anför att det är uppenbart att läkaren måste övertyga sig om att kvinnans begäran om abort är allvarligt grundad. Men vad händer då om han skulle ana att den inte är det, om han skulle tro att hon är föremål för påtryckningar och han därför vägrar att utföra aborten? Enligt lagförslaget skall då frågan omedelbart underställas socialstyrelsens prövning. Endast om åtgärden på grund av sjukdom hos kvinnan kan antas medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa får abort vägras. Såvitt jag kan förstå innebär detta att man inte kan vägra abort om kvinnan är frisk, fastän man är fullt medveten om att en abort skulle kunna medföra psykiska men för henne. Resultatet av denna förment humana lagstiftning blir således att kvinnan står där ensam utan skydd mot påtryckningar, utan någon samhällsinstans som tar på sig ansvaret för beslutet. Påståendet att fri abort skulle öka kvinnans fri- och rättigheter är falskt. Lagförslaget utlämnar kvinnan, gör henne mer värnlös, mindre hjälpt. Detta är dess värre verkligheten bakom den s. k. fria aborten.

Herr talman! Både lagstiftningen och dess tillämpning i praxis bidrar till att forma människors värderingar. En fri abort ända fram till adertonde havandeskapsveckan skulle allvarligt inkräkta på respekten för livets helgd. Den skulle genom sina följdverkningar också bidra till att

försvåra kvinnans situation, göra henne mer värlös, mer utsatt, mindre hjälpt. Fri abort skulle inte bara vara ett steg tillbaka i utvecklingen när det gäller vår syn på livet och vår syn på lagen. Fri abort skulle, som jag upplever det, vara en kapitulation för problem och svårigheter, som vi alla vet finns. Propositionen bör därför avslås och nytt förslag utarbetas till i höst.

I reservationen 2, som jag redan yrkat bifall till, hävdar vi att den nya lagen skall grundas på vissa principer. Dessa principer överensstämmer helt med de fem riktlinjer som förts fram i reservationen av herrar Svensson i Kungälv och Andreasson i Östra Ljungby. De överensstämmer också helt med den enda reservation som avgavs till abortkommitténs förslag, nämligen reservationen av fru Kristensson. De överensstämmer dessutom med det enhälliga utlåtande som avgivits av en enig kristenhet.

Ingen äger fritt förfoga över livet. Lagen måste även i fortsättningen utgå från principen om fostrets egenvärde och utformas som en undantagslag, där abort i princip är förbjuden. Men denna princip måste också vägas mot en annan, nämligen den om humanitet och barmhärtighet mot en människa i nödsituation.

I ett sådant läge är det lagstiftarens ofrånkomliga ansvar att göra en avvägning och försöka göra den på sådant sätt att den ena principen aldrig trädes för när mer än som är alldeles nödvändigt med hänsyn till den andra principen. Kvinnans uppfattning måste tillmätas stor betydelse. Men det kan inte vara rimligt att hon ensam skall behöva stå för beslutet under en tid, som för många är både fysiskt och psykiskt påfrestande även om graviditeten är önskad. Kvinnan måste därför i samråd med kurator och läkare ges tillfälle att grundligt diskutera igenom sina problem. Det är enda garantin för det mogna övervägande som propositionen talar om. Även mannen bör ges tillfälle att yttra sig och delta i samrådet, om inte särskilda skäl talar emot detta.

Visar det sig att graviditeten skulle innebära fara för kvinnans liv eller hälsa, att barnet befaras komma att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte eller att det av annan anledning skulle vara oskäligt betungande för henne att graviditeten fortsätter, bör läkaren äga besluta om abort. Efter tolfte veckan måste bedömningen skärpas ytterligare, och efter sextonde veckan bör abort endast medges om fortsatt graviditet skulle innebära allvarlig fara för kvinnans liv eller hälsa.

Jag vill starkt understryka vikten av att läkare och annan sjukvårdspersonal, som av etiska eller andra skäl har svårt att utföra aborter, skall slippa delta i sådana. Enligt vår mening är denna fråga så viktig att sjukvårdspersonals rätt att vägra medverka vid abort bör författningsmässigt regleras.

Herr talman! Jag skall inte gå in på de straffrättsliga aspekterna på en ny abortlagstiftning. Fru Kristensson kommer att ta upp dessa. Herr Åkerlind kommer att närmare utveckla reservationen 9 av herr Leuchovius och mig. Jag ber till sist att få yrka bifall till reservationerna 2 och 9.

I detta anförande instämde herrar Leuchovius, Nyhage, Magnusson i Borås och Johansson i Vrångeback, fru Sundberg samt herrar Oskarson, Schött, Krönmark, Lothigius, Nilsson i Trobro, Nordgren och Fridolfsson (samtliga m).

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! När riksdagen i dag behandlar frågan om ny abortlag, kan man slå fast en sak, nämligen att frågan har engagerat många människor. Ett stort antal av det svenska folket har väntat på att få den nya lagen, det överväldigande antalet om man skall tro den opinionsundersökning som gjorts och som visar att 79 procent är för den nya lagen. Men den majoriteten har förhållit sig tyst under den debatt som pågått hittills. Den har inte agerat inför riksdagsbehandlingen.

Motståndarna till lagförslaget har hört av sig desto mera. I uppvaktningar, telegram, telefonsamtal, bilder och dikter har man opponerat sig mot förslaget. Jag tänker inte citera de värsta utfallen mot oss, där det talas om mord och liknande. Jag vill bara återge några ord ur ett brev som jag fick från en frikyrkoförsamling i Jönköpingstrakten, i vilket det heter: "Vi förväntar oss att Ni som en av de riksdagsmän som medlemmar i nämnda församling hitintills röstat på, besinnar Ert ansvar och röstar för avslag på nämnda lagförslag. Vi förväntar oss även att Ni meddelar detta till - - -. Det blir eljest en mycket brännande fråga huruvida röster från - - - medlemmar kan komma att avges för Eder i ett kommande val. Vi känner oss, i likhet med våra medkristna i Sverige, tyngda av svår samvetsnöd inför detta dråpslag mot livet självt i vårt av respekt för livet kända land. Vi kan inte annat än säga att ett ja till detta lagförslag är ett grymt svek mot de kristna väljare som stått bakom Er i Ert inval till riksdagen."

Herr talman! Jag beklagar att det skall behöva föras en diskussion efter de här linjerna. Vi i riksdagen är vana vid att ta ställning i sak, och vi kan inte låta oss påverkas av enskilda opinioner i en känslig fråga. Jag vill i det sammanhanget säga några ord till dem utanför riksdagen som uppvaktat oss på olika sätt och bl. a. sagt att Guds vrede skulle drabba dem som röstar för den nya lagen. Vi som står bakom utskottets förslag - och därmed regeringens - och de som röstar på detta förslag är inga förtappade varelser. Vi är människor med hjärta och hjärna, känsla och förnuft, vana att ta ansvar. Vi är helt på det klara med att abort inte är lösningen på frågan om familjeplanering, men vi inser att den nuvarande lagen är omöjlig att behålla. Vi kan inte se bort från den verklighet vi lever i.

Det är främst från kyrkligt och frikyrkligt håll som motståndet rests mot den nya abortlagen. Därom är ingenting i sak att säga. För dem som kämpar mot förslaget av stark övertygelse har jag djup respekt, men för dem som kämpar mot förslaget av partitaktiska skäl har jag ingenting till övers. Tyvärr finns det de som vill utnyttja den här frågan just i partipolitiskt syfte, och det tycker jag verkligen är beklagligt. Frågan skär genom alla partilinjer. I en fråga med så djupt mänskliga aspekter borde man kunna avhålla sig från att driva partipropaganda. Men samtidigt som jag säger att jag har respekt för dem som av ärligt uppsåt inte tycker om lagförslaget och därför arbetar mot detta, så kräver jag i min tur respekt från det hållet för den inställning vi har som stöder lagförslaget.

Det må kanske förlåtas oss som sysslat med den här frågan i utskottet att vi har litet svårt att förstå en del av opinionen mot förslaget. Det är nämligen inte någon större skillnad mellan den praxis som i dag gäller vid

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

tillämpningen av 1938 års lag och det som kommer att ske när den nya lagen träder i kraft den 1 januari 1975. Det skulle ha varit mycket lättare att begripa motståndet, om man i praktiken hade tillämpat den lag som finns sedan 1938 men som av utvecklingens egen gång försatts ur spel och inte tillämpats under det senaste tiotalet år.

För närvarande gäller en praxis att abort kan ske på s. k. tvåläkarintyg eller när socialstyrelsen lämnar sitt tillstånd. Genom det förfarande som tillämpas har antalet legitima aborter ökat under de senaste åren, men man skall samtidigt vara på det klara med att antalet illegala aborter starkt har gått ned. År 1949 räknade man med att antalet illegala aborter var 10 000. Nu är siffran otroligt låg i jämförelse med detta antal.

I fjol förekom i vårt land 26 000 aborter, därav 22 000 på tvåläkarintyg och 4 000 på beslut av socialstyrelsen.

Dessa siffror kanske säger något om situationen. De innebär med andra ord att den liberalisering som nu sker med abortlagen i själva verket inte kommer att få de farliga följder som motståndarna till lagen åberopar. Vi behöver inte befara någon större ökning av antalet aborter i Sverige genom den lagändringen. Särskilt – och det vill jag betona – som denna kompletteras med en ökad satsning på den sociala sidan, på upplyningskampanjer och breddad information.

Som ordförande i socialutskottet är jag självfallet glad över att vi i utskottet har nått en stor majoritet i denna fråga. 11 av utskottets 15 ledamöter står bakom förslaget till ny abortlag.

Medveten om att denna fråga mindre än någon annan lämpar sig för partipolitiska spekulationer har utskottsmajoriteten handlat. Vi har sökt lösa frågan med mjukt handlag och genom att tillmötesgå önskemål om nyansering i skrivningarna. Jag vågar påstå att det betänkande som utskottet presenterar är väl genomarbetat och genomtänkt. Det är en lag som jag tryggt kan rekommendera kammaren att antaga.

Man skall ju ha klart för sig att lagen endast innebär riktlinjer och regler för hur människorna kan handla. Sedan tillkommer det var och en att efter sitt ansvar och samvete använda sig av de möjligheter som lagen erbjuder. De mänskliga handlingarna kan inte regleras i lag. Dem måste var och en stå för själv.

Utskottet konstaterar i betänkandet att abortfrågan är ett etiskt-socialt spörsmål som inte kan bedömas isolerat från den större frågan om familjeplanering. Samhällets insatser måste i första hand inriktas på att kraftigt öka de förebyggande och preventiva insatserna. En fortsatt reformering inom familje- och socialpolitiken är nödvändig så att abort inte skall framstå som det enda alternativet på grund av sociala och ekonomiska skäl. Samhällets insatser på det socialpolitiska fältet måste alltså byggas ut ytterligare.

Utskottet understryker att den lag vi nu har i fråga om abort är förlegad. Den är dessutom i sin nuvarande tillämpning förenad med vissa praktiska olägenheter. Det föreligger således skillnad på vilken praxis som tillämpas i olika delar av landet såväl i fråga om tolkningen av abortindikationerna som när det gäller villigheten att utfärda tvåläkarintyg. Det kan inte vara riktigt att möjligheten att få abort beror på var man råkar vara bosatt i landet. Dessutom tillkommer under de nuvarande

förhållandena att utredningen före aborten blir så utdragen att den medför sen abort. Och det är viktigt, inte minst med anledning av den diskussion som förs om fostrets rätt, att om abort skall företagas så bör den ske så tidigt som möjligt.

Utskottet understryker att abort måste vara en nödfallsutväg och under inga förhållanden får betraktas som en preventivmetod. Socialstyrelsen har för övrigt framhållit att abortingrepp – även de skonammaste – till sin natur är sådana att kvinnor knappast kan förväntas att medvetet föredra abort framför att använda preventivmedel.

Utskottet finner för sin del att utgångspunkten för en ny lagstiftning bör vara kvinnans principiella bestämmanderätt. Anser hon efter moget övervägande att abort är den lämpligaste lösningen av de problem som en oönskad graviditet medför så skall hon få abort. Detta ställningstagande skall naturligtvis inte tolkas bokstavligen på det sättet att kvinnan alltid skall ha ovillkorlig rätt till abort när hon begär det.

Som departementschefen framhållit i propositionen måste man i abortsammanhang ta hänsyn till att varje abortingrepp är förenat med vissa mer eller mindre allvarliga risker för kvinnan och till att fostret under graviditeten successivt utvecklas till en livsduglig varelse vars rätt till liv måste respekteras.

Det är alltså inte så att utskottet inte tagit tillbörlig hänsyn till fostrets rätt. Det är därför vi förordar att aborter skall ske så tidigt som möjligt.

Med anledning av de påståenden som framförts att vi skulle ha svikit fostret, vilket är felaktigt, så vill jag betona att den nuvarande ordning som tillämpas, med ibland långt utdragna utredningar, i själva verket utgör ett större hot mot fostret än den nya lagen kommer att göra. Nu blir det ibland sena aborter, och de är till större skada för kvinnan, samtidigt som man avlivar en livsduglig varelse. Risken för kvinnan är fyra gånger så stor vid sen abort som vid tidig abort.

Den nya abortlagen är med andra ord humanare än den gamla, såsom den tillämpas i praktiken. Det bör vara något att fundera över för motståndarna till lagförslaget.

Den nya lagen föreslår att aborter t. o. m. tolfte veckan skall i princip få avgöras av kvinnan själv medan aborter mellan tolfte och adertonde veckan skall kräva en kuratorsutredning. Efter adertonde veckan skall abort endast få företagas i undantagsfall och då efter prövning av socialstyrelsen. Endast om synnerliga skäl föreligger och om det kan antagas att fostret inte är livsdugligt, skall en sådan abort få ske. För närvarande gäller att abort inte får företagas efter tjugonde veckan och vid synnerliga skäl intill utgången av tjugofjärde veckan.

Utskottet är för sin del inte berett att sätta gränsen för abort till tolv veckor. Det finns anledning anta att en del kvinnor är fundersamma om de skall göra abort eller inte, och då kan en snäv gräns satt vid tolv veckor innebära att en del aborter blir gjorda, som kvinnorna vid närmare eftertanke skulle vilja ha ogjorda. Det är därför vi inte kunnat gå med på tolvveckorsgränsen. Det ligger i sakens natur att fostret får ett större rättsskydd ju längre fram den aktuella gränsen för abort sätts.

Vid en avvägning mellan olika möjligheter till tidsgräns har utskottet liksom departementschefen följt Läkarförbundets, Läkaresällskapets och

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

socialstyrelsens remissvar. Utskottet instämmer i propositionens förslag att obligatorisk kuratorsutredning inte skall förekomma före utgången av tolfte havandeskapsveckan. Däremot är utskottet för att en kuratorsutredning skall ske för aborter begärda mellan tolfte och adertonde veckorna.

Utskottet delar den uppfattning som framkommit från bl. a. socialstyrelsen och Svenska kuratorsföreningen att någon obligatorisk rådgivning inte skall förekomma i abortärenden.

På det straffrättsliga området föreslås en del förändringar i lagen. Man tar bort det straffhot som förelegat mot kvinnan i den nuvarande lagen. De förändringar som skett i samhället har medfört att de värderingar som ligger till grund för lagen om fosterfördrivning blivit föråldrade.

Aborterna ger i dag åtskilligt arbete åt sjukvården i landet. Någon ändring av detta förhållande kommer enligt vår bedömning inte att ske genom den nya lagens tillkomst.

Sjukvårdshuvudmännen kommer liksom tidigare att svara för att resurser ställs till förfogande vid sjukhusen och vid öppenvårdscentralerna för aborter.

När det gäller sjukvårdspersonalens medverkan vid abort förutsätter utskottet att läkare och annan sjukvårdspersonal som av etiska eller religiösa skäl inte vill medverka skall slippa detta. Å andra sidan förutsätter utskottet att personal med betänkligheter mot att medverka vid aborter inte skall undandra sig sådant arbete, om ingreppen är nödvändiga för att rädda kvinnans liv eller hälsa.

Övriga sakfrågor i utskottsbetänkandet kommer utskottsledamoten fru Skantz senare att beröra.

Så några ord om de reservationer som lämnats och de inlägg som gjorts av företrädare för dem som är emot lagen.

I reservationen av herrar Evert Svensson och Egon Andreasson medger man att lagsförslaget ger ett successivt ökande skydd för fostret genom de gränsdragningar som sker vid tolfte respektive adertonde veckan. Man får också i jämförelse med den nuvarande lagen en tidigare gräns för abortingreppet. Det konstaterandet visar att reservanterna här har samma syn som utskottet.

De båda reservanterna understryker att den nya lagen syftar till att legalisera tillämpningen av den gamla. Det är riktigt, och det är bra att detta påpekande görs. Det är också bra att reservanterna konstaterar att man måste sträva efter att minska antalet illegala aborter. De slår fast att en drastisk minskning av möjligheterna till legal abort skulle få den motsatta konsekvensen.

I övrigt erinrar reservanterna om att det många gånger döljer sig svåra förhållanden bakom aborterna. Det är riktigt. Det finns ofta en kall verklighet som innebär att abort tvingas fram av sociala och ekonomiska omständigheter. I själva verket innebär detta yttrande av reservanterna en klar anslutning till det ställningstagande som utskottsmajoriteten har gjort.

Frågan om att kvinnan ensam skall stå för beslutet kritiserar av de båda reservanterna. "Det är inte rimligt att enskilda människor ensamma skall bära detta ansvar", säger de och hävdar att kurator och läkare

tillsammans med kvinnan skall fatta beslutet. Detta är enligt min uppfattning inte rimligt i ett modernt samhälle. Kvinnan behöver ingen förmyndare. Hon kan behöva råd och hjälp, men det måste vara hon själv som fattar beslutet.

Reservanterna föreslår också att socialstyrelsen skall fatta beslutet, om oenighet skulle uppstå mellan kuratorn, läkaren och kvinnan. Detta skulle medföra att man förlängde tiden för abort, och det innebär följaktligen ett sämre skydd för fostret. Jag har svårt att inse att detta skulle vara en bättre väg än den utskottet förordar.

Vidare vill reservanterna ha inskrivet i lagen att sjukvårdspersonal inte skall kunna tvingas delta i aborter. Det är i sak ingen större skillnad mellan utskottets syn på denna fråga och reservanternas; det är bara det att vi är helt övertygade om att det problemet kommer att lösas av sjukvårdshuvudmännen. I mångt och mycket är det ju en fråga om organisation.

Så några ord om de inlägg som har gjorts av herrar Svensson i Kungälv och Andreasson i Östra Ljungby. Partilojaliteten har satts på prov, säger herr Evert Svensson. Jag har väldigt svårt att föreställa mig det, när man i den här frågan får rösta precis som man vill utan att ta några som helst hänsyn till partierna.

Sedan säger herr Svensson att han inte vill överge 1938 års princip, och då måste jag ställa frågan: Hur vill herr Evert Svensson i själva verket ha det? Vill han gå tillbaka till den lag som stiftades 1938 och ändra på den praxis som tillämpas? Det är huvudfrågan i detta avseende, såvitt jag förstår. Och om så är fallet, hur tror herr Evert Svensson att man skulle klara detta utan att få en våg av illegala aborter?

Fri abort är en kapitulation, säger herr Evert Svensson. Det beror naturligtvis på hur man ser det, men om jag skall döma av den praxis som tillämpas i dag och den som förordas i den nya lagstiftningen, föredrar jag obetingat att ge kvinnorna rätt att själva bestämma.

Herr Svensson beklagar också att utskottet valt sida. Jag ställer en motfråga: Menar herr Evert Svensson att minoriteten i utskottet skulle ha fått fatta beslutet och den stora majoriteten inte alls fått vara med? Det är ett orimligt påstående att vi inte skulle ha tagit tillbörlig hänsyn till vad minoriteten vill, men det är lika orimligt att begära att minoriteten skall bestämma i frågan. Om riksdagen skulle ta ställning emot utskottets förslag, då är saken klar - men då är det majoriteten som fattar det beslutet och ingalunda minoriteten.

Herr Andreasson i Östra Ljungby säger att det är fel att praxis skall upphöjas till lag. Men hur vill herr Andreasson då lösa problemet? Jag ställer samma fråga till honom som till herr Evert Svensson: Vill han gå tillbaka till 1938 års lag? Det är det som egentligen måste vara alternativet, såvitt jag förstår, enligt det resonemang som herr Andreasson för. Hur tror herrarna då att vi skulle kunna undgå en våldsam ökning av antalet illegala aborter?

I den moderata reservationen blåser man i stridstrumpeten redan på de första raderna. Där säger man: "Den allmänna debatten sedan propositionen framlades liksom de många ändringsförslag -- -- som framförts i motionerna visar klart att en abortlagstiftning i enlighet med proposi-

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

tionens förslag inte skulle överensstämma med något allmänt etablerat rättsmedvetande.”

Ja, det låter ganska karskt, men vem är det som uttolkar detta rättsmedvetande? Är det fru Troedsson och moderata samlingspartiet? I så fall har jag svårt att hysa någon större respekt för det rättsmedvetande som står bakom deras uppfattning i den här frågan.

Inte heller de många motionerna om ändringar i lagen är uttryck för något speciellt rättsmedvetande. Det är bara värderingar som gjorts från olika utgångspunkter. För övrigt är en stor del av motionerna inte kopplade till själva abortlagen utan till de förebyggande åtgärder som skall ordnas då den nya abortlagen träder i kraft.

Sedan yrkar reservanterna från moderat håll att förslaget till ny abortlag skall avföras från dagordningen och att en ny lag skall kunna föreslås redan till höstriktsdagen. Jag vill erinra om att abortutredningen tillsattes 1965, att den hade god tid på sig att arbeta, att man överarbetat förslaget i departementet och tagit god tid på sig där, undersökt sjukvårdsresurserna och mycket annat. Det kan inte sägas att frågan inte är tillräckligt utredd, utan här har man sannerligen haft god tid på sig att göra de utredningar som varit erforderliga.

Det påstås vidare att den uppfattningen att varje människa skall få bestämma över sin egen kropp är oförenlig med både kristen etik och västerländska rättstraditioner. Återigen överord. Det finns många människor med kristna värderingar som stöder det nya förslaget till abortlag, och jag tror att reservanterna gjorde klokt i att inte blanda in talet om västerländska rättstraditioner i den svenska abortdebatten. Tyvärr är de västerländska rättstraditionerna ganska illa åtgångna i många avseenden.

Beträffande den kristna inställningen till abortlagen vill jag erinra om ett uttalande som biskop Ingemar Ström gjorde den 23 maj i år i Aftonbladet. Han säger bl. a.: Det finns ingen kyrklig enighet i abortfrågan. Den officiella enigheten har manipulerats fram på konstlad väg i sitt fördömande av aborter. Man anser att enighet gör det bästa intrycket. Men i verkligheten är det ju tvärtom. Vad är det för bra med likriktning och förkvävande av debatten?” Vidare säger han att han tycker att förslaget till ny abortlagstiftning ”är ännu bättre än abortutredningens förslag för några år sedan. I propositionen har man ju skärpt restriktiviteten för sena aborter medan tidiga aborter beviljas. Det är bra.”

Fru Troedsson sade i sitt anförande att utskottet har arbetat under hård tidspress, att frågan inte varit föremål för någon lagrådsremiss och att man inte inväntat justitieukskottets yttrande över propositionen och motionerna.

Till svar på det vill jag ge ett tidsschema över hur det gått till med den här frågan från det att proposition framlades i riksdagen. Propositionen framlades redan den 20 mars. Det var förlängd motionstid fram till den 5 april. Därefter hade riksdagen påskferie. Utskottet företog en preliminär behandling av ärendet den 23 april. Förslag till skrivning i huvuddelen utdelades till ledamöterna den 14 maj. Förslag till skrivning i den sociala delen utdelades den 16 maj. Fortsatt behandling beträffande avsnittet som utdelades den 14 maj, dvs. huvuddelen, förekom den 16 maj.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Ledamöterna hade två dagar på sig att läsa detta avsnitt, och jag tror att man kan läsa 36 stencilerade sidor på två dagar. Avsnittet som utdelades den 16 maj, omfattande 18 sidor, behandlades i utskottet den 17 maj. Så var det alltså med den tidspress man haft.

Jag vill inte påstå annat än att utskottets sekretariat har haft ett väldigt arbete med att åstadkomma det här betänkandet. Det är en komplicerad fråga, men sekretariatet har skött arbetet på ett alldeles utomordentligt sätt.

Dessutom kan man naturligtvis säga till fru Troedsson, eftersom hon inte tar ansvar för det förslag som föreligger i dag utan reserverar sig mot det, att det torde vara svårt att hävda att hon har haft det särskilt besvärligt i denna fråga.

Här har talats om att man inte skickat över ärendet till lagrådet. Ja, vad är det som säger att en social lagstiftning skall gå till lagrådet? Den här frågan har ju utretts med jurister som experter och sekreterare. Den har behandlats i justitiedepartementet, där man har mycket god tillgång till juridisk expertis. Den har behandlats i utskottet, där två jurister varit närvarande och skött skrivningarna. Jag har svårt att förstå att man kan säga att frågan inte skulle vara tillräckligt utredd från juridisk synpunkt sett.

Man har också anmärkt på att vi inte remitterat ärendet till justitieutskottet. Ja, praxis i riksdagen är ju att *ett* utskott får ifrågavarande proposition, och sedan kan det utskottet klara saken. Jag har svårt att tänka mig att man nödvändigtvis skall behöva höra justitieutskottet när det gäller ett förslag där frågan om förbud mot abort avkriminaliseras. Därför tycker jag att fru Troedssons anförande var svagt underbyggt i den delen.

Så bara ett par ord om ett par andra ting som fru Troedsson tog upp.

Fru Troedsson sade upprepade gånger "trots det och trots det". Ja, fru Troedsson, trots att vi nu har en lag som tillämpas enligt viss praxis utfördes i fjol 26 000 aborter. Fru Troedsson trodde att det i år skulle bli 30 000 aborter. Men, fru Troedsson, det är med den gamla lagen som den praktiskt utformats. Då menar jag att man inte behöver befara att det blir nämnvärt fler aborter om vi genomför den frisläppning av aborterna som föreslås i det betänkande vi nu behandlar.

Fostrets rättsskydd har diskuterats mycket, och reservanterna anser att det måste vägas mot andra legitima intressen. Ja, det är också vad utskottet menar - det är fråga om avvägningar och ingenting annat. Där vill jag även citera biskop Ström. Han säger:

"DET HELA gäller ju frågan: vad är liv och vad är icke liv. Och så drar man en enda gräns, vid befruktningsögonblicket. Men i praktiken är det ju inte så. Inte går jag och anmäler en släkting som använder kopparspiral för mord.

Ann-Marie Thunberg, en av dem som drivit fram den kyrkliga enigheten i abortfrågan, säger att man inte kan kalla kopparspiralen för ett mordinstrument eftersom man inte vet om det ägg som stöts ut är befruktat eller inte.

Det är ungefär lika logiskt som att säga att en bombflygare inte har något ansvar så länge han inte vet om bomberna träffat eller ej.

Onsdagen den
29 maj 1974

Förslag till abort-
lag, m. m.

Det finns ingen konsekvens i denna diskussion.”

Detta säger alltså biskop Ström, och jag instämmer i den bedömning som han gör.

Herr talman! Det finns förvisso mycket mer att säga i den här frågan. Men jag skall bara till slut citera en artikel som var införd i Dagens Nyheter den 19 maj, skriven av redaktör Ruth Link. Det heter där:

”1) Abort är världens i särklass vanligaste barnbegränsningsmetod, och sannolikt slutar en av tre graviditeter med abort — —.

3) Valet står inte mellan abort eller inte abort, utan mellan **legal** abort och **illegal** abort. Såväl svenska som utländska studier har visat att det totala antalet aborter i ett land är något så när konstant, men att de illegala minskar när de legala ökar.

4) Eftersom världens, särskilt u-ländernas, befolkning ökar explosionsartat kommer antalet aborter också att öka explosionsartat. Detta är verkligheten. Varken du eller jag eller politikerna eller läkarna eller prästerna eller kvinnorna själva tycker om det. Men likväl är detta verkligheten. Därför bör varje kvinna ha rätt till **legal** abort, rätt både juridiskt och praktiskt — —.”

Det kan knappast uttryckas bättre.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Nygren, fru Normark, herrar Westberg i Hofors, Forsslund och Olsson i Timrå, fru Sundström, fru Hjalmarsson och fru Andersson i Kumla, herr Marcusson, fru Radesjö och fru Frändås, herrar Blomkvist, Jansson, Signell, Mossberg, Gösta Gustafsson i Göteborg och Johansson i Malmö, fru Sandéhn, herr Johnsson i Blentarp, fru Ohlin och fru Ekholm-Frank, herrar Nilsson i Växjö, Karlsson i Ronneby och Lindström, fru Lagergren, herr Gustavsson i Eskilstuna samt fru Bergander, fru Theorin, fröken Engman, fru Rönning och fru Johansson i Hovmantorp (samtliga s).

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall värderade ordförande i socialutskottet och värderade partikamrater som instämde, bara bemöta utskottets ordförande på en punkt.

Vi har givetvis här att göra med en avvägning mellan legala och illegala aborter. Det påpekade jag också i mitt förra inlägg. Men allt tyder på att den linje som man i propositionen slår in på kommer att öka det totala antalet aborter. I inledningen till mitt förra anförande tog jag upp de jämförelser som kan göras mellan olika praxis och olika tillämpning av skilda lagstiftningar i olika länder ute i världen. Den ena linjen är frihet, den andra är förbud. Båda linjerna går mot ett mycket stort antal aborter. Förbudet, som framför allt finns i de katolskt dominerade länderna, är kombinerat med förbud mot preventivmedel och upplysning. I de länderna trycker man så att säga ner hela denna fråga och sopar den under mattan. Jag vill påstå att lagstiftarna där egentligen bara löser sina egna moraliska problem. I de länderna får man ett mycket stort antal aborter.

När å andra sidan friheten lagfästes får man också ett mycket stort antal aborter. Jag anser för min del att vi bör sträva mot en minimering av *det totala antalet aborter*, och då menar jag att den linje som Sverige hittills har gått fram på har varit den riktiga. Jag vill fortsätta efter den linjen. Detta betyder självfallet inte att jag vill gå tillbaka till de allmänna värderingar som fanns när 1938 års lag infördes, utan jag syftar på den grundprincip som då fanns, nämligen principen om fostrets egenvärde och rättsskydd.

Jag tror att vi måste ta på oss den mycket svåra uppgiften att balansera mellan de två ytterlighetslinjerna. Det är en mycket svår sak, men om vi skall nå önskat resultat, alltså en minimering av det totala antalet aborter, så måste vi försöka gå den vägen!

Herr ANDREASSON i Östra Ljungby (c) kort genmäle:

Herr talman! När vi nu har avverkat den första talaromgången är jag glad att kunna konstatera att debatten i denna stora och svåra fråga har hållits på en hög och saklig nivå. Men socialutskottets värderade ordförande använde ett uttryck som jag inte riktigt begrep. Han sade någonting om att denna sak utnyttjas i partipolitiskt syfte. Jag vet inte om det uttalandet riktades till oss reserveranter i utskottet. Jag vill i varje fall för egen del helt tillbakavisa det, om det skulle gälla mig. Jag har inte fattat ståndpunkt med hänsyn till några partipolitiska skäl. Jag är medlem av svenska kyrkan, och jag har fattat ståndpunkt utifrån min grundinställning om livets helgd.

Socialutskottets ordförande undrade hur vi egentligen ville ha det. Herr Svensson i Kungälv har redan svarat på det, och jag vill instämma med honom. Jag kan ytterligare peka på de fem punkter som vi i reservationen 1 angivit som grund för den utredning vi föreslagit. Vi säger i punkten 3: "Eftersom ett abortbeslut innebär en avvägning mellan två liv bör detta ej fattas av modern ensam. Ett samhällsorgan bör vara delaktigt i varje beslut om abort. En sådan ordning kan tillsammans med obligatorisk utredning också ge bättre garantier mot påtryckning på kvinnan att mot sin önskan avbryta havandeskapet."

Vi är alla överens om att en abort skall vara en nödfallsåtgärd. Jag skulle gärna vilja fråga utskottets värderade ordförande: Hur skall man egentligen kunna garantera att det blir en nödfallsåtgärd, om vi har fri abort upp till adertonde havandeskapsveckan?

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna säger att vi moderater i vår reservation blåser i stridstrupeten. Det kan i så fall möjligen bero på att vi menar att den respekt för livet som mödosamt har förvärvat under sekler är värd att slåss för, kanske det som mest av allt är värt att slåss för.

Herr Karlsson i Huskvarna säger vidare att vi menar att frågan inte är tillräckligt utredd. Jo, vi anser att frågan är tillräckligt utredd, att man har material som skulle kunna ligga till grund för en ny lagstiftning. Men vad vi reagerar mot är den avvägning som gjorts i förslaget till ny abortlag. Man har löst problemet genom att helt enkelt inte låtsas om

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

fostret. Man gör inte den avvägning som är önskvärd mellan principen om livets helgd och kvinnans och mannens situation. Det är utan tvivel svårt att göra en sådan avvägning – det understryker jag gärna. Men det är lagstiftarens ofrånkomliga ansvar att göra en sådan avvägning, och att göra den på sådant sätt att den ena principen – den om livets helgd – inte träds för när mer än vad som är nödvändigt av hänsyn till kvinnan som har råkat i en nödsituation.

Abort är en nödlösning, sägs det i propositionen. Har man den uppfattningen borde det ha tagit sig uttryck i ett ställningstagande för att abortlagen alltfört skulle vara en undantagslagstiftning. Man talar också om moget övervägande. Men vi har i lagförslaget inga som helst garantier för att abortbeslutet verkligen fattas efter moget övervägande eller utan påtryckning.

Herr Karlsson i Huskvarna talar om rättstraditioner. Vår uppfattning om rättstraditionerna skulle inte vara så mycket värd. Men rättstraditioner som går ut på att skydda den svage, rättstraditioner som går ut på att vara normbildande kommer vi i vårt parti i alla tider att fortsätta att slåss för. Så även i den här frågan.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har egentligen inte så mycket att säga till herr Svensson i Kungälv. Han hade inte några direkt vägande invändningar mot vad jag anförde tidigare, och följaktligen kan jag hoppa över det han sade. Jag vill bara framhålla att jag håller med om att det är svårt att balansera det här problemet, som är komplicerat och som man ingalunda löser med slagord. Jag tror, och det är min absoluta uppfattning, att det lagförslag som nu föreligger är väl underbyggt och att det är svårt att åstadkomma någonting bättre.

Herr Andreasson i Östra Ljungby frågade vad jag menade med partipolitiska spekulationer. Herr Andreasson behöver inte ta åt sig det minsta av det uttalandet. Jag kan klart uttrycka vad jag menar: Det finns ett parti i Sveriges riksdag som lämnat en partimotion i denna fråga; det partiet har enligt min mening drivit den här frågan med viss spekulation. Det var vad jag avsåg, herr Andreasson.

Fru Troedsson talade om att man skall ha respekt för livet. Jag vågar säga, fru Troedsson, att den del av utskottet som står bakom utskotts-majoritetens betänkande har precis lika stor respekt för livet som någonsin fru Troedsson har. Här är det fråga om värderingar när det gäller vad som är möjligt att genomföra. Värderingar kan vara fotade på olika uppfattningar, det vet vi. Den meningsskillnad som föreligger innebär inte att de, som står för reservationen och säger att de vill ha ett nytt lagförslag i höst, skulle ha bättre avvägda värderingar och större hänsyn till livet än vi har.

Fru Troedsson säger själv att det är fråga om ytterst svåra avvägningar, och jag håller helt med om det. Det är därför man har tagit så lång tid på sig sedan abortutredningen blev färdig för att få ett lagförslag som motsvarar vad majoriteten av Sveriges folk tänker. Jag återoppar åter vad jag tidigare sade: Enligt den undersökning som gjordes i februari i år står 79 procent – jag kan naturligtvis inte svara för att dessa siffror är exakta;

jag hänvisar bara till vad opinionsorganet har redovisat – bakom detta förslag till ny abortlag. Jag tror att de som har den uppfattningen också har tillbörlig respekt för livet.

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan helt instämma med herr Karlsson i Huskvarna när han säger att detta är komplicerade problem, som man inte löser med slagord.

Men om man säger att abort måste vara en nödfallsåtgärd, bör då inte lagen ge uttryck för detta? Om man säger att abort bara skall få ske efter övervägande, bör man då inte skaffa sig garantier för att så blir fallet? Om man säger att abort inte får vara preventivmedel, bör inte då också lagen ha en normbildande verkan i det avseendet?

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoriteten understryker att abort är en nödfallsåtgärd. Jag anser att man skall försöka komma till rätta med problemet genom en intensiv upplysning i de här frågorna, genom informationskampanjer osv. Därigenom tror jag att man kan, på frivillig väg, nå därhän att abort inte skall behöva företas. Det är dock någonting som måste ske på sikt – de problemen kan man inte lösa med en gång. Men det är nödvändigt att sätta in åtgärder i detta avseende, och det har socialministern också föreslagit.

Jag tror att vi från de utgångspunkterna har möjlighet att nå ett bättre tillstånd i fortsättningen än vi har nu.

Herr talmannen anmälde att fru Troedsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Att abortfrågan rymmer många olika aspekter torde ha framgått av den hittills förda debatten. Jag är övertygad om att vilken uppfattning man än företräder i denna känsliga fråga, så ställs man ändå inför en konfliktsituation. Det är en fråga om att förena respekten för liv med en humanitär syn på människan och den situation varunder hon lever i dag, och med viljan att hjälpa. Denna etiska konflikt upplevs av många inte bara som ett dilemma för samhället utan också som en personlig svårighet. Samhället skall bära sitt ansvar – ett ansvar som måste ta sig uttryck i omsorgen om människan. Men i ett samhälle måste också det personliga ansvaret och möjligheterna att påverka den egna livssituationen ges stort utrymme.

Det här är en fråga som engagerat många. Flertalet har gett uttryck för en uppfattning, andra åter anser den vara en så starkt personlig fråga att de inte finner sig kunna deklarerat en klar uppfattning. De känner kanske att de av etiska skäl och av respekt för livet helst inte skulle vilja ha fri abort. Men de vill heller inte döma den kvinna som befinner sig i den situationen, att hon själv anser aborten vara den enda lösningen. Och många har efterlyst och efterlyser mera av tolerans till sina medmänniskor i den debatt som har förts.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Alla de brev som kommit ledamöterna till handa, alla de motioner som lämnats i anledning av propositionen liksom ställningstagandena i utskottet säger oss att detta är en fråga där partilinjerna sprängts, och det kommer väl också att framgå av den fortsatta debatten och den votering som så småningom skall äga rum här i kammaren.

Vi har från centerpartiet inte försökt göra denna fråga till en partifråga. Vi har olika uppfattningar. Det framgår av lämnade motioner. Det framgår av behandlingen i utskottet. Varje ledamot i vår riksdagsgrupp har också möjlighet att rösta efter sin egen uppfattning.

Jag tillhör utskottsmajoriteten och följer huvudlinjerna i propositionen. Det är på en punkt jag har en mot utskottsmajoriteten avvikande mening -- nämligen beträffande tidsgränsen.

Som utskottets ordförande framhållit har vi i utskottet gett klart uttryck åt att abortfrågan är ett etiskt-socialt spørsmål som inte kan bedömas isolerat från den större frågan om familjeplanering. Därför måste samhällets insatser i första hand inriktas på att kraftigt öka de preventiva insatserna. Men jämsides med detta måste fortsatta insatser göras inom familje- och socialpolitiken, så att abort inte av sociala eller ekonomiska skäl framstår som det enda alternativet vid en inträffad icke önskad graviditet. Och i fråga om insatserna för att förebygga oönskade graviditeter är det uppenbart att samhällets åtgärder hittills inte varit tillräckliga. Vi har därför i utskottet gjort den klara deklARATIONEN att abort måste vara en nödfallsåtgärd som under inga omständigheter får betraktas som en preventivmetod.

Den nuvarande abortlagens innehåll har ju under årens lopp genom praxis i sin tillämpning förlorat sitt reella innehåll. Att en lag så förändrats genom praxis är naturligtvis från lagstiftarens synpunkt sett mycket betänkligt, men nu har vi denna situation, och vi har ett mycket stort antal aborter i vårt land. Höga abortsiffror är dock inget unikt för vårt land; många andra länder har samma situation. Om man ser till det verkliga antalet aborter är det nog också så, att vare sig man har en liberal abortpraxis eller, som i vissa länder, en mycket hård lagstiftning, görs det ganska många aborter. Jag tror inte att en sträng lagstiftning är den mest framkomliga vägen att förhindra ett ökat antal aborter eller att nedbringa nuvarande abortsiffror.

De stora insatserna för att åstadkomma en av alla önskad minskning av antalet aborter måste, såsom jag tidigare påpekat, göras dels på den familjesociala sidan, dels genom en effektiv preventivmedelsrådgivning, som når alla grupper i samhället.

I motion från centern har särskilt understrukits att preventivmedelsrådgivningen bör ges en sådan omfattning och inriktning att den uppfattas som en naturlig del av hälsovården, dit alla -- inte enbart kvinnor -- kan vända sig. Enligt motionärernas mening, vilken jag ställer mig bakom, är det för att nå så många som möjligt eftersträvsvärt att vid öppna vårdcentraler samordna olika upplysnings- och rådgivningsfunktioner. Motionärerna nämner som exempel kost- och motionsupplysning, hälsokontroller, familjerådgivning, sexual- och preventivmedelsrådgivning, föräldrautbildning. I de fall där det inte är möjligt att komma så här långt föreslår motionärerna att mottagning på kvällstid och

särskilda ungdomsmottagningar anordnas.

I likhet med motionärerna har utskottsmajoriteten starkt understrukt det angelägna i att rådgivningsverksamheten organiseras så att den når alla. Utskottet framhåller också i likhet med motionärerna att det förhållandet att p-piller skall rabatteras och vissa andra preventivmedel för kvinnor skall kunna utlämnas kostnadsfritt självfallet inte får medföra att ansvaret för antikonceptionella åtgärder helt kommer att vila på kvinnan. Man bör därför enligt utskottet uppmärksamt följa utvecklingen efter det föreslagna ersättningssystemets genomförande och då särskilt uppmärksamma vilken inverkan systemet kommer att få på valet av preventivmetod och vilka andra effekter av betydelse som i detta sammanhang kan uppstå.

Jag finner det mycket värdefullt att dessa synpunkter har vunnit så bred uppslutning i utskottet och förutsätter att detta kommer att vara vägledande för sjukvårdens huvudmän när de skall organisera preventivmedelsrådgivningen.

Frågan om information och rådgivning till de kvinnor som står inför ett abortbeslut är utomordentligt angelägen. Det är nödvändigt att den abortsökande kvinnan, för att hon skall ha möjlighet att korrekt bedöma sin situation, känner till vilka alternativ som kan finnas till en abort. Många gånger kan det också vara frågan om att det helt enkelt finns någon som kvinnan kan tala ut med. Det är ett samhällsansvar att se till att denna information och rådgivning tillförsäkras alla som så önskar.

Centermotionärer har begärt att skyldigheten för läkare och övrig personal som har den första kontakten med en abortsökande kvinna att ge information skall komma till uttryck i tillämpningsföreskrifter. Denna begäran har tillgodosetts genom utskottsmajoritetens skrivning. Där sägs: "Utskottet vill därför framhålla att det framstår som nödvändigt -- och detta gäller självfallet i särskilt hög grad fall där kuratorsutredning inte är aktuell -- att kvinnan muntligt underrättas såväl om att rådgivning finns tillgänglig och hur denna är utformad som om de alternativa möjligheter hon kan erbjudas i fråga om samtal med personer som har kännedom om förhållandena på olika områden av betydelse för kvinnan i en abortsituation. Många gånger torde föreliggande informationsbehov kunna tillgodoses i direkt anslutning till den första kontakten i abortärendet. I det fall då den första kontakten sker med gynekolog kan det dock inte krävas att denne alltid skall ha möjlighet att lämna några mer detaljerade upplysningar om exempelvis samhällets hjälpmöjligheter för en kvinna som är gravid. Det är därför, i enlighet med det ovan sagda, viktigt att kvinnan i ett sådant fall tillförsäkras den information hon behöver som underlag för sitt beslut. Med hänsyn till det anförda finner utskottet det angeläget att vägledande anvisningar utarbetas rörande lämplig organisation och utformning av den informationsverksamhet som utskottet ovan berört." Och detta, säger utskottet, bör ges Kungl. Maj:t till kännna.

Jag tror att debatten i abortfrågan har haft det positiva med sig att det har blivit mera naturligt att diskutera samlevnadsfrågor. Tvärsigenom generationsgränser och oberoende av livsåskådning har man fört debatt om människans möjligheter att påverka sitt eget liv.

Det är viktigt att denna diskussion förs överallt på vårt samhälles olika

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

områden — i familjen, skolan och i arbetslivet. Alla som har med barn och ungdom att göra bör tidigt samtala om människors sätt att leva tillsammans, om våra möjligheter att utvecklas och om vårt ansvar för varandra. I det sammanhanget kommer naturligt det sexuella samlivet människor emellan och den roll detta spelar att vävas in i mönstret. En föräldrautbildning som syftar till att ge föräldrarna en bakgrund för att kunna föra sådana resonemang med sina barn är viktig. Detta bör särskilt den arbetande utredningen i denna fråga tänka på.

Vartefter barnet växer blir undervisningen i skola, liksom de insatser samhället för övrigt gör, åldersanpassade, och även dessa frågor tas upp fördjupade och förklarade. Det kan inte nog understrykas hur viktigt det är att ungdomarna i tonåren objektivt får diskutera dessa känsliga frågor. Utgångspunkten skall vara deras egna uppfattningar, vilka kommer att vara den grund skolpersonal har att utgå ifrån för en saklig men också ömsint information. I detta sammanhang bör även framhållas att samhället förfogar över mycket kvalificerade yrkesgrupper, såsom barnmorskor, skolsköterskor etc., som med en kompletterande pedagogisk utbildning på ett utmärkt sätt skulle kunna ta hand om denna information. Synnerligen viktigt är att föräldrar och skola på detta sätt skapar ett förtroende som tonåringarna känner så att de självklart söker någon vuxen att diskutera sina problem med.

Genom att sexuella ting diskuteras utan större åthävor kommer också ungdomar att kritiskt och värderande granska det tvivelaktiga utbudet av porrtidningar i annonser och affärer. Då kanske denna i dag lukrativa marknad kommer att mista sin attraktionskraft.

När utskottsmajoriteten anslutit sig till propositionen då det gäller principen om kvinnans rätt att avgöra abort eller inte, bygger utskottet sitt ställningstagande på förutsättningen att samhället på ett effektivt sätt kan erbjuda all den hjälp och allt det stöd kvinnan behöver för att fatta sitt beslut i en abortsituation. Jag har anslutit mig till denna huvudtanke.

Men jag har, som jag sade i början av mitt anförande, en från utskottsmajoriteten avvikande mening i fråga om tidsgränsen för fri abort. Därför har jag till utskottets betänkande fogat en reservation, i vilken jag kräver att en tidsgräns bör dras vid tolfte havandeskapsveckan och att abort efter denna tid medges endast i undantagsfall.

Motivet till mitt ställningstagande är följande:

Utskottet har framhållit att redan nu går en gräns vid tolfte havandeskapsveckan av det skälet att skilda operationsmetoder används vid tidigt och sent ingrepp. De operationsmetoder som måste användas vid ingrepp efter tolfte veckan av graviditeten är mer komplicerade än vid tidig abort och medför att riskerna för fysiska komplikationer i samband med operationen ökar. Vissa undersökningar tyder på att risken för medicinska komplikationer i samband med abortingrepp är uppemot fyra gånger så hög vid sena aborter som vid tidigare abort. Vidare kan anföras att abortingrepp efter tolfte havandeskapsveckan medför större fara för psykiska komplikationer. Men hänsyn till kvinnans fysiska och psykiska hälsa är det därför angeläget att aborten, när sådan är aktuell, sker på ett tidigt stadium.

Utskottet har framhållit att redan nu sker de flesta aborter före tolfte

havandeskapsveckan. 1972 utgjorde andelen tidiga aborter 80 procent, medan motsvarande tal var 43 procent år 1968.

Om vi sedan ser det från den hårt belastade sjukvårdens synpunkt, är det angeläget att aborterna sker tidigt, eftersom belastningen på sjukvårdsresurserna blir betydligt mindre vid tidiga aborter än vid sena aborter.

Det kan också i detta sammanhang nämnas, vilket kommit fram från skilda håll, att den sjukvårdspersonal som medverkar i abortverksamheten ofta utsätts för svåra påfrestningar. Och jag anser att hänsynen till vårdpersonalens reaktion från mentalhygienisk synpunkt förstärker intresset av att aborter utförs så tidigt som möjligt.

Ett annat tungt vägande skäl för en restriktiv tillämpning av abort efter tolfte havandeskapsveckan är fostrets fortskridande utveckling. För dem som accepterar att ett abortingrepp över huvud taget får ske måste det te sig betydligt mindre stötande om ingreppet sker på ett tidigt stadium. Ju längre fostrets utveckling framskrider, desto svårare är det att utsläcka fostrets liv. Genom forskningsrön har överlevandegränsen ständigt flyttats neråt, och detta anser jag motiverar krav på restriktiva bestämmelser efter tolfte havandeskapsveckan.

Mycket av det jag här har anfört som skäl för restriktiva bestämmelser efter tolfte havandeskapsveckan har också utskottet anfört. Utskottet har uttalat angelägenheten av att abortingreppen sker på ett så tidigt stadium som möjligt. Det är bara den skillnaden att utskottets majoritet och jag kommer fram till skilda slutsatser.

Med dessa kort redovisade motiveringar har jag kommit fram till att fri abort får ske fram till tolfte havandeskapsveckan och att abort efter denna tid bör medges endast i undantagsfall.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4 och 6 vid punkterna 5, 6 och 16 och i övrigt till utskottets hemställan.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Abortfrågan innebär för många människor ett etiskt dilemma, en konflikt mellan olika värderingar – respekt för och omtanke om den enskilda människans värde och integritet, både den levandes och den ännu icke föddes. Det torde därför vara omöjligt att åstadkomma en aborlagstiftning, som kan tillfredsställa alla etiska värderingar.

Ingen utredning eller lagstiftning kommer enligt min mening att kunna lösa denna värderingskonflikt.

I folkpartiet är vi väl medvetna om att det existerar skilda ståndpunkter i abortfrågan och har sedan länge hävdat att framtvingade partilinjer inte bör förekomma.

Jag kommer nu att redogöra för mitt ställningstagande i utskottet, som dessutom i huvudsak sammanfaller med de synpunkter som Folkpartiets kvinnoförbund framfört i sitt remissvar på abortutredningens betänkande.

Gällande abortlag från 1938 saknar stöd i rättsmedvetandet hos majoriteten människor i Sverige av i dag. Denna lag kriminaliserar kvinnan, om hon gör abort, likaså abortören, även om denna är utbildad läkare. Det är därför viktigt att bestämmelserna i 3 kap. brottsbalken om

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

straff för fosterfördrivning utgår.

En förändring av synen på abortproblemet har alltså skett. Denna återspeglas i den praxis som utvecklats i handläggningen av abortansökningar, av vilka i dag det övervägande flertalet beviljas. Men klart otillfredsställande är att lagen tillämpas så olika i skilda delar av landet. Det är beroende på var kvinnan bor, hur hennes abortärende behandlas. Jag förutsätter att det, om denna nya lagstiftning nu träder i kraft, blir en likformig bedömning av abortärendena i hela landet.

Utskottet säger: "Utgångspunkten för den i propositionen föreslagna abortlagstiftningen är att, om kvinnan efter moget övervägande finner att abort är den lämpligaste lösningen av de problem som en oönskad graviditet medför, hon också skall få abort."

Jag delar den uppfattningen. Huvudansvaret för det väntade barnet faller alltid på kvinnan. Hon har den bästa möjligheten att bedöma om barnet kan beredas ett drägligt liv. Jag delar helt Elise Ottesen-Jensens uppfattning, då hon talade om att alla barn som föds skall vara välkomna och efterlängtrade. Det är ett mål att sträva efter. Fallen av barnmiss-handel, såväl fysisk som psykisk, är alltför upprörande för att kunna nonchaleras. Somliga kan förebyggas genom att ingen tvingas att föda mot sin vilja.

Det är viktigt att den abortsökande, innan hon kommer till gynekologen som skall utföra aborten, genom samtal får upplysning om vad en abort innebär och om det stöd och den hjälp samhället kan bistå henne med, om hon föder sitt barn. En person som är kunnig i sjukvårds- och samhällsfrågor bör kunna ge dessa informationer. Var och en som önskar rådgivning av kurator skall naturligtvis få det. Det är därför viktigt att det finns tillräckligt med utbildade kuratorer och att det inte som i dag på flera platser blir långa väntetider, som fördröjer ärendets handläggning. Mot bakgrunden av den erhållna informationen skall kvinnan fatta sitt beslut. Det är tillfredsställande att utskottet så tydligt har uttalat sig på den punkten och begär att "vägledande anvisningar" rörande denna informationsverksamhet skall utarbetas.

Det är angeläget för både kvinnan och samhället att abort, om den skall äga rum, kommer till stånd så tidigt som möjligt, helst före tolfte veckans slut. Som huvudregel skall mellan tolfte och adertonde veckan en särskild kuratorsutredning företas. Utredningen i och för sig kan enligt min mening inte få den betydelse för kvinnans ställningstagande som den allsidiga belysning av hennes egen situation som kontakten i form av rådgivande samtal kan ge. Samma mening ges också tydligt till känna i utskottet. Det är bra att abort i princip inte skall få företas efter utgången av adertonde havandeskapsveckan.

Frågan om avbrytande av ett havandeskap är av stor och för många kvinnor av livsavgörande betydelse. En abort får givetvis aldrig vara något annat än en nödfallsåtgärd. Därför är det viktigt att samhället ger sitt stöd, så att en abort inte av sociala och ekonomiska skäl framstår som enda alternativ. Hjälpen måste i ökad utsträckning ges både genom generella insatser och genom åtgärder särskilt avpassade för det enskilda fallet. Jag yrkar därför bifall till reservationen 8 om en utredning som kartlägger och analyserar de omständigheter som föranleder kvinnor att

söka abort. På grundval av den utredningen bör man lättare kunna ta ställning till vilka särskilda stödåtgärder som kvinnor i en abortsituation kan behöva.

Abort får heller aldrig betraktas som ersättning för preventiva åtgärder. Med utbyggnad av preventivrådgivningen, kostnadsfria preventivmedel och rabatterning av p-piller, som föreslås i utskottsbetänkandet, kan vi helt säkert minska antalet aborter. Men så länge det perfekta preventivmedlet inte finns, så länge kommer kvinnor att råka ut för ovälkomna graviditeter. Forskningen för att få fram effektiva preventivmedel för såväl män som kvinnor måste därför intensifieras.

Informationen om abortförebyggande åtgärder är synnerligen viktig, inte minst bland ungdomen. Statsrådet anvisar 4 miljoner kronor till informationsverksamhet. Vi önskar detta uppskrivet med en miljon. Jag yrkar därför bifall till reservationen 10.

Några ord om sjukvårdspersonalens skyldighet att delta i abortoperation. Har de av etiska eller religiösa skäl svårt att acceptera abortingrepp skall de, som utskottet även understryker, slippa delta i sådana operationer. Det är dock nödvändigt att sjukvårdshuvudmännen svarar för att det inom varje sjukvårdsområde finns personal som utan dröjsmål kan ombesörja att kvinnan får sin abort.

Till sist, herr talman! Abortfrågan är som jag i början framhöll ett etiskt dilemma. Det hävdas från en del håll att just därför måste beslutet fattas av samhället och inte av kvinnan. Min övertygelse är att just av den anledningen, att problemet upplevs så djupt personligt, måste det vara den enskilda kvinnan själv som tar ansvaret för sitt beslut. Andra kan ge henne stöd och bistånd. Men ingen annan än hon själv kan fatta beslutet.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 8 och 10 och i övrigt till utskottets hemställan.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! 1965 års abortkommitté tog god tid på sig. Först efter sju år kom dess med iver emotsedda betänkande – men så blev resultatet också en tungviktig men alls inte tungläst volym som innehåller en omfattande statistik och upplysande tabeller. Den ger också värdefulla uppgifter om lagstiftning och förhållanden i både europeiska och utomeuropeiska länder.

Utredningens material ligger till grund för den proposition – nr 70 år 1974 – som nu diskuteras. En skillnad som genast bör noteras är att man i propositionen gått ifrån utredningens hårt kritiserade förslag att beslutsfattandet i ett abortärende skall gå via en nämnd och inte avgöras av den abortsökande kvinnan själv. I den frågan liksom i andra avgörande delar av lagförslaget har en mycket stor enighet kunnat uppnås. Detta framgår inte minst av det utskottsbetänkande som i dag skall ligga till grund för riksdagens beslut.

I det stora hela stöds förslaget också av den allmänna opinionen. Även med hänsyn tagen till den osäkerhet i resultaten som alltid finns i opinionsundersökningar kan den av herr Karlsson i Huskvarna redan åberopade undersökning som gjordes för TV:s Kvällsöppet i februari i år tjäna som stöd för ett sådant påstående. Av 325 personer i åldrarna 14–80

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

år ansåg ca 80 procent att kvinnan själv skall få bestämma om abort före tolfte graviditetsveckan. Omkring 5 procent ville också ha med sådana krav som att fadern skall ge sitt samtycke och att kvinnan först skall samtala med läkare eller kurator. 13 procent ansåg att abort skall få förekomma enbart av medicinska och/eller sociala skäl.

Den stora uppslutningen bakom förslaget gäller främst avkriminaliseringen av aborterna, något som egentligen bara är en anpassning av lagen till vad som fungerat i många år och som hänger samman med att samhällets syn på fortplantningen har förändrats. Det som blir nytt är att samhället inte längre skall hota med bestraffning av kvinnor som genomgår abort. Förbudet mot abort slopas alltså i lagen. Därmed förpassas den gamla lagstiftningen till historien, och fri abort, som utgör en viktig del i kvinnornas sociala frigörelse, blir äntligen realitet.

Den gamla abortlagstiftningen pressades fram på 1930-talet. Då riktades motståndet emot att legal abort över huvud taget skulle kunna beviljas. Den lagen föregicks av en klassdebatt under vilken det påvisades att det var de fattiga arbetarhustrurna som dog av illegala aborter. Långt därefter och ända in i vår tid har abortfrågan fortsatt att vara en klassfråga. Kvinnor med sociala och ekonomiska svårigheter har hänvisats till den byråkratiska, tidsödande och nervpressande vägen, medan kvinnor utan ekonomiska och sociala handikapp lättare kunnat få legal abort. Nu är vi äntligen framme vid det självklara att *alla* kvinnor skall ha den rätten, att enskilda människor som råkat i en nödsituation skall ha social service men befrias från det sociala förmynderskap som hittills gällande abortlagstiftning representerar.

På 1930-talet var alltså den juridiska frågeställningen den om man skulle tillåta legal abort eller inte, medan delfrågan gällde vem som skulle fatta beslutet om huruvida en abort är legal eller inte. I den nu aktuella abortdebatten har frågan gällt om det är den gravida kvinnan själv som skall avgöra abortbeslutet eller om frågan skall underställas samhället för beslut.

För vpk:s del har svaret på den frågan varit självklart. Liksom den progressiva kvinnorörelsen anser vi att fri abort är en nödvändig social reform, vars viktigaste innebörd är ett steg på väg mot kvinnans rätt att själv bestämma över sitt liv och barnets rätt att vara önskat.

Att ordet abort är starkt laddat har säkert alla i riksdagen märkt särskilt tydligt under den tid som vi överösts med allehanda hänvändelser. Inte heller i den nu pågående debatten i dag är ordet helt frikopplat från värderingar. Saken skulle alldeles säkert tjäna på om det var möjligt att dela upp abortfrågan i dess fyra huvudbeståndsdelar: en juridisk, en medicinsk, en social och en etisk del.

Den första har jag redan berört, nämligen kvinnans beslutsrätt. Kvinnan har ett juridiskt skydd i andra sammanhang som rör hennes personliga integritet, även när det gäller medicinska behandlingsformer. Men när det gällt hennes fortplantningsfunktion har hon hittills inte haft något sådant skydd. Nu skrivs fri abort in i lagen, men för att kvinnan skall få samma integritetsskydd som mannen i medicinska sammanhang återstår ännu att i lag tillförsäkra henne fri tillgång till preventivmedel och smärtfri förlossning. Detta är frågor som vpk nu, efter det att det nu

aktuella steget tagits, kommer att driva.

Till den medicinska delen hör frågan om *när* abort bör göras för att innebära minsta möjliga psykiska och fysiska påfrestning för kvinnan, *hur* den bör göras, dvs. med vilka metoder osv.

Sena aborter är komplicerade och följaktligen inte önskvärda från medicinsk synpunkt. Gränsen för sena aborter anses gå vid tolfte graviditetsveckan, då det är tillräckligt med en enkel skrapning av livmodern. Det är också den tidsgräns som enligt propositionen och utskottsbetänkandet skall gälla innan någon obligatorisk utredning behöver göras. I vår motion liksom med reservationen 5 företräder vi den meningen att den gräns för abort som i lagen dras vid havandeskapets adertonde vecka är den enda nödvändiga. Vi anser det omotiverat och opraktiskt att rättsligt föreskriva en skillnad mellan abortsökande före och efter tolfte veckan.

Egentligen kan det väl sägas att en medicinsk-teknisk fråga över huvud taget inte borde upphöjas till juridisk princip, dvs. till en fråga om vem som skall fatta beslut, individen eller samhället, men vi delar den i propositionen uttryckta uppfattningen att en tidsgräns bör sättas vid 18 veckor, så att den principiella rätten till fri abort då skall upphöra. Dels är det rimligt att kräva att kvinnan då skall ha nått fram till ett definitivt beslut, dels kan man inte heller bortse ifrån att fostret vid denna tid börjar utgöra en självständig faktor.

Jag vill upprepa att vi självklart är för att aborterna skall göras så tidigt som möjligt. Redan nu sker ju de allra flesta aborter före tolfte veckan. Men dels är det, som sagt, onödigt med en rättslig skillnad, dels finns den orsaken att många kvinnor inte blir på det klara med sin graviditet förrän i samband med att den andra menstruationen uteblir, dvs. ibland fram i åttonde veckan. Vi vet dessutom hurdan situationen är vid alltför många kvinnokliniker, och det är inte alla som använder sig av möjligheten att få graviditetstest sända per postförskott. Och dess värre är det ju inte möjligt att förhindra icke önskvärda senaborter med någon tolveckorsgräns. Då är det effektivare att informera om de medicinska villkoren för aborter i olika stadier. Vi avstyrker alltså av dessa skäl den i lagförslaget föreskrivna särskilda kuratorsutredningen om kvinnans personliga förhållanden.

Så till de sociala aspekterna. Av alla överord som tagits till i abortdebatten kunde man få föreställningen att det egentligen bara handlar om huruvida vi kan ta hand om dessa arma barn i det välfärdssamhälle som utmålas. Och då inställer sig naturligt frågan: Kan vi det? Situationen på barntillsynsområdet är väl bekant. Vi tar alltså inte på rätt sätt hand om de barn som finns, och ännu mindre kan vi tvinga enskilda kvinnor, som kanske dras med olika sociala handikapp, att ta ansvar för vård och uppfostran av ett barn som de på förhand vet att de inte orkar med. Abortfrågan är en samhällsfråga. Den kan inte lösas genom att kvinnor tvingas att föda barn mot sin vilja. Men kvinnan skall heller inte tvingas till abort av sociala eller ekonomiska skäl. Samhället måste bygga ut resurserna på det här området. Fostrets integritet, som det talas så mycket om, kan inte skyddas på bekostnad av kvinnornas och de födda barnens sociala möjligheter.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Och så den etiska delen. Den har väl blivit något av ett huvudnummer i abortmotståndarnas agerande. Från det hållet hävdas att fri abort skulle innebära att den viktigaste etiska principen om individens rätt till liv skulle sättas ur spel. Riksförbundet för sexuell upplysning har i ett uttalande med anledning av förslaget till ny abortlag på ett mycket bra sätt gjort klart hur ihåligt detta tal är, eftersom abortmotståndarna erkänner att det inte finns någon ovillkorlig rätt till liv. Ingen förfäktar heller ett totalt abortförbud, men däremot vill man ha en restriktiv lagstiftning. Man tycks blunda för det förhållandet att en sådan skulle innebära en kraftig ökning av antalet aborter som sker under medicinskt helt förkastliga omständigheter.

Förhållandena i länder som Italien och Frankrike borde här tjäna som avskräckande exempel. I Italien uppskattas antalet illegala aborter till 1 miljon om året. Förhållandena i dessa länder kan också tjäna som stöd för uppfattningen att frågan om möjligheten att få avbryta en icke önskad graviditet återigen skulle få en stark klassprägel. I en av våra dagstidningar beskrevs häromdagen hur franska kvinnor reser till England för att få abort. För många av dem betyder det stora ekonomiska uppoffringar. Och säkert finns det i Frankrike många, många som över huvud taget inte kan lösa det ekonomiska problemet. Till den etiska sidan hör dessutom, som jag ser saken, det faktum att vi har religionsfrihet i Sverige och att det måste stå även kvinnan fritt att själv avgöra den etik hon vill leva med.

Det finns anledning att notera utskottsbetänkandets kraftiga betoning av en effektivare sexualupplysning, liksom av kravet på information och rådgivning. Det är nödvändigt att samhället ökar sina insatser på det här området bl. a. för att bättre än hittills kunna motsvara efterfrågan från såväl kvinnor som män på ofarliga metoder att planera föräldraskap. Abort får aldrig uppfattas som alternativ till preventivmedel. Satsningarna på abortförebyggande åtgärder är därför att hälsa med största tillfredsställelse. Fortfarande krävs dock satsning på preventivmedelsforskning.

Vi har i vår motion också ett yrkande om en informationsbroschyr om abortlagen. Eftersom utskottet framhåller att information om innehållet i den nya lagen bör ges i samband med informationskampanjer beträffande preventivmedelsinformation har jag inget yrkande på den punkten. Däremot ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 5 och 7, som tar upp den fråga om tidsgränser som jag tidigare berört. I övrigt instämmer jag i yrkandet om bifall till socialutskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! I den debatt om en ny abortlag som sedan länge pågått har ofta gjorts försök att dra upp skiljelinjer mellan dem som utåt bekänner sig som kristna och andra. Detta innebär en stark förenkling av problemet. Alla kan vi uppleva konflikter vid de ställningstaganden som är nödvändiga för att nå det syfte som jag hoppas – och utgår från – att vi alla har: att så långt detta är möjligt nedbringa det totala antalet aborter, legala och illegala. Ett abortfritt samhälle har vi aldrig haft, oavsett vilken abortlagstiftning som funnits. Utskottsmajoriteten, som jag

själv tillhör och talar för, har haft det syftet för ögonen när vi tagit ställning till propositionen 70.

De abortförebyggande åtgärder som föreslås bedömer jag själv som den viktigaste delen av propositionen. Man kan beklaga att dessa åtgärder inte satts in tidigare. Abort är alltid och måste alltid betraktas som en nödfallsutväg och inte som en preventivmetod, detta understryks också starkt av utskottsmajoriteten. Det är väl inte heller så – även om man av den onyanserade debatt som förts ibland fått den uppfattningen – att någon kvinna medvetet föredrar abort framför preventiva åtgärder. Utskottet hänvisar till vad socialstyrelsen sagt i sitt yttrande över abortkommitténs betänkande, att alla abortingrepp till sin natur är sådana att kvinnor knappast kan förväntas medvetet föredra dem framför gängse preventivmetoder. Jag tycker det finns anledning att hålla detta i minnet. Ibland verkar det som om man trodde att abort är någonting i och för sig positivt för kvinnor.

Även om det dröjt för länge är det bra att preventivmedelsrådgivning och preventivmedel görs tillgängligare för den enskilde på det sätt som föreslås i propositionen. Jag väckte själv en motion, nr 1316, vid riksdagens början med yrkande om snabb utbyggnad av samhällets preventivrådgivning och om att kostnaderna för den enskilde för rådgivning och preventivmedel skulle minskas. Den motionen har nu i allt väsentligt blivit tillgodosedd. Men jag vill varna för att lita till att frågan blir löst enbart genom de åtgärder av ekonomisk art som föreslås i propositionen. Det är också i hög grad en fråga om organisation och personaltillgång, och det ligger ett stort ansvar på sjukvårdshuvudmännen att verkligen se till att preventivmedelsrådgivningen kommer att fungera i fortsättningen.

Information om preventivmedel bör som ett naturligt led ingå i all undervisning i samlevnadsfrågor och familjekunskap liksom i den föräldrautbildning som vi väl nu så småningom skall få. Skolans ansvar i detta informationsarbete är stort, men till den frågan finns det anledning att återkomma när utredningen rörande sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet kommit med sina förslag vilket beräknas ske snart.

Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU, har gjort ett banbrytande arbete när det gäller upplysning i samlevnadsfrågor och är värt allt erkännande. Genom det ökade anslag som föreslås till socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning har utskottet förutsatt att RFSU skall kunna få ett väsentligt utökat anslag för sin informationsverksamhet.

Utskottsmajoriteten har också understrukit behovet av "fortsatt och intensifierat forsknings- och utvecklingsarbete i fråga om preventivteknik för både män och kvinnor i syfte att åstadkomma effektivare och säkrare antikonceptionella medel än de som f. n. står till buds". Den frågan hade förts fram bl. a. i motionen 1727 från centerhåll.

Även om information och preventivmedelsrådgivning fungerar kommer oönskade graviditeter att inträffa också i fortsättningen. Då kommer frågan in om hur samhället fungerar från den enskilda kvinnans synpunkt som har råkat i den oönskade graviditeten. Den beredvillighet att satsa på åtgärder för förbättrad social- och familjepolitik som kommit till uttryck i debatten bådär gott för framtida reformer på dessa angelägna områden,

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

angelägna inte bara för kvinnor i en abortsituation utan för föräldrar och barn över huvud taget. Jag tänker på samhällets barnomsorg, där mycket återstår att göra och där huvudansvaret nu vilar på kommunerna. Jag tänker på kortare arbetstid i första hand för småbarnsföräldrar och en utbyggd föräldraförsäkring, och jag tänker på det vårdnadsbidrag för små barn som vi från centerns sida så starkt pläderat för.

Tyvärr har samhället fortfarande brister. Abort framstår i vissa situationer för den enskilda kvinnan som enda lösningen. Den nya lagen lämnar därvid till och med tolfte havandeskapsveckan avgörandet till kvinnan. Det hävdas att detta är ett för stort ansvar för henne att bära. Jag har svårt att förstå att någon annan kan lyfta av henne det ansvaret. Inte ens om en samhällsinstitution ger råd och eventuellt tillstånd kan det yttersta ansvaret bäras av någon annan än kvinnan själv. Ingen annan kan ju heller bättre än kvinnan själv avgöra om hon har resurser -- fysiska och psykiska -- att ta emot och ge trygghet åt ett kommande barn eller ej.

Centerns kvinnoförbund, där jag är verksam, hade på sin tid abortkommitténs betänkande på remiss. När förbundet då efter noggrant övervägande i huvudsak tillstyrkte abortkommitténs förslag, skrev man att man gjorde detta mot bakgrund av en stark tilltro till kvinnans ansvarskänsla och förmåga att bedöma sin egen situation. Den tilltron till kvinnan har det inte kommit fram mycket av i debatten omkring detta lagförslag.

Men kvinnan skall ha *rätt* till stöd och hjälp i form av information och rådgivning, och samhället skall ha motsvarande skyldighet att se till att den möjligheten finns. En förutsättning för att rådgivning skall upplevas positivt är, som jag ser det, att den är frivillig.

När det gäller sjukvårdshuvudmännens skyldighet att ge information till den abortsökande kvinnan har utskottet gått längre än propositionen och gör bl. a. med anledning av två motioner från centerhåll, nr 1727 av herr Andersson i Nybro m. fl. och nr 1738 av fru Tillander m. fl., ett tillkännagivande. Innebörden av detta har herr Gustavsson i Alvesta nyss redogjort för och jag skall inte ta upp tid med det.

Efter tolfte och t. o. m. adertonde havandeskapsveckan har kvinnan fortfarande ensam beslutanderätten -- och ansvaret -- men en kuratorsutredning skall göras. Efter adertonde veckan beviljas abort och av socialstyrelsen endast om "synnerliga skäl" föreligger. Det är alltså vad som nu gäller efter tjugonde veckan. Dessa tidsgränser diskuteras i motionen och i reservationen.

Om angelägenheten av att få till stånd så tidiga aborter som möjligt råder inga delade meningar, fast man kan få den uppfattningen av debatten här. Jag tycker det är angeläget att slå fast detta. Den som har störst intresse av så tidig abort som möjligt är självfallet kvinnan. Abortmetoderna är skonsammare och riskerna för komplikationer betydligt mindre vid tidig abort än vid sen abort. Att kvinnor, där så är möjligt, vill ha tidig abort bevisas av att redan nu, med det omständliga ansöknings- och utredningsförfarande som lagen stadgar, inte mindre än 80 procent av samtliga beviljade aborter utföres före tolfte veckan. Med det starkt förenklade förfarande som nu föreslås finns det anledning utgå från att fler kvinnor skulle komma att få tidiga aborter.

Eftersom kvinnans eget intresse av tidig abort är så starkt torde inte ett principförbud mot aborter redan efter tolfte veckan ytterligare påverka andelen tidigaborter. Det finns emellertid starka skäl *mot* att sätta principförbudet så lågt som vid tolfte veckan:

1. Det kan leda till "onödiga" aborter. En kvinna som är tveksam men vet att förbudet inträder vid tolfte veckan tar hellre abort omedelbart än riskerar att komma på "fel" sida om tidsgränsen. Beslutet fattas kanske i affekt utan det noggranna övervägande som bör föregå beslutet, ett slags panikreaktion till följd av den snäva tidsgränsen.

2. Bland de 20 procent som nu genomgår senaborter finns enligt uppgifter flera kategorier av kvinnor vilka inte skulle kunna ha påverkats till tidigare aborter genom ett förbud vid tolfte veckan. Helt enkelt därför att de av olika skäl inte i tid blivit medvetna om att de är gravida. Dit hör t. ex. ofta unga flickor. Dit hör kvinnor som trots sig vara skyddade mot graviditet genom preventivmedel de använder men som alltså inte har varit det till 100 procent. Just bland dessa grupper finns ofta sådana som har svårt att tänka sig att fullfölja graviditeten och risk finns för att de i stället skulle tillgripa illegal abort. Då kan komplikationerna för kvinnan bli betydligt större än om abort utförs på sjukvårdsinrättning.

Båda dessa effekter av ett principförbud vid tolfte veckan är från min utgångspunkt lika negativa. Jag delar alltså utskottsmajoritetens bedömning och tillstyrker förslaget i propositionen om tidsgränserna.

Jag vill bara med ett par ord beröra två frågor där utskottsskrivningen innebär en skärpning av propositionen. Det gäller frågan om sjukvårdshuvudmannens skyldighet att se till att abort blir utförd. Utskottet skriver nu att man "förutsätter att abortverksamhet kommer att handhas på sådant sätt att kvinna som har rätt till abort enligt den nya lagstiftningen alltid kan påräkna att få ingreppet utfört utan onödigt dröjsmål, oavsett om det gäller ett tidigt ingrepp i öppen vård eller ett ingrepp i ett så framskridet stadium av graviditeten att det krävs sluten vård". Detta är viktigt.

Också när det gäller frågan om sjukvårdspersonals rätt att vägra medverka vid abort har utskottsmajoriteten gjort en starkare skrivning än departementschefen. Utskottet hänvisar till den ökade demokratiseringen på arbetsplatserna och skriver: "Mot denna bakgrund förutsätter utskottet att läkare och annan sjukvårdspersonal som av etiska eller religiösa skäl har svårt att acceptera abortingrepp, skall slippa delta i verksamheten härmed, varför någon författningsmässig reglering av frågan inte är påkallad."

Jag vill gärna tillägga att den sista frågan har en aspekt av betydelse också för de abortsökande. I den ömtåliga situation de befinner sig i under vistelsen på sjukvårdsinrättningen måste det utgöra en extra påfrestning att behandlas av personal med starkt avståndstagande — kanske fördömande — attityd. Jag finner det alltså från båda parternas synpunkt angeläget att utskottets förutsättningar uppfylls.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till vad utskottet hemställt på samtliga punkter i betänkandet.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

I detta anförande instämde fru Olsson i Helsingborg, fru Fredgardh och fru Göthberg (samtliga c).

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Innan jag gör några kommentarer till de senaste anförandena skulle jag liksom herr Karlsson i Huskvarna vilja erinra om att förslaget till ny abortlag har föregåtts av ett omfattande utredningsarbete och en livlig debatt. 1965 års abortkommitté arbetade i sex år. Kommitténs förslag, som presenterades i augusti 1971, blev föremål för en mycket omfattande remissbehandling, och i den tryckta redovisningen av remissvaren finns resultatet av 80 remisser och 58 underremisser.

I det förslag som regeringen har lagt fram har man tagit all möjlig hänsyn till de synpunkter och förslag som framförts under remissbehandling. Jag vill här citera ledaren i Läkartidningen nr 13 i år, där det heter:

”Från medicinskt håll mötte abortkommitténs förslag en kompakt opinion, särskilt markerad genom läkarförbundets abortmöte 1971, som stod enad bakom följande huvudlinjer:

Den gravida kvinnans behov av hjälp i en svår situation skall tillgodoses inom rimliga gränser – utan att gällande etiska läkarregler åsidosätts.

Graviditeten måste delas in i olika stadier med hänsyn till såväl fostrets som moderns intressen.

Prematurvårdens utveckling, de ökade komplikationsriskerna vid sena abortingrepp samt de psykologiska konsekvenserna av att modern uppmärksammar fosterrörelserna motiverar en övre gräns efter 18:e veckan.

Abortärenden är en angelägenhet mellan kvinnan och hennes läkare, gynekologen, och skall jämföras, så långt möjligt, med andra sjukvårdsuppgifter.

En ökad allmän satsning på preventivmedelsrådgivning måste till för att minska abortbehovet och förhindra abortrecidiv.

Det är med tillfredsställelse man nu kan konstatera att läkarkåren inte bara vunnit gehör för dessa ståndpunkter i abortfrågan utan att denna grundsyn bildar stommen i förslaget till ny abortlag och de samtidigt aviserade åtgärderna i abortförebyggande syfte.”

Vidare skriver man i denna ledare att det nya lagförslagets humana och riktiga utformning väl kan låta sig ses som en direkt följd av det arbete som nedlagts från förbundshåll och av enskilda läkare.

Jag har velat läsa upp detta avsnitt av ledaren i Läkartidningen mot bakgrunden av den debatt som nu förs i abortfrågan.

Herr Gustavsson i Alvesta är ense med utskottet på de flesta punkterna och ställer sig helt bakom utskottets skrivningar om kvinnans principiella bestämmanderätt. Herr Gustavsson i Alvesta framhåller emellertid i reservationerna 3 och 4 att tungt vägande skäl talar för att en tidsgräns bör dras vid tolfte havandeskapsveckan och att abort efter denna tid bör medges endast i undantagsfall, om synnerliga skäl föreligger och efter tillstånd av socialstyrelsen. Herr Gustavsson vill med andra ord att abort i princip inte skall vara tillåten efter tolfte havandeskapsveckan.

Onsdagen den
29 maj 1974*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Utskottet kan för sin del inte tillstyrka en så långt gående åtgärd som att abort efter tolfte havandeskapsveckan i princip skulle förbjudas. Detta skulle inte stå i överensstämmelse med de överväganden och de uttalanden som utskottet gjort om kvinnans bestämmanderätt då det gäller abort. Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag, som bygger på tilltro till kvinnans förmåga att själv träffa avgörandet.

Under senare år har det, som framhållits tidigare i debatten, skett en väsentlig förskjutning mot tidig abort. År 1973 var antalet tidiga aborter ungefär 80 procent mot 17 procent aborter mellan trettonde och adertonde veckan. Det finns – och det är alla överens om – all anledning att sträva efter en ytterligare förskjutning från sena till tidiga aborter, bl. a. därför att det medför skonsammare metoder för kvinnan, både fysiskt och psykiskt, och är mera tilltalande från etisk synpunkt. Riskerna för medicinska komplikationer i samband med abortingrepp är större vid senabort än vid tidigabort.

Enligt förslaget till ny lag får kvinnan möjlighet att själv träffa avgörandet i abortfrågan, och enligt utskottets mening bör detta medföra en förskjutning mot tidigabort, eftersom det blir ett enklare förfarande än för närvarande, då varje abort föregås av en abortutredning. Omfattningen och organisationen av utredningsarbetet skiftar, men vanligen deltar gynekolog, psykiater och kurator i handläggningen. Eftersom redan nu omkring 80 procent av alla aborter utförs före utgången av tolfte havandeskapsveckan, tyder detta på att kvinnorna är medvetna om betydelsen av att ingreppen utförs på ett tidigt stadium i graviditeten.

Utskottet anser att det genom en effektiv informationsverksamhet bör vara möjligt att åstadkomma vad herr Gustavsson i Alvesta egentligen vill i sin reservation, nämligen att det skall utföras så få aborter som möjligt efter tolfte veckan. För att nå detta syfte bör en ökad information vara bättre än ett förbud mot abort efter tolfte veckan. I samma proposition som den där ny abortlag föreslås önskar regeringen också få ett anslag på 4 miljoner kronor till information. Av dessa 4 miljoner är 1 miljon avsedd för information genom massmedia i samband med att den nya abortlagstiftningen träder i kraft, eftersom det är angeläget att så många som möjligt snabbt kan nås med information om vad den nya lagen innebär.

Genom information och upplysning bör det alltså enligt utskottets mening vara möjligt att åstadkomma en ytterligare övergång från sena till tidiga aborter. Detta bör vara en humanare och effektivare metod att bespara kvinnan en sen operation än en kort tidsfrist, som reservanten föreslår.

Herr Gustavsson i Alvesta anser att man inte enbart kan lita till verkningarna av den informativa verksamheten, och han har kommit fram till att abort inte skall vara tillåten efter tolfte veckan. Men detta innebär – som fröken Andersson redan sagt – en väldig press på en kvinna som är osäker om hon skall begära abort. Hon kan känna sig tvingad att genomgå abort innan tidsgränsen passerats av rädsla för att annars inte få abort. Svensk sjuksköterskeförening har i sitt remissyttrande över abortutredningens betänkande talat om risken för panikoperationer. En mera restriktiv linje i abortfrågan kan medföra risk för ökning av antalet

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

illegala aborter, och en sådan utveckling är enligt utskottets mening icke önskvärd.

Reservationen 5 av fru Marklund gäller förutsättningarna för abort före utgången av adertonde havandeskapsveckan. I reservationen avstyrks förslaget om kuratorsutredning, bl. a. med motiveringen att det är av stor vikt att senaborternas antal begränsas och att det är otillfredsställande med den fördröjning av ärendet som en kuratorsutredning kan leda till. Risken för komplikationer är enligt gjorda undersökningar större vid aborter efter utgången av tolfte havandeskapsveckan, och man får som regel använda en mer ingripande och riskfylld abortmetod. Till detta kommer att kvinnan oftare än vid tidigaborter är osäker på om hon vill fullfölja graviditeten eller avbryta den. Svenska läkaresällskapet framhåller i sitt remissyttrande över abortutredningens förslag att mer ingående prövning alltid bör äga rum vid avbrytande efter tolfte veckan. Sveriges läkarförbund anser att handläggningen av ett abortärende bör vara olika före respektive efter den tolfte veckans utgång.

Enligt utskottets mening finns det skäl för att vid abort efter tolfte havandeskapsveckans utgång göra en noggrann undersökning angående kvinnans aktuella situation för att därigenom få fram ett säkrare underlag för den medicinska bedömningen av riskerna med ingreppet och för att om möjligt ge kvinnan en säkrare grund för hennes eget ställningstagande till frågan om abort.

Utskottet anser att det bl. a. med hänsyn till fostrets utvecklingsgrad är angeläget att kvinnan får den allsidiga belysning av sin egen situation som kontakt med en kurator kan ge. Jag vill här gärna understryka att det är angeläget att alla personliga samtal med kvinnan hålls strikt objektiva och att kvinnan inte utsätts för påverkan i någon riktning. Hon bör få tillfälle att förtroendefullt diskutera igenom skälen för och emot abort. Utredningen får under inga förhållanden leda till onödigt uppskov med själva abortbeslutet. Om utredningen bedrivs snabbt och objektivt av personal som är väl lämpad för uppgiften, behöver utredningsförfarandet inte fördröja ärendet i nämnvärd grad. Detta är naturligtvis av särskild betydelse i de fall då graviditeten har fortgått så långt att den övre tidsgränsen är nära.

Utskottet tillstyrker alltså förslaget i propositionen att huvudregeln skall vara en särskild kuratorsutredning när det gäller abort efter utgången av tolfte havandeskapsveckan.

I debatten har fru Fränkel yrkat bifall till reservationen 10, i vilken begärs att det föreslagna anslaget på 4 miljoner kronor till informationsverksamhet skall uppräknas med 1 miljon. Preventivmedelsinformation bedrivs fortlöpande av socialstyrelsen genom nämnden för hälsoupplýsning och av RFSU. Riksdagen har redan tidigare i år beviljat ett anslag på 600 000 kronor för en informationskampanj om preventivmedel som skall genomföras efter förslag av nämnden för hälsoupplýsning. När det gäller de 4 miljonerna föreslås att 1 miljon skall ställas till förfogande för socialstyrelsens nämnd för hälsoupplýsning, 2 miljoner för en särskild informationsverksamhet genom ungdoms- och kvinnoorganisationer och 1 miljon för information genom massmedia.

Med hänsyn till den satsning som sker på informationsåtgärder – de

föreslagna 4 miljonerna som utskottet menar vara en god grund för att bygga ut informationen — yrkar jag bifall till utskottets hemställan i denna del, innebärande avslag på reservationen 10.

I reservationen 8 krävs en särskild utredning om socialt stöd. Utskottet har i sitt betänkande hänvisat till propositionens redogörelse för de förbättrade insatser som har gjorts under senare år i fråga om barnfamiljernas villkor. Vi har också erinrat om de utredningar som pågår. Med hänsyn till detta avstyrker utskottet det krav som framställs i reservationen 8.

Med detta ber jag att i övrigt få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, vilket också innebär avslag på reservationerna 3, 4, 5, 6 och 7.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Andersson och fru Skantz framhöll att om man sätter en gräns vid tolv veckor kan det leda till panikreaktion på grund av en snäv tidsgräns. Jag anser inte att tolv veckor är någon snäv tidsgräns, och den statistik angående tidigaborter som redovisas i utskottets betänkande talar väl också för att tidsgränsen tolv veckor inte är för snäv.

Fru Skantz tolkade min uppfattning, som jag har redovisat i reservationen, rätt. Men när fru Skantz sade att den inte står i överensstämmelse med utskottets ställningstagande i fråga om fri abort vill jag svara att vi är överens då det gäller principen om kvinnans rätt till fri abort. Vad vi diskuterar är tidsgränsen, och där har jag en annan uppfattning, redovisad i min reservation. Om detta skulle strida mot den ifrågavarande principen kan man väl lika gärna säga att det inte skulle vara någon tidsgräns vid 18 veckor heller.

Jag har framfört vissa synpunkter som stöd för min uppfattning, och det är synpunkter som kommit fram vid remissförfarandet. Det gäller, som jag redovisade i mitt anförande, hänsyn till psykiska och fysiska komplikationer — risken är större ju längre man dröjer med abortingreppet. Man har också tagit upp frågan om sjukvårdspersonalen och dess reaktioner liksom belastningen på våra sjukvårdsresurser och hänsynen till fostrets fortsatta utveckling.

Jag kan inte riktigt förstå varför fru Skantz säger att resultatet skulle kunna bli ett antal illegala aborter. Jag tror inte att det finns någon anledning att föra in den synpunkten i diskussionen.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Skantz pekar på remissinstanser som yttrat sig till förmån för förslaget om en kuratorsutredning efter tolfte veckan. Men socialstyrelsen, som väl i detta sammanhang bör räknas till de tunga remissinstanserna, anser det inte motiverat med någon rättslig skillnad mellan abortansökningar som görs före och efter tolfte veckan.

Vårt yrkande bottnar i att vi finner lagförslaget oklart och motsägelsefullt på denna punkt. I 2 § föreskrivs ju särskild kuratorsutredning om

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

kvinnans personliga förhållanden efter tolfte veckan, men samtidigt sägs det att om man vid denna utredning inte finner några hinder av det slag som nämns redan i 1 § – dvs. medicinska kontraindikationer – så får abort ändå utföras. Inte skall väl den sökandes allmänna personförhållanden behöva detaljgranskas för att man skall kunna fastslå detta. Utredandet innebär trots allt en risk för fördröjning av ärendet, och det ser vi som någonting väldigt otillfredsställande, eftersom det ju då blir fråga om senaborter.

Det måste vara enklare att rättsligt sett behandla alla abortansökningar före adertonde graviditetsveckan lika. Och eftersom jag finner den här skillnaden så omotiverad kan jag inte helt befria mig från misstanken att förslaget har kommit till i syfte att något dämpa motståndet mot lagen. Det skulle i så fall vara det som möjligen motiverade skillnaden.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Marklund hyser oro för att det med en kuratorsutredning skulle bli en fördröjning med behandlingen av ärendena. Vi har i utskottsbetänkandet bl. a. skrivit att eftersom ansökningar om abort före tolfte veckan – om jag får uttrycka mig på det sättet – enligt förslaget inte skall föregås av utredning, så bör den personal som varit engagerad i det nuvarande utredningsarbetet verkligen kunna ägna sig åt dem som begär abort efter tolfte veckan. Det gör att vi för vår del tror att sjukvårdshuvudmännen kommer att ta all hänsyn till detta i den verksamhet som de planerar.

Sedan är det tydligt att herr Gustavsson i Alvesta har rakt motsatt uppfattning mot fru Marklund. Herr Gustavsson vill att abort i princip inte skall beviljas efter tolfte havandeskapsveckan. Jag tycker att fröken Andersson i sitt anförande mycket bra angav skälet till att vi i utskottet har intagit den ståndpunkt vi gjort, nämligen att vi inte vill ha den strikta gräns vid tolfte veckan som herr Gustavsson talar för. Vi kan nämligen inte bortse från att många kvinnor kommer att begära abort före den tolfte veckan, om de riskerar att i annat fall inte få någon abort.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Skantz säger att jag inte vill att abort skall beviljas efter tolfte veckan, men vad vi nu diskuterar är frågan om fri abort, och då har jag flyttat ner gränsen från adertonde till tolfte havandeskapsveckan. Vidare sade fru Skantz att man i utskottet inte ville ha den strikta gräns som jag har satt i min reservation. Men, fru Skantz, den strikta gränsen går ju vid adertonde veckan!

Slutligen är det riktigt som fru Skantz påpekade, att fru Marklund och jag har helt olika uppfattningar i denna fråga.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Propositionen med förslag till ny abortlag har kommit till för att råda bot på den ohållbara situation som vi nu befinner oss i. Jag avser det faktum att rådande praxis i fråga om att bevilja abort på senare år har avsevärt förändrats i förhållande till lagstiftningen. Denna förändring av praxis har medfört att antalet legala aborter ökat från

omkring 6 000 år 1965 till 26 000 förra året. Denna utveckling har medfört att antalet illegala aborter av allt att döma har minskat. Men därmed är väl det enda positiva sagt som kan sägas om den utvecklingen.

Enligt justitieministern är de förändringar som skett sedan mitten av 1960-talet vid tillämpningen av den nuvarande lagstiftningen ett uttryck för förskjutningar i det allmänna betraktelsesättet mot friare abortlagstiftning. Det är emellertid värt att lägga märke till att antalet aborter påtagligt ökade vid samma tid som direktiven gavs till abortutredningen i mitten av 1960-talet, de direktiv som varslade om det förslag till friare abortlagstiftning som nu behandlas. Är det riktigt att värderingsförskjutningar sedan dess har ägt rum, ligger det nära till hands att se dessa i varje fall delvis som en följd av den förändrade praxis som myndigheterna har visat vägen till. Även om detta exempel inte är till fyllest för bestämda slutsatser torde det ändå förhålla sig så att lagar och förordningar som sanktionerats av myndigheterna påverkar den enskilda människans värderingar.

Varje gång som frågan om abort aktualiseras uppstår en konflikt mellan det födda och det icke födda livets krav på utrymme. Det är en konflikt som rör båda föräldrarna och ofta även hänsynen till hela familjens möjlighet att fungera på ett fullvärdigt sätt. För egen del ser jag det som en bjudande plikt för samhället att ställa upp för att skydda båda parter, kvinnan såväl som fostret, under hela graviditeten. I arvslagstiftningen betraktas fostret som bärare av liv och som arvskapabelt, vilket jag också ser som naturligt. I detta sammanhang går alltså samhället in för att skydda fostrets rättmätiga krav i fråga om materiella tillgångar. Någon anledning för samhället att inte göra detsamma när det gäller att skydda dess värdefullaste tillgång, livet självt, är svår att finna.

För andra människor däremot ter det sig naturligt att kvinnan ensam skall ha avgörandet, när det gäller fostrets framtida öde. Hon får bära den tyngsta bördan, under graviditeten såväl som under de första barnavårdande åren. Det är i hennes livsförhållanden det djupa ingreppet sker genom barnafödandet, och därför menar man att hon ensam äger att bestämma om hon skall fullfölja graviditeten eller inte.

Enligt förslaget till ny abortlag, som bygger på denna principiella grundsyn, äger kvinnan rätt att ensam besluta om abort under de 18 första veckorna av graviditeten. Endast om kvinnan genom ingripandet riskerar sin hälsa kan läkaren förhindra aborten.

Detta är onekligen ett radikalt förslag, inte bara i förhållande till tidigare lagstiftning i vårt land utan också i förhållande till rättsordningen i andra länder.

Av våra nordiska grannländer har Danmark fått sin nu gällande abortlag så sent som år 1970. Enligt bestämmelserna där kan kvinnan i vissa fall få abort utan särskilt tillstånd. Detta gäller i första hand när aborten utföres före utgången av tolfte havandeskapsveckan.

Finland fick sin abortlag samma år som Danmark. Av denna lag framgår att kvinna i vissa fall kan få abort utan särskilt tillstånd. Detta gäller kvinna som inte har fyllt 17 år och kvinna som har fyllt 40 år vid den tidpunkt då hon blivit havande samt kvinna som redan har fött fyra barn. Beslut om operation kan i dessa fall fattas av sjukhusläkaren ensam.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Norge har en abortlag från år 1964, som i princip tillåter abort endast under speciella indikationer.

Inget av dessa länder har alltså en så radikal abortlagstiftning som den i Sverige nu föreslagna.

Mot bakgrunden av de nära kontakter mellan de nordiska länderna som numera är för handen, inte minst genom utbytet av arbetskraft, hade det varit naturligt att undvika alltför stora olikheter i lagstiftningen. Sådana kan ju i varje fall inte bidra till att öka samförståndet de nordiska länderna emellan.

Skulle riksdagen i dag anta regeringens förslag till abortlagstiftning kommer detta att få allvarliga och kanske rent av ödesdigra konsekvenser.

Låt mig först peka på det faktum att den i och för sig ringa del av de abortsökande, som enligt nuvarande ordning vägras abort, till stor del utgörs av sådana som sökt abort i förhoppning om att få avslag på sin ansökan. De har från sin omgivning varit utsatta för påtryckning att begära abort och har i den situationen velat få hjälp att förverkliga sin egen innersta önskan att bära fram sitt barn. En konsekvens av det nya lagförslaget skulle vara, att det från samhällets sida inte längre är möjligt att ge ett sådant stöd.

Skulle kvinnan mot t. ex. faderns önskan vägra att begära abort, kan hon tvärtom utsättas för risken att få ta emot förebråelser för att hon inte utnyttjar den praktiska men ofta kortsiktiga lösning som samhället erbjuder. Det har sagts, att omkring 75 procent av de kvinnor som genomgått abort inte menar sig ha tagit skada av vad de gått igenom. Det råder emellertid inte enighet i läkarkretsar om tillförlitligheten av denna bedömning. I varje fall är det omöjligt att i förväg med bestämdhet avgöra vilka som kommer att få psykiska men av en genomgången abort.

Från en del håll hävdas att det innebär ett omyndigförklarande av kvinnan att förmena henne rätten att ensam fatta beslut i abortfrågan. Den synen kan jag inte dela. Det handlar snarare om en fördelning av ett ansvar som är alltför tungt att bäras av en enda människa.

Fröken Karin Andersson yttrade nyss att ingen kan avlyfta ansvaret från kvinnan. Det vill jag instämma i, samtidigt som jag vill säga att ingen heller kan avlyfta ansvaret från samhället, vare sig i detta eller i något annat sammanhang där liv står på spel. Lagen är inte till enbart för de starka, som i en pressad situation ensamma orkar ta konsekvensen av sitt beslut, vare sig det leder till abort eller till fullföljande av graviditeten. Lagen är också till för sådana abortsökande som vill ha samhällets stöd för sitt beslut.

Det förefaller inte otroligt att den föreslagna lagen skulle medföra en ökning av aborternas antal i vårt land. Vilka svårigheter detta kan leda till med avseende på sjukhusens kapacitet i fråga om vårdplatser och rekrytering av läkare och annan personal är svårt att sia om. Propositionens förhoppning om att en ökning av abortfrekvensen endast skulle få marginell betydelse för vårdresurserna rimmar dåligt med de farhågor som företrädare för vårdanställda uttalar i brev som vi riksdagsledamöter har fått oss tillsända.

Den allvarligaste frågan hör emellertid ihop med de ytterligare förskjutningar som kan ske i det allmänna rättsmedvetandet. En

Onsdagen den
29 maj 1974*Förslag till abort-
lag, m. m.*

överspridning från abortlagstiftningens område till andra, närliggande lagrum faller inom ramen för tänkbara konsekvenser. Sedan gammalt har svensk lag, i enlighet med allmän rättsuppfattning, hävdat respekten för livets helgd. Förslaget till ny abortlag tillgodoser endast den ena partens krav i detta hänseende. Ett bifall till propositionens principiella del skulle innebära ett samtycke till värderingar med avseende på fostrets rätt till liv som inte är i överensstämmelse med denna grundläggande syn.

I detta sammanhang är det värt att notera att propositionen lika litet som utskottsbetänkandet tar någon hänsyn till den kompakta kristna opinion som kommit till uttryck i ärkebiskopens yttrande över abortutredningens belänkande — ett yttrande som fått instämmande från de flesta övriga trossamfund. De värderingar som ligger till grund för detta yttrande har för övrigt också varit vägledande för oss i folkpartiet som motionerat om avslag på propositionen. Att biskop Ström i abortfrågan företräder en liten minoritet av den kristna opinionen torde vara bekant även för utskottsordföranden.

Om det nu liggande förslaget till abortlag antas, föreligger en avsevärd risk för ytterligare förskjutningar i det allmänna betraktelsesättet mot en friare abortlagstiftning. Måhända får det följder för skyddet av livet också i andra sammanhang. Det ligger nära till hands att här befara följdverkningar t. ex. när det gäller eutanasi, dvs. barmhärtighetsdödande. Enligt min uppfattning är ett samhälles livskraft, dess förmåga att fungera, beroende av dess vilja att upprätthålla respekten för livet oavsett status. Lagen måste då också ge uttryck för denna viljeriktning när det gäller såväl kvinnans som fostrets liv under hela graviditeten. Att överlåta till den enskilda människan att fatta ett beslut om abort är för samhället ett alltför lättvindigt sätt att klara av sitt sociala ansvar i sammanhanget.

På många sätt försöker samhället hjälpa de svaga till rätta, ge dem en utbildning och en meningsfull sysselsättning. Detta gör vi både för att hjälpa individen att förverkliga sig själv och för att det på sikt är till fördel för samhället. Varje människa i en krissituation upplever en tillfällig svaghet. Vi har alla mött svårigheter och prövningar som vi behövt hjälp för att komma ur. Ibland har hjälpen bestått i att orsaken till svårigheten undanröjts. Men det har också hänt att vi fått uppleva den djupare tillfredsställelsen att bli hjälpta att bära svårigheten och bortom den finna ett vidare perspektiv på tillvaron och ökad styrka i livskampen. Den hjälpen till självhjälp bör samhället också sträva efter att ge. Ökade resurser för ekonomiskt och socialt stöd åt abortsökande kvinnor kommer, om lagförslaget går igenom, att bli mer angelägna än någonsin. Ökad information om vilka abortförebyggande åtgärder som står till buds är också nödvändig.

Här har tidigare refererats till brev som skickats till oss, och jag tillåter mig i detta sammanhang att citera ur ett brev från barnmorskor och sjuksköterskor, som sett strömmen av abortsökande tonåringar: "Vi vill poängtera, att unga människor behöver en saklig information om de verkliga konsekvenserna för individen och samhället, när det gäller sexualliv, familjebildning och föräldraskap. Om vi inte tar samlevnadsproblemen och de sociala orsakerna på allvar, så att de som arbetar med abortpatienterna får resurser att lösa grundproblemen, kommer abort-

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

problematiken att bestå för individen, oavsett hur lagen kommer att utformas.”

En kraftigare satsning än hittills är ofrånkomlig när det gäller att undanröja ekonomiska och sociala hinder för kvinnan att orka föda sitt barn. Om lagförslaget går igenom kommer varje kvinna som upptäcker att hon är gravid att ställas inför frågan, om hon skall föda eller inte föda. I den oerhört allvarliga konfliktsituation som många då förs in i är kravet att kvinnan ensam skall bära det juridiska ansvaret för beslutet en orimlighet. Båda parter måste ges stöd i form av en objektiv bedömning från samhällets sida, byggd på lagfästa indikationer.

Detta ställningstagande i abortfrågan kan man komma fram till utifrån en rent humanistisk livssyn lika väl som från en kristen. För egen del grundar jag det ställningstagandet på den människosyn som dominerar evangeliernas värld: ”Vadhelst I haven gjort mot en av dessa mina minsta — — — .” Också fostret är bärare av liv med ett unikt värde. Det livet är det samhällets uppgift att skydda!

Herr talman! Flera skäl talar alltså mot det förslag till ny abortlag som regeringen har avgivit och som utskottet i princip tillstyrkt. Jag har särskilt hänvisat till:

fostrets rätt till samhällets skydd under hela graviditeten,
omsorg om kvinnan,
risken för en förskjutning i det allmänna rättsmedvetandet i fråga om respekten för livet, samt
behovet av samordning med de nordiska ländernas lagstiftning.
Jag yrkar härmed bifall till reservationen I vid utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar Wirtén, Hyltander, Eriksson i Arvika, Åberg, Jonsson i Alingsås, Westberg i Ljusdal, Enlund, Jonsson i Mora och Sellgren, fru Swartz samt herrar Ekinge, Carlström och Wikström (samtliga fp).

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara ett par små detaljer i fröken Hörléns tal som jag vill bemöta. Hon säger att utskottet inte har tagit hänsyn till, som hon uttryckte det, den kompakta kristna opinionen. Vidare säger hon att biskop Ström endast representerar en liten minoritet bland de kristna. Jag skulle vilja fråga: Hur kan fröken Hörlén mäta den opinionen? Det finns många kristna som omfattar detta lagförslag men som inte uttalar det på gator och torg.

Sedan är det väl uppenbart att man, när man går att behandla en sådan fråga som denna, bör ta hänsyn till de olika värderingar som finns. Jag återoppar vad jag sade förut, att bortåt 80 procent av svenska folket vid en opinionsundersökning har uttalat sig för en lagstiftning sådan som den som nu föreslås. Det finns följaktligen en mycket stark opinion i landet som är för det förslag som här föreligger.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Frånsett vilka möjligheter herr Karlsson i Huskvarna har att mäta den allmänna opinionens uppfattning skulle jag vilja hänvisa till

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

de många som har ställt sig bakom det uttalande som ärkebiskopen har skrivit. Där bakom står samfunden i en mycket stark och gedigen uppslutning, och det tar jag som ett uttryck för en överväldigande majoritet av den kristna opinionen.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det kanske kan vara naturligt för den som har varit ledamot av 1965 års abortkommitté att försöka göra någon jämförelse mellan vad utredningsmajoriteten föreslog och vad som föreslås i propositionen.

Jag vill gärna konstatera att propositionen i vissa avseenden är bättre. I propositionen uttalas mer i klartext det som abortutredningen egentligen menade men inte vågade säga ut expressivt, nämligen att kvinnan själv skall få bestämma om hon vill ha abort eller inte. Det är bra att man i klartext säger ut vad man egentligen menar. Det oaktat tycker jag nog att propositionen inte är riktigt klar på den punkten. Man försöker säga att den fria aborten begränsas till de första tolv veckorna, medan man i realiteten föreslår fri abort till adertonde havandeskapsveckan. Detta litet motsägelsefyllda tycker jag åskådliggörs tydligt i utskottsbetänkandet, där man på s. 17 säger: "Enligt den föreslagna abortlagen avgörs frågan om abort före utgången av 12:e havandeskapsveckan av kvinnan själv." Men på s. 27 heter det: "Det i propositionen framlagda förslaget till abortlag innebär att frågan om abort i princip skall få avgöras av kvinnan själv om åtgärden kan utföras före utgången av 18:e havandeskapsveckan, — — —."

I ett annat avseende vill jag också gärna säga att propositionen innebär en förbättring i förhållande till kommitténs förslag: man anger en tidsgräns efter vilken ingrepp skall få ske endast om det föreligger synnerliga skäl, låt vara att jag samtidigt måste konstatera att det straffrättsliga skyddet också för det livsdugliga fostret lämnar en del övrigt att önska i lagförslaget.

Slutligen anser jag att propositionen innebär förbättringar också så till vida som man föreslår förebyggande åtgärder. I det hänseendet delar jag emellertid herr Svenssons i Kungälv uppfattning att de förebyggande åtgärderna borde ha kunnat föreslås långt tidigare. Det hade verkligen inte varit nödvändigt att vänta med dem och koppla ihop dem med förslaget till abortlag. Men jag kan väl förstå att det från psykologisk synpunkt kunde anses lämpligt.

Emellertid, herr talman, vidlåder samma brist såväl abortkommitténs majoritetsförslag som propositionen. Man undviker att analysera och förklara det helt nya ställningstagande som man gör till de etiska värderingarna. Utredningen nämnde över huvud taget inte att de hittillsvarande lagbestämmelserna bygger på det ofödda barnets rättskydd. Det nuvarande rättsläget beskrev utredningen på följande sätt: "Skyldigheten för kvinnan att underordna sig fortplantningen sedan mannen befruktat henne har för övrigt sedan länge upprätthållits med strafflagstiftningens hjälp." Det var den skildring av de etiska värderingarna som utredningen gav. Utredningens slutsats blev att förbudet mot abort på väsentliga punkter bygger på tänkesätt som numera är

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

övergivna. Och då skulle jag vilja fråga: Är de övergivna? Och hur vet man i så fall det?

Departementschefen redovisar i propositionen den betydande kritik som remissinstanserna har anfört just mot att kommittén inte tillräckligt har analyserat den intressekollision som föreligger mellan å ena sidan fostrets rätt till skydd för sitt liv och kvinnans rätt att bestämma över graviditetens förlopp. Men departementschefens slutsats av remisskritiken blir att invändningarna mot kommittébetänkandet "är av allvarlig karaktär och bör mana till försiktighet när det gäller att lägga utredningen till grund för ny lagstiftning". Jag har för min del haft svårt att i lagförslaget se vilka konkreta uttryck den här försiktigheten, som justitieministern menar att man skall visa i lagstiftningsfrågan, verkligen har tagit sig. I stället är det så, som jag inledningsvis sade, att den dimridå som abortutredningen försökte lägga över sitt förslag för att dölja att det i realiteten var fråga om en helt fri abort nu genom propositionen delvis har skingrats. Departementschefen själv ger inte uttryck för några som helst betänkligheter när det gäller att bryta med hittills rådande etiska värderingar. I stället säger departementschefen att kritiken i vissa avseenden är alltför onyanserad.

Som skäl för att inte själv analysera de etiska problemen anger statsrådet att dessa tidigare varit föremål för utredningar och att remissyttrandena över abortkommitténs förslag ägnat de etiska problemen stort utrymme. Men detta, herr talman, får givetvis inte tas till intäkt för att departementschefen underlåter att själv i propositionen redovisa skälen till att han nu överger den hittills för lagstiftarna grundläggande uppfattningen att respekten för livet måste upprätthållas. Man kan inte gömma sig bakom tidigare utredningar och bakom en remissopinion; man måste själv klargöra varför man har kommit fram till den här så radikalt ändrade inställningen. Men en sådan analys finns alltså inte redovisad.

Det enda skäl som departementschefen anger för att frånga den här grundläggande principen är de sedan 1938 års lag genomfördes successivt vidgade möjligheterna för kvinnan att få abort. Denna liberalare praxis, menar departementschefen, skulle vara ett klart uttryck för de förskjutningar i det allmänna betraktelsesättet som ägt rum under tiden sedan 1938. Flera talare har tidigare kommenterat den här utvecklingen av praxis. Jag vill för egen del säga att det kanske inte är egendomligt att läkare som vid upprepade tillfällen försökt handla i överensstämmelse med lagens intentioner gång på gång finner sig bli desavuerade av den socialpsykiatriska nämnden och därefter ändrar praxis i enlighet med nämndens intentioner. Men det är inte ett uttryck för en allmänt ändrad uppfattning i frågan, utan det är snarare uttryck för den styrning i dessa avseenden som den socialpsykiatriska nämnden enligt min mening har utövat. Många anser -- och jag tycker med fog -- att nuvarande praxis fjärrat sig från lagstiftarnas intentioner på ett sätt som inte är acceptabelt.

Man kan fråga sig om inte situationen hade varit annorlunda om den socialpsykiatriska nämnden till sig haft knuten en lagfaren domare med känsla för lagstiftningens innehåll. Nu har man över huvud taget inte haft

någon lagfaren domare i nämnden.

Det har från många håll framförts kritik över att propositionen har dröjt så länge. Jag förstår den kritiken. Dels tycker jag – det måste jag själv säga – att utredningen tog onödigt lång tid på sig, dels tycker jag att departementet har legat onödigt länge på det här förslaget. Samtidigt kan man konstatera att i den propositionsförteckning som vi fick i början av det här året fanns inte abortpropositionen över huvud taget aviserad. Inte heller i den reviderade propositionsförteckning som vi fick i början av mars fanns den omnämnd, trots att den senare efter bara ytterligare någon eller några veckor presenterades riksdagen. Det tycker jag är en nonchalans mot riksdagen. Det var beklämmande att höra socialutskottets ordförande här klargöra att man i utskottet hade tagit preliminär ställning till denna både komplicerade och omfattande fråga vid ett enda sammanträde. Kan det vara rimligt? Jag anklagar inte socialutskottet för den handläggningen – det vill jag betona –, men den är en konsekvens av att en proposition i ett så viktigt ärende kommer på riksdagens bord vid en tid då riksdagen är överhopad med många andra frågor som också är svåra.

Men detta dröjsmål från regeringens sida tyder på att man i departementet har ansett att abortlagen är en ömtålig fråga, och det tyder egentligen på att departementschefen har varit rädd för opinionen. Dröjsmålet strider också mot en slutsats som departementschefen själv drar, nämligen att det skulle ha förekommit betydande förskjutningar och förändringar i den allmänna opinionen. Om så varit fallet, varför hade man då behövt vara så försiktig och så rädd, innan man lade fram förslaget? Varken förespråkarna för fri abort eller motståndarna till en sådan kan i och för sig bevisa opinionsläget. Av de många brev att döma som vi får i riksdagen är opinionen mot fri abort möjligen starkare än man kunde ha trott.

Det är givet att man måste hysa respekt för oliktankande. Jag opponerar mig mot socialutskottets ordförande, när han påstår att vi som kämpar mot förslaget gör det av partitaktiska skäl. Han sade också att majoriteten i utskottet handlat utan partitaktik. Jag vill framhålla att abortfrågan lämpar sig ovanligt litet för partitaktik. Det är en otroligt personlig fråga, som var och en avgör efter sin personliga bedömning.

Socialdemokraterna har i en proposition föreslagit fri abort. Man får väl ta det som ett uttryck för att majoriteten inom det socialdemokratiska partiet ställer sig bakom en sådan uppfattning. Vi moderater har i en parl motion gått emot propositionen och hävdat nödvändigheten av ett rättsskydd för det ofödda barnet. Detta är ett uttryck för att majoriteten av moderaterna står bakom vårt förslag. Att säga att detta är partitaktik, herr talman, är något oerhört.

Som jag ser det kan man inte förmena någon att anse att det ofödda barnet inte behöver ha något lagligt skydd. Men vad man kan kräva är att de som anser detta klart skall kunna redovisa skälen för sin uppfattning. Departementschefens enda kommentar är att den kritik remissinstanserna anfört beträffande frånvaron av synpunkter på de etiska värdena har varit obefogad. Ändå är det ett biologiskt faktum att ett foster redan från början har ett eget liv. Om det får utvecklas normalt blir det en

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

människa. Det är alltså inte viabiliteten som grundar kravet på rättskydd, utan rättskydd krävs över huvud taget under hela havandeskaps-tiden. Om man noggrant studerar lagförslaget i propositionen, finner man att departementschefen inte ens ger det livsdugliga fostret ett rättskydd i ordets egentliga mening. De straffbestämmelser som föreslås avser ju inte abortingreppet som sådant utan åtgärder som åsidosätter vissa administrativa föreskrifter.

Departementschefen motiverar varför tiden är inne att avskaffa straffansvaret för kvinnan. Jag delar personligen den uppfattningen att man kan avstå från straffansvar för kvinnan, även om jag tycker att det är ett uttryck för kvinnans rättskapabilitet att säga att också kvinnan skall omfattas av straffansvar. Från praktisk synpunkt kan det emellertid tas bort. Men man underlåter att motivera varför rättskyddet för fostret över huvud taget har tagits bort. Den diskussionen glömmar man. Man nöjer sig med att konstatera att man kan avstå från straffansvar för kvinnan. Därmed upphör diskussionerna om de straffrättsliga frågorna.

Liksom tidigare talare tycker jag att det är uppseendeväckande att inte lagrådet hörts i en fråga av denna karaktär. Också här hade socialutskottets ordförande synpunkter. Han frågade: Vad är det som säger att en sociallagstiftning skall gå till lagrådet? Men, herr Karlsson i Huskvarna, det gäller ju ett förslag om att i brottsbalken ta bort så grundläggande bestämmelser som den som finns om fosterfördrivning. Kvar står nu endast bestämmelserna om straff för barnamord. Men beträffande den som förgriper sig på ett foster i ett senare stadium av havandeskapet innan födsloarbetet har börjat kommer inte några bestämmelser att finnas i brottsbalken. Abortlagens bestämmelser avser, som jag tidigare sade, brott mot administrativa föreskrifter. Det kunde väl ha funnits anledning tro att lagrådet haft synpunkter på dessa frågor. I varje fall skulle jag personligen ha känt det som ett mycket starkt stöd att ha fått höra lagrådets uppfattning beträffande dessa grundläggande straffrättsliga frågor. Herr Karlsson i Huskvarna sade att mänskliga handlingar inte kan regleras i lag, utan dem måste var och en själv få bestämma över. Herr Karlsson i Huskvarna, är det en mänsklig handling att ta livet av ett ofött barn?

Det av socialdemokratin präglade samhället kännetecknas, som vi alla vet, av en mängd nya lagregler som alla inskränker människans rörelsefrihet och som fått till följd en mängd nya straffbestämmelser. Inte minst under herr justitieministerns ämbets-tid har riksdagen presenterats åtskilliga lagförslag, som alla innebär nya straffbestämmelser. Men i det här fallet strävar man tydligen i stället efter full frihet för människorna att ta avgörandet över ett spirande liv i egen hand. Är inte detta en motsägelse?

Sedan skulle man kanske också behöva ställa frågan: Finns det behov av en ny abortlag? Ja, jag tycker att 1938 års lag behöver moderniseras. Det är rätt, som det har sagts förut, att det finns vissa brister i den, det är en ojämn lagtillämpning, och det är ett utdraget utredningsförfarande låt vara att de bristerna med hänsyn till den praxis som har utvecklats under senare år och med hänsyn till den ökade snabbheten i förfarandet inte längre är så betydande. Det största felet med lagen är, kanske man

kan säga, att den inte tillämpas.

Lagstiftare bör eftersträva logik, men som jag ser det finns det ingen logisk lösning på abortfrågan som känns invändningsfri. Det är ju två motstridiga intressen. Det är en intressekollision, där man å ena sidan måste hävda, som jag ser det, ett principiellt förbud mot abort till skydd för det ofödda barnet, å andra sidan angelägenheten av att framhålla att en kvinna, som befinner sig i en sådan situation att det måste anses oskäligt betungande att hon skall bära fram sitt barn, bör ha rätt till abort. Det är det dilemma som vi ställs inför, och därför menar jag att det inte finns någon logisk lösning på abortfrågan. En logisk lösning skulle antingen innebära en helt fri abort eller ett totalförbud. Här måste det emellertid ske en avvägning.

Bortser man från detta dilemma och säger att vi skall ha en helt fri abort, då har man tagit ett utomordentligt stort steg. Vi vet att den praxis som har utvecklats på vissa håll i vårt land, i synnerhet i storstäderna, innebär att man använder abort som ett försenat födelsekontrollmedel. Skolläkarna vitsordar att skolungdomar helt enkelt inte bryr sig om att använda preventivmedel, för de vet ju att de kan få abort i fall de kommer i en icke önskad graviditet. Jag vill fråga herr justitieministern: Är detta en lycklig utveckling? Är detta att abort skall vara en nödlösning? Och hur vill man, i det lagförslag som vi nu har att ta ställning till, komma till rätta med sådana missförhållanden?

Jag tycker, herr talman, att framtidsperspektivet i den här frågan egentligen är det mest oroande. För närvarande tror jag att den första fråga de kvinnor ställer sig som hamnar i en oönskad graviditet är denna: Hur skall jag kunna klara upp den här situationen? När aborten blir den enskildes ensak och presumptionen inte längre är för att man skall föda sitt barn, är det då inte risk för att man slutar att fråga sig hur man skall klara upp situationen och i stället bara beställer tid för en abortoperation? Risken är alltså stor att abort allt mindre kommer att betraktas som en nödlösning och alltmer som ett av flera födelsekontrollerande medel. Departementschefen önskar inte en sådan utveckling, det tror jag inte, och det står också i propositionen. Men hur man skall undvika en sådan utveckling är en fråga som vi inte får något svar på. Den kraftiga ökning av antalet aborter som följt i spåren på en liberal praxis talar ju sitt tydliga språk.

Det är en viktig skillnad, som jag ser det, mellan en i princip fri abort och ett principiellt förbud mot abort, och den skillnaden är att om man bibehåller det principiella förbudet så har samhället fortfarande skyldighet att i sitt handlande på olika områden arbeta med den utgångspunkten att abort i princip är förbjuden. Det gäller sexualundervisningen i skolan. Det gäller abortrådgivningen och familjerådgivningen. Och det gäller familjepolitiken i stort — jag delar herr Svenssons i Kungälv uppfattning att den lämnar mycket övrigt att önska för dagens barnfamiljer. Det gäller preventivmedel. Det gäller samhällets åtgärder över huvud taget, som bör inriktas på att skydda och bevara liv.

Det enda sättet som man egentligen anger för att komma till rätta med dessa problem är ökad information. Man utgår tydligen ifrån att bara människor vet det rätta så gör de det rätta. Information är bra, men

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

självlklart är information inte enda svaret när det gäller dessa problem.

Ett argument som ofta används i debatten är att ett barn skall ha rätt att vara välkommet. Men, herr talman, som jag ser det är inte livet så statistiskt att det som i dag är ovälkommet kommer att förbli ovälkommet också allt framgent, eller att det som är välkommet i dag också kommer att kännas välkommet hela tiden. Livet förändras. Därför är det mycket farligt att ta framtiden i egna händer och säga att eftersom jag just nu tycker att det är besvärligt kommer det att så förbli.

Man säger också att ett barn skall ha rätt att växa upp i en harmonisk och lycklig miljö. Det är en målsättning som vi gärna ansluter oss till. Men jag skulle vilja fråga dem som påstår detta: Menar man att när barn riskerar att födas i olämpliga miljöer men kvinnorna ändå vill föda sina barn så skall man tvinga dem att inte föda barnen? Om man skall upprätthålla den här målsättningen att barn skall födas i harmoniska och lyckliga miljöer, skulle man strängt taget ställa krav på att de som lever i olämpliga miljöer inte skall få föda barn. Det vill ju ingen föreslå.

Till slut, herr talman! Lagförslaget har angetts som ett steg på vägen till ökad jämlikhet för kvinnan. Jag anser fortfarande i enlighet med den reservation som jag avgav i abortutredningen att en fri abort, där kvinnan ensam bestämmer, egentligen är ett stort steg bort från målsättningen om ett ökat medansvar från mannens sida när det gäller hem och barn. Ingen kan tro att då kvinnan ensam, kanske mot mannens vilja, bestämt att hon vill föda ett barn, han skulle känna samma medansvar i sin fostraruppgift när han vet att han inte har haft något att säga till om. Kommer det på sikt att anses rimligt att mannen betalar underhållsbidrag till ett barn som han inte ansett skulle födas? Hur blir det med de arvsrättsliga anspråken? De har över huvud taget inte ansetts motivera någon utredning.

Det är enkelt, herr talman, för både lagstiftare, gynekologer, anhöriga och andra att lägga över ansvaret i abortärenden på kvinnan och på kvinnan ensam. Men om det är till hjälp för kvinnan kan verkligen diskuteras. Många situationer kan väl tänkas då kvinnan kommer att ångra att hon genomgått abort. Troligen känns det bättre för henne att i en sådan situation veta att hon ändå inte var ensam om att fatta det här beslutet utan att t. ex. gynekologen stödde hennes uppfattning.

Den svaga länken i majoritetens förslag är ju de situationer där kvinnan egentligen vill föda sitt barn men där hon blir pressad av anhöriga att begära abort. Ingen skall få mig att tro att en i princip fri abortlagstiftning kan ge henne något stöd när hon egentligen skulle vilja föda sitt barn.

Är det inte ologiskt att samtidigt som den sociala välfärden har ökat, samtidigt som utbildningsnivån i landet har stigit, samtidigt som kvinnorna har fått ökade möjligheter att tillvarata sina egna intressen, samtidigt som preventivmetoderna har förbättrats, skulle vi ha behov av en fri abort. Snarare skulle man väl tro att dessa omständigheter tillsammans logiskt borde leda fram till kravet på en strängare abortlagstiftning än på fri abort. Detta lagförslag om fri abort är strängt taget ett underbetyg åt den socialdemokratiska socialpolitiken ifall samhället skulle vara så dåligt.

Allra sist skulle jag som ett konstaterande vilja säga att politik är ju

inte enbart en fråga om ekonomisk välfärd. Politik är också i mycket stor utsträckning en fråga om normbildning. Samhället må vara ett aldrig så väl utvecklat välfärdssamhälle — om lagstiftarna inte har känsla för normbildningens betydelse får vi ett normlöst samhälle, och det är ett dåligt samhälle, hur väl utbyggd den sociala välfärden än är. Hur abortlagstiftningen utformas kommer att ha en grundläggande betydelse för normbildningen i den viktiga frågan om respekten för livet.

Jag vill med det anförda, herr talman, instämma i de yrkanden som fru Troedsson tidigare framställt.

I detta anförande instämde herrar Schött (m) och Strindberg (m).

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson talade om att socialutskottet skulle ha avgjort detta ärende efter ett enda sammanträde. Det är fel. Vi fattade ett preliminärt beslut vid ett sammanträde, och vi höll sedan två sammanträden för att justera och ta slutlig ställning till förslaget. Detta är fakta.

Vidare säger fru Kristensson att lagrådet borde ha hörts. Vad är det, fru Kristensson, som gör det nödvändigt att lagrådet hörs när man avkriminaliserar abortlagen? Jag kan inte se att det finns något som helst skäl att gå till lagrådet för att lyssna till vilken ståndpunkt det kan inta. Lagrådet består ju av människor som fru Kristensson och jag. De är visserligen höga jurister, men det saknas inte sådana vare sig i justitiedepartementet eller i socialutskottet, och därför har den juridiska aspekten verkligen blivit tillgodosedd i detta sammanhang.

Jag fann det vara ett mycket egendomligt resonemang när justitieukskottets ordförande sade: Är det en mänsklig handling att ta livet av ett ofött barn? Hon knöt då an till mitt huvudinlägg, där jag framhöll att lagen reglerar förhållandena men att man personligen måste ta ansvaret. Är det rimligt att föra ned diskussionen på en sådan nivå, fru Kristensson? Det är demagogi av första klass som fru Kristensson här uppvisar. Jag beklagar verkligen att man försöker att förvränga ett anförande på det sätt som fru Kristensson här gjorde.

Fru Kristensson hade vidare smaken att säga att det är ett dåligt betyg för den socialdemokratiska socialpolitiken att aborter måste förekomma. Jag vill med anledning härav bara påpeka att det, om moderaternas politik hade blivit genomförd i vårt land, verkligen skulle — med det resonemang som fru Kristensson för — finnas betydande risk för en kraftigt ökad mängd av aborter. Men det är väl i stället så att vi i vårt land har klarat abortfrågan bättre än på många andra håll just på grund av den socialpolitik som förts.

Fru Kristensson talar vidare om de ofödda barnens rättsskydd. Men, fru Kristensson, med nuvarande lagstiftning utförs 26 000 aborter årligen. Vad säger fru Kristensson om detta?

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! I mina synpunkter på socialutskottets handläggning av frågan citerade jag bara det som socialutskottets ordförande sade, nämligen att man hade fattat preliminärt beslut efter endast ett sammanträde, och det var tydligen riktigt.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Vad beträffar frågan om att höra lagrådet hävdar jag fortfarande att när det gäller en lagstiftning i så grundläggande angelägenheter för samhället så borde det ha varit självklart att lagrådet hade hörts. Jag påstår inte annat än att departementet och utskottskansliet har mycket framträdande jurister, men om man i andra sammanhang anser att man skall höra lagrådet i svåra lagtekniska frågor, måste man väl också i detta sammanhang kunna hävda denna möjlighet. Annars kunde ju lagrådet helt slopas, och vi kunde nöja oss med de höga jurister som finns i departement och utskott.

Jag är ledsen om herr Karlsson i Huskvarna uppfattar mitt inlägg som demagogi. Jag anser att man över huvud taget – och inte minst i den här frågan – bör undvika att vara demagogisk. Därför citerade jag bara vad herr Karlsson själv sade, nämligen att mänskliga handlingar inte kan regleras i lag. Vad betyder det annat än att herr Karlsson menar att det i den här grundläggande frågan om respekten för det ofödda barnets liv rör sig om en sådan mänsklig handling som var och en får bedöma själv? Det är där vi har olika uppfattningar, men jag kallar inte herr Karlssons ståndpunkt demagogisk, lika litet som jag anser att min egen är det.

Antalet aborter är – som jag också sade – en konsekvens av den liberala tillämpning av abortlagstiftningen som har förekommit under senare år och som i alltför hög grad har fjärmats från lagstiftarnas intentioner. Jag anser att abortpraxis gått för långt. Man skall inte medge abort som ett födelsekontrollmedel – för att ta det yttersta exemplet – utan det skall finnas verkliga skäl för att ett havandeskap skall avbrytas.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu säger fru Kristensson själv att lagrådet inte nödvändigtvis behöver höras, och det är vad jag har hävdad. Hon menar att man bör göra det när det gäller svåra lagstiftningsfrågor, men jag kan inte inse att det skulle vara en svår lagstiftningsfråga att man tar bort en del av den lag som nu gäller. Det kan omöjligen vara någon så svår sak att man fördenskull nödvändigtvis skall skicka ärendet till lagrådet.

När fru Kristensson citerade vad jag sade i mitt huvudinlägg gjorde hon sig skyldig till en ren förvrängning; om det var medvetet eller omedvetet undandrar sig mitt bedömande.

I sitt första anförande tog fru Kristensson dessutom upp frågan om partipolitik. Jag har sagt att jag beklagar att man har försökt driva partipolitik i det här sammanhanget, och på en direkt fråga av centerpartisten herr Andreasson i Östra Ljungby har jag svarat att de som drivit partipolitik här är moderata samlingspartiet.

Och lagen från 1938, fru Kristensson, den har överlevt sig själv.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag hävdar fortfarande att lagförslaget borde ha underställts lagrådet, men herr Karlsson i Huskvarna och jag har väl olika uppfattningar om huruvida det här är en svår lagstiftningsfråga eller inte. För herr Karlsson är det enbart en social fråga, som inte har den valören att den borde skickas till lagrådet, och då konstaterar jag att vi på den punkten har olika meningar.

Jag tycker för min del att det finns straffrättsliga problem som inte är tillräckligt utredda — t. ex. frågan om anstiftans- och medverkansregler, för att ta en detalj. Många andra saker skulle man också ha velat höra lagrådet om. Men vi har alltså olika värderingar, och det är väl det som gör att vi drar olika slutsatser.

Jag är verkligen ledsen över att herr Karlsson i Huskvarna upprepar sitt påstående att moderata samlingspartiet skulle ägna sig åt partitaktik i den här frågan. Är det partitaktik av moderata samlingspartiet när vi i vår partimotion ger uttryck för vad majoriteten av oss anser? Är det mer partitaktiskt än när den socialdemokratiska regeringen i en proposition ger uttryck för vad majoriteten inom det socialdemokratiska partiet anser?

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Karlsson i Huskvarna anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Herr talman! I debatten här i dag, liksom i den allmänna abortdebatten, går meningarna starkt isär, och vi verkar stå långt ifrån varandra. Ändå är vi på två väsentliga punkter helt eniga. Vi vill genom olika insatser verka för att kvinnorna inte skall belastas med aborter, och vi vill att när aborter ändå måste ske skall de utföras så tidigt som möjligt och med den för kvinnan mest skonsamma metoden.

Men vad är det då som skiljer oss åt? Jo, det är vilka medel och metoder som vi skall använda. Det handlar, skulle jag vilja säga, om hela vår inställning till medmänniskor, om människors förtroende för varandra, om förbud och förmyndaranda. Det handlar om ropande på samhället, som skall fatta beslut i stället för den enskilda människan.

Vi har i dag en gammal lag att besluta efter i dessa frågor, och jag håller med dem som har sagt att den har överlevt sig själv och att det är mycket angeläget att vi får en ny lag. Vi har en lag som är diffus på vissa punkter, t. ex. med sin indikation "förutsedd svaghet". Men den ger den möjlighet som utnyttjas i dag, nämligen att bifalla de flesta ansökningarna om beslutsfattarna så önskar.

Under senare år har ju antalet ansökningar och utförda operationer ökat, och vi kan också nu med bestämdhet säga att antalet illegala aborter är mycket litet här i landet. Och ingen vill väl bestrida att det är en riktig utveckling att de illegala aborterna försvinner.

De som angriper socialpsykiatriska nämnden inom socialstyrelsen för att den tillämpar en så liberal praxis, glömmer att samtidigt redovisa detta som jag har sagt om de få illegala aborterna. Men de underlåter också att redovisa siffror från länder där det råder abortförbud, t. ex. Frankrike, där man procentuellt ligger mycket över Sveriges sammanlagda abortsiffror.

Alla som talar om förbud eller hårdare lag måste vara medvetna om att vi med strängare lagstiftning inte minskar antalet aborter; vi flyttar aborterna från sjukvårdsinrättningarna till de illegala abortörerna. Jag tycker inte att beslutsfattarna — riksdagsmännen — får vara så cyniska i

Onsdagen den
29 maj 1974.

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

denna för den enskilde så svåra fråga att de ens frestas att resonera på det sättet att det vi inte vet om, det lider vi inte av. Vi skall tänka på hur andra kommer att lida, nämligen tusentals kvinnor.

Jag vill starkt understryka att det för den enskilda människan är en mycket svår sak att finna sig nödsakad att söka abort och underkasta sig en operation. Men jag tvekar inte heller när jag säger att det för samhället inte är ett så särskilt stort problem. Samhället måste emellertid mer än nu ställa upp med resurser, med förebyggande åtgärder, med rådgivning, med fler familjepolitiska åtgärder, med en arbetsmarknad som är anpassad till -- och som tar hänsyn till -- barn och föräldrar. Det är detta som behövs och inte förbud och pekpinar. Det behövs också förtroende och hänsyn till medmänniskor. Vi måste mer än nu tro att människor själva är kapabla att inse sin situation och även fatta beslut.

Vi måste också inse att sedan den enskilda kvinnan har fattat det svåra beslutet att eventuellt söka abort, är den bästa hjälp vi kan ge i den situationen att ställa våra sjukvårdsresurser till förfogande. Men kom ihåg, ärade kammarledamöter, att ingen kvinna egentligen vill "få" abort. Alla vill slippa att undergå en abortoperation, men ändå är det många i dag som anser sig nödsakade att välja denna utväg.

Den proposition som vi nu behandlar innebär en klart bättre lagstiftning än den nuvarande. Den stora förbättringen är att man tar bort förbudet så till vida att vi inte skall straffa kvinnan i fortsättningen. Men vad jag också betraktar som en klar förbättring är att vi kommer ifrån långa utredningar.

Här har man emellertid -- tyvärr, sett från min utgångspunkt -- satt en gräns vid tolv veckor. Jag har svårt att finna anledningen till det. Om vi läser utredningar om aborter -- och jag har läst många sådana -- förstår vi att det är just dessa förhör som uppfattas som så kränkande. Jag har haft många samtal med kvinnor som varit med om de här utredningarna och som genomgått abortoperationer, och det stora flertalet av dessa har sagt att det är inte själva omhändertagandet på sjukhuset, inte själva operationen, utan just dessa utredningar som de haft väldigt svårt att komma över.

Jag har hört många riksdagsmän säga att eftersom alla vill att abortoperationerna skall ske så tidigt som möjligt måste det vara mest skonsamt för kvinnan att vi sätter den här låga tidsgränsen. Jag skall villigt medge att när en så stor procent av operationerna i dag utförs tidigt, så går det utmärkt för de flesta. Det går utmärkt för de psykiskt starka, för dem som har framåtanda och en bestämd vilja. Men vi glömmar de ambivalenta, de obeslutsamma, de svagare som vi ytterligare kommer att belasta genom att fordra en utredning när det är fråga om tolv veckor. För undvikande av missförstånd vill jag emellertid säga att helt naturligt skall alla som vill ha ett kuratorssamtal också få det, och även andra samtal, om de önskar sådana. Men detta bör inte vara något påtvingat.

Till dem som säger att vi skall ha en skärpning i lagen när det gäller abort efter tolfte veckan vill jag faktiskt ställa frågan: Har ni egentligen tänkt igenom det här? Vet ni egentligen vad det är för skäl som gör att kvinnor ibland kommer sent?

Onsdagen den
29 maj 1974*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Skälen är flera. Vi har t. ex. de unga flickorna som inte förstår att de är gravida, de som inte vågar tala om det hemma – sådant förekommer fortfarande –, de som förtränger det hela. Vi har de äldre kvinnorna som tror att förmågan att få barn har upphört. Vi har de kvinnor som äter p-piller men som någon dag kanske glömmer bort det – alla är inte så rationella. Vi har också spiralfallen.

Så finns det, som sagts tidigare av fröken Andersson m. fl., ytterligare ett skäl att inte skärpa bestämmelserna efter tolfte veckan, nämligen att beslutet enligt vad utskottet skriver skall ske efter moget övervägande från kvinnans sida. Låt då de kvinnor som önskar betänketid få en sådan! I 1 § i den föreslagna abortlagen står det: "Begär kvinna att hennes havandeskap skall avbrytas och kan åtgärden ske före utgången av havandeskapets tolfte vecka, får abort utföras – –." Jag upprepar att det står "får utföras" – det är alltså inte förbjudet. Men hur skall vi veta, när vi antagit lagförslaget, att detta blir utfört? Det gäller ju, om man vill spetsa till saken litet, bara ett tillstånd för läkare. Och om sjukvårdshuvudmannen inte ställer resurser till förfogande eller om läkare anser att det inte finns resurser för en operation, hur blir det då?

Kvinnan har trots allt tal om fri abort ej tillförsäkrats någon rätt till sådan. Jag kan berätta att i dag begär man från klinikerna, när en graviditet är t. ex. i sextonde veckan, ett 24-veckorstillstånd på grund av att man inte hinner operera tidigare. Hur går det då med de föreslagna 12- och 18-veckorsgränserna?

Jag beklagar att man inte i lagen har skrivit in rätten till abort, men jag tycker ändå att det är utmärkt att utskottet har stramat upp det hela litet och säger att utskottet förutsätter att resurser ställs till förfogande. Jag vill tillägga att den saken måste följas upp noga, så att man ser om det är till fyllest och hur det kommer att verka. Är det inte till fyllest måste vi skriva in rätten i lagen.

Jag har också varit orolig över att propositionen var så löslig när det gäller själva ansökningsförfarandet. Det är nödvändigt att bygga upp ett sådant system för ansökningarna att alla kvinnor först träffar en kurator – observera inte för utredningen men för den första kontakten. Jag tror inte att gynekologerna klarar av den saken. Deras erfarenhet är inte särskilt stor. Jag vet också att de själva är oroad. Men utskottet har också här gjort förbättringar, och jag utgår från att detta med den första kontakten kommer att rättas till i tillämpningsföreskrifter.

Även om jag tycker att den nya lagen har en del brister är jag glad över att vi äntligen har fått ett lagförslag. Det är ett steg mot större tillit till den enskilda människan. Jag förstår att det synsättet kan vara svårt för många. Man fastnar så lätt i uppfattningen att samhället förstår bäst vad som är viktigt och riktigt. Men efter att i sex år ha representerat samhället gentemot de abortsökande säger jag med stor övertygelse att samhället förstår inte detta bäst. Jag har mer och mer blivit övertygad om – trots att jag har haft god vilja när jag arbetat med dessa frågor – att jag inte är särskilt skickad att fatta beslut. Det är den kvinna det gäller som är bäst skickad för det. Vad samhället skall göra är, som jag sade förut, att stödja och ge vägledning.

Här har det i dag talats mycket till försvar för fostret. Då vill jag säga

att för mig är kvinnan själv alltid den bästa försvararen för fostret. Samhället kan genom olika åtgärder bli en betydligt bättre försvarare för fostret än det är i dag. Men dit kan samhället inte nå genom lagar och förbud. De är bara något som beslutsfattare kan döva sitt dåliga samvete med.

Likaså har det här i debatten hänvisats mycket till kristna grupper och till de uttalanden som gjorts av dem. Jag har stor respekt för deras principiella inställning, men jag måste ändå göra det konstaterandet att man ju inte kan märka någon avvikande inställning när man läser ansökningarna. Fru Troedsson och fru Kristensson talade om mannen i abortsituationen. Naturligtvis är det två människor som har intresse i en graviditet, och de intressena kan vara likvärdiga. Men, fru Kristensson, i de flesta fall som jag har läst är intressena och önskemålen lika hos mannen och kvinnan. Förkommer olika åsikter är det i regel mannen som mer än kvinnan önskar ett avbrytande av havandeskapet. Under de år som jag haft anledning syssla med denna problematik har jag mycket sällan kunnat läsa i ansökningshandlingarna att kvinnan har sökt abort om mannen verkligen ställt upp. När så inte skett kan man förmoda att det förekommit störningar i förhållandet dem emellan. Ja, jag kan gå så långt att jag säger att intressena för man och kvinna kan löpa jämsides ett ganska långt stycke, men om de sedan blir motstridiga måste det ändå vara kvinnan som har avgörandet.

Fru Kristensson kritiserade att praxis genom socialpsykiatriska nämndens arbete har blivit ändrat. Jag vill då säga att när man har en sådan tänjbar indikation som "förutsedd svaghet" så ges den möjligheten. Fru Kristensson sade också att vi har "kört över" läkare. Jag trodde faktiskt att meningen var att den centrala nämnden skulle fungera som riksläkare. Då är det nämligen ofrånkomligt att vi ibland har annan åsikt än utredarna. Men jag kan också försäkra att det inte förekommer så särskilt ofta.

Herr talman! Även om det tog lång tid innan vi fick förslag till ny abortlag och även om jag vill sätta en del frågetecken i kanten vid förslaget, är jag glad att det nu framlagts och att riksdagen i dag kommer att fatta beslut om en ny lag.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord i all korthet till fru Olsson i Hölö.

Jag har också den uppfattningen att abort inte blir aktuell i de fall då mannen ställer upp till stöd för kvinnan. Det är därför jag menar att det är viktigt att man utformar bestämmelserna så att männen känner ett medansvar i dessa frågor. I och med att de gör det kommer allt färre kvinnor att känna sig så ensamma i en svår situation att enda alternativet är abort. Jag menar att logiken bjuder att man även i lagen tar in mannen i bilden – för att visa att han har ett medansvar.

I de fall då det visar sig – på den punkten delar jag givetvis fru Olssons uppfattning – att mannen och kvinnan har olika mening i denna fråga, är det självklart att kvinnan skall ha sista ordet av dem båda – alltså bortsett från samhället – och få avgöra om hon skall underkasta sig abortoperation eller om hon skall föda barnet. Men för att man skall få

en utveckling mot ökad jämlikhet tror jag att det är mycket viktigt att mannen tas med i bilden och får känna att samhället menar att han har ett medansvar.

När det gäller socialpsykiatriska nämnden är det självklart att jag delar uppfattningen att den skall vara en riksläkare. Men, fru Olsson i Hölö, den skall icke vara en riksläkare som fjärrar praxis så oerhört från de intentioner lagstiftaren hade – det är det som är felet.

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det här fungerar bra mellan två människor utan att man skriver in det i lagen. Förhållandet dem emellan måste vara stort om de inte talar igenom den här saken tillsammans innan kvinnan går att söka aborten. Jag tror därför inte att vi i lagen behöver skriva in att det skall förekomma ett samråd dem emellan eller att samhället behöver se till att ett samråd kommer till stånd.

Angående den socialpsykiatriska nämnden vill jag säga att vi alla är medvetna om att det har uppstått en annan tillämpning av lagen. Men när man har en sådan indikation som "förutsedd svaghet" kan den som har en liberal inställning vid tillämpandet av lagen plocka in de allra flesta ansökningar under den indikationen. Om det inte var riksdagsmännens avsikt när lagen stiftades vet inte jag. Men vi har helt naturligt inte funnit att vi går utanför lagen – detta är en mycket diffus indikation.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Om lagstiftningen klart anger att det är kvinnan och kvinnan ensam som har beslutanderätten, fru Olsson i Hölö, kan det väl inte stimulera männen till att känna ett medansvar. Det är givet att man i praktiken i många fall samråder om hur man skall ha det, men lagstiftarna måste ju också vilja någonting i detta sammanhang, och det anser jag att man i det framlagda lagförslaget har försummat att uttala. Och detta är en mycket viktig sak när det gäller jämlikhetsfrågorna.

Jag håller med fru Olsson i Hölö om att indikationen "förutsedd svaghet" är diffus och att det finns stort spelrum för tolkningar av den. Men när man tolkar den så vitt att man anser att ett abortingrepp måste företas för att planerna för en semesterresa annars rubbas eller för att man inte brydde sig om att använda preventivmedel tycker jag faktiskt att man har fjärrat sig ganska långt från begreppet "förutsedd svaghet".

Fru OLSSON i Hölö (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde faktiskt inte att fru Kristensson skulle ta till argumentet om semesterresan; många gör det, men jag trodde som sagt inte att fru Kristensson skulle göra det. Vi som läser utredningar och fattar beslut har ännu inte träffat på något sådant fall.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar har sedan länge varit föremål för en mycket engagerad debatt. Sällan har man fått så många brev och andra opinionsyttringar som inför ställningstagandet i abortfrågan. Ändå är det inte så mycket som skiljer mellan de uppfattningar som redovisas i

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

utskottsbetänkandet. Alla anser nämligen abort som en nödlösning. Alla vill minska antalet abortsituationer. Alla accepterar abort i vissa fall.

Avgörande för min inställning till abortfrågan är från vilken tidpunkt fostret skall betraktas som enskild individ. Några hävdar att det mänskliga livet inträder vid konceptionen. Andra – dit hör jag – anser att det inträder när fostret kan klara sig självt utan fysisk förening med modern.

Om jag hade anslutit mig till den förstnämnda uppfattningen skulle jag ha gått mycket längre i restriktivitet än reservanterna vill göra. Reservanterna i utskottet medger att abort får ske under vissa förhållanden. Detta tycker jag är en märklig uppfattning om man anser att fostrets liv bör respekteras på samma sätt som en människas. Har man ett sådant betraktelsesätt och erkänner det ofödda livets okränkbarhet borde knappast något motiv vara tillräckligt starkt för att tillåta ett abortingrepp.

Något förslag om totalförbud mot abort föreligger inte. Hur långt man skall gå i fråga om restriktivitet beträffande lagens tillämpning är mer en nyansfråga än en principfråga. Alternativet i dag till regeringens av utskottsmajoriteten tillstyrkta förslag är den nuvarande lagen. Genom den praxis som utvecklats innebär den att vi i praktiken har en i det närmaste fri abort. Det är mycket sällsynt att en abortansökan avslås, men innan abort beviljas sker ofta en mycket omständlig handläggningsprocedur. Detta måste verka mycket påfrestande för den abortsökande kvinnan. Ofta leder denna omständliga procedur till en alltför lång tidsutdräkt. Detta är i hög grad otillfredsställande, givetvis framför allt för kvinnan men också för läkare och annan sjukvårdspersonal, som utför behandlingen.

Jag ser inte någon större principiell skillnad mellan regeringens proposition och praxis enligt nu gällande lagstiftning. Numera är aborterna fria i praktiken, eftersom så gott som alla ansökningar bifalles. Den lagstiftning som regeringen föreslår och utskottsmajoriteten tillstyrker är i långa stycken en kodifiering av gällande praxis. Men regeringsförslaget innehåller dessutom många väsentliga förbättringar. En sådan är gränsdragningen med i princip fri abort t. o. m. tolfte veckan och mycket sträng restriktivitet efter adertonde veckan.

Emellertid måste man konstatera att abort alltid är en nödlösning. Det är viktigt att aborterna kan begränsas så långt som möjligt. Därför är vi några ledamöter tillhörande broderskapsrörelsen som motionerat och tryckt på betydelsen av att den abortsökande får information om rätten till rådgivning och samhällets stöd. Samhället bör också ge sådant stöd i fråga om personella, ekonomiska och sociala åtgärder att problem av det slaget inte behöver indikera abort.

Vi anser också att det är viktigt att en underårig abortsökande ägnas särskild omsorg. Ytterligare en viktig sak understryker vi i motionen, nämligen att sjukvårdspersonal som av moraliska eller religiösa skäl inte önskar medverka vid abortoperation inte skall kunna tvingas till detta.

Vi motionärer är mycket tillfredsställda med att utskottet tillgodosett motionens uttalanden på de anförda punkterna. Vi utgår också från att stödet till ungdoms- och kvinnoorganisationer för informationsverksam-

Onsdagen den
29 maj 1974*Förslag till abort-
lag, m. m.*

het kommer att öka och att den krets som skall kunna erhålla medel ur detta anslag vidgas till att omfatta även andra folkrörelser.

Jag noterar slutligen att uppfattningar och värderingar i abortfrågan inte följer några politiska eller religiösa grupperingar. Uppfattningarna skär rakt igenom alla grupper. Jag hyser respekt för dem som har en annan uppfattning än den jag själv ansluter mig till. Den lidelsefulla debatt som har förts utanför riksdagen och som ibland fått uttryck som man måste ta bestämt avstånd från hoppas jag efter det att den nya lagen antagits inte skall skapa motsättningar och åstadkomma splittring bland de folkrörelser som i hög grad bär upp vårt demokratiska samhälle.

Herr talman! Jag ansluter mig till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar Lundgren, Jadestig och Alftin (samtliga s).

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Riksdagen står i dag beredd att fatta beslut i en viktig social fråga – i abortfrågan. Bakom oss ligger ett långvarigt utredningsarbete och en lika långvarig allmän debatt om en reformering av 1938 års abortlag. Debatten har spänt – och spänner också i dag här i riksdagen – över vida fält. Aborterna diskuteras från etiska, humanitära, medicinska och sociala synpunkter. Kanske hade frågan vunnit på att också diskuteras i ett historiskt perspektiv.

Abortfrågan har sprängt nationer och partier mitt itu. Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att vi här i Sverige har kunnat föra en i stort sett lugn och sansad debatt i ämnet – en karakteristik som i lika mån gäller riksdagsdebatten i dag. Det är en styrka i vår demokrati att även frågor av denna art kan diskuteras under ömsesidig förståelse och respekt för skälen på den andra sidan. Men jag tror också att den sakliga debatt som det visat sig möjligt att i dag föra är ett tecken på att frågan nu är mogen för en lösning i den riktning som propositionen anvisar.

Under debatten mellan utskottets ledamöter har propositionsförslagen utförligt redovisats. Jag skall därför inte gå in på någon ytterligare redogörelse. Jag förbigår också en rad detaljfrågor som har tagits upp av andra talare och som säkert kommer att få sin belysning även i fortsättningen. I mitt inlägg skall jag begränsa mig till att ta upp vissa principiella synpunkter på abortfrågan med anledning av de invändningar som i riksdagen har förts fram mot propositionen.

I olika motioner och i reservationer till utskottets betänkande har yrkats avslag på propositionen med ett stort antal motiveringar. Till en del innebär avslagsyrkandena – inte i någon reservation men i vissa motioner – om de bifalls närmast att vi skulle bli stående på den gamla lagens ståndpunkt. Som motiv anförs i första hand etiska skäl. Även om man kan respektera en sådan ståndpunkt, som i och för sig är konsekvent, har jag inte lyckats frigöra mig från en känsla av att dessa motionärer gjort saken alltför lätt för sig. När jag säger att man gör saken alltför lätt för sig menar jag att man skjuter undan nödvändigheten att ta ställning till den sociala verkligheten. I den mån man önskar en återgång till den tillämpning som ursprungligen avsågs med 1938 års lagstiftning

Ondsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

frånsäger man sig allt ansvar för lösningen av de svåra mänskliga och sociala problem som en oönskad graviditet innebär för kvinnan.

Undersökningar som har gjorts i Sverige och utomlands tyder på att det totala antalet aborter är något så när konstant men att antalet illegala aborter minskar när de legala ökar. Valet står – som sagts förut här i dag men som förtjänar att upprepas – inte mellan abort och födelse utan mellan illegal abort och legal abort. Vi har tillämpat förbud och straff tidigare i det här landet. Så var fallet innan 1938 års lag trädde i kraft. Vi vet resultatet. Antalet illegala aborter beräknades då inte understiga 10 000 årligen – någon maximisiffra kunde inte anges – och abortfrekvensen antogs vara stigande. Vi vet också vad en illegal abort innebär för den kvinna som ser sig tvungen att tillgripa en sådan nödfallsutväg. Som framhölls i 1938 års lagstiftningsärende medförde den illegala aborten att kvinnan i många fall drabbades av mer eller mindre svåra sjukdomar, av fysisk eller psykisk invaliditet eller av döden. I den mån förbud och straff avskräckte – vem kan säga hur många av de barn som föddes som inte var välkomna?

Aborter kan sålunda inte verksamt förebyggas genom förbud utan endast – det vill jag särskilt säga till fru Kristensson – genom att man ökar kunskapen om och möjligheterna att utnyttja preventivmedel och genom att samhället skapar sådana förhållanden att barn är välkomna. Internationella jämförelser visar att ett utbrett bruk av preventivmedel också leder till det relativt sett lägsta antalet aborter. Det är i medvetande om detta förhållande som regeringen i propositionen föreslår bl. a. ökade insatser för preventivmedelsrådgivning. Jag skall emellertid inte ytterligare gå in på den frågan. Socialministern kommer i det följande att närmare behandla den delen av propositionen.

Avslagsyrkandet i reservationen av herr Svensson i Kungälv och herr Andreasson i Östra Ljungby bygger bl. a. på att abortlagstiftningen skall göra en avvägning mellan moderns rätt och fostrets. Jag tror att reservanterna i viss mån har misstolkat propositionen. Vi har ingalunda varit omedvetna om den etiska konflikt som abortsituationen inrymmer. Vi har emellertid trott att den är olöslig, ett förhållande som likväl inte befriar oss från skyldigheten att söka en politisk lösning. Vi har alltså inte stannat vid att konstatera att frågan etiskt är olöslig, utan ansett att vi bör lägga fram en på en verklighetssyn byggd lösning av den sociala konflikt som abortsituationen också innebär. Även reservanternas strävan har varit att åstadkomma en sådan lösning. Medan reservanterna är klara i sitt avståndstagande från propositionen ger deras yrkande däremot inte tillräcklig ledning för hur en abortlagstiftning enligt deras uppfattning skulle kunna utformas. Någon på etiska skäl grundad principiell skillnad mellan reservanternas förslag och propositionen har jag svårt att finna. Några bestämda grunder när abort skall tillåtas finns således inte angivna.

Reservanterna sätter sin tilltro till ett samrådsförfarande mellan läkare, kurator och kvinnan själv. I sista hand skulle socialstyrelsen bestämma. Förslaget synes mig böttna i en i och för sig förstäelig önskan att inte övervältra ansvaret på kvinnan ensam. Det bygger emellertid på en i många andra debattinlägg återkommande övertro på samhällsorganens möjligheter att ta på sig ansvaret i en fråga av detta slag. I

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

propositionen har på intet sätt förbisetts samhällets ansvar att på allt sätt ge kvinnan stöd när hon skall ta ställning till frågan om abort eller inte abort. Samhällets ansvar i denna del har ytterligare understrukits av utskottet i dess uttalande om information till kvinnan angående samhällets möjligheter, ett uttalande som jag gärna ansluter mig till.

Propositionen utgår, som jag förut anfört, från att här föreligger ett från etiska synpunkter olösligt dilemma. Jag vill särskilt understryka att den inte bygger på någon uppfattning om kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp. En obegränsad sådan rätt existerar inte för någon människa. Men om man utgår från att abort i vissa situationer skall få ske måste beslut om abort i det enskilda fallet fattas av någon. Och jag kan omöjligen inse att någon statlig myndighet skulle vara bättre skickad att fatta beslut i denna mycket svåra fråga än kvinnan själv som ju dock har den bästa överblicken över alla faktorer som inverkar på frågan. I det sammanhanget vill jag gärna återge vad som under förarbetena till staten New Yorks abortlag sades i ett yttrande av de evangeliska kyrkornas samråd "New York State Council of Churches". Yttrandet är hämtat från en bilaga till abortkommitténs betänkande. I remissyttrandet uttalades, att abort i vissa fall kan vara moraliskt försvarlig och i andra fall moraliskt oförsvarlig, men att det är vanskligt för lagstiftaren att avgränsa moraliskt tillåtna och otillåtna aborter. Ansvarsfrågan när det gäller abort borde enligt detta kyrkliga organ avgöras av individen efter eget samvete och i överensstämmelse med egen tro samt beprövad medicinsk praxis.

De invändningar jag har haft mot reservationen av herr Svensson i Kungälv och herr Andreasson i Östra Ljungby gäller i än högre grad reservationen av fru Troedsson och herr Leuchovius. Deras avslagsyrkande bygger på önskemål om en abortlagstiftning med vissa indikationer för när abort skall få ske. För att kunna markera sitt ogillande från etiska synpunkter av abort är reservanterna beredda att komplicera tillämpningen av en kommande abortlagstiftning på ett sätt som enligt min mening kan leda till inhumana resultat. Bland de abortindikationer som förordas i reservationen är också att det av viss anledning är oskäligt betungande för kvinnan att hennes havandeskap fortsätter. Denna indikation fanns med redan i abortutredningens förslag och skulle enligt utredningens motivering tillämpas så att kvinnan i princip är den bestämmande. Så långt vill uppenbarligen reservanterna inte gå med sitt förslag.

Indikationen "oskäligt betungande" är dock betydligt mera långtgående än någon av de nuvarande indikationerna i 1938 års abortlagstiftning. Dessa indikationer har kunnat tillämpas så att abort beviljats i nära nog alla fall då kvinnan vidhållit sin önskan om abort. Det är därför oklart hur indikationen skulle kunna läggas till grund för en begränsning av antalet aborter. Indikationen "oskäligt betungande" är emellertid samtidigt betydligt mera oklar än t. o. m. den nuvarande socialmedicinska indikationen. Detta medför ännu större risker än med nuvarande lagstiftning för att olika läkare kommer till olika resultat. Olika praxis kan på så sätt också utbilda sig i olika landsändar. I den mån kvinnan vidhåller sin önskan om abort får socialstyrelsen avgöra frågan. Detta medför en fördröjning av avgörandet, som naturligtvis går ut över

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

den abortsökande kvinnan.

I flera reservationer diskuteras olika tidsgränser, som är avgörande för prövningen av abortfrågan. Därvid vill reservanterna göra större skillnad mellan abort före och efter tolfte veckan än som sker i propositionen. I och för sig är det önskvärt att så många aborter som möjligt sker före den tolfte veckan. Anledningen härtill – det har utförligt redovisats tidigare – är att abort då kan utföras med lindrigare och för kvinnan skonsammare metoder än vid sen abort. Fortfarande sker dock en inte obetydlig andel av aborterna efter tolfte veckan. Det kan finnas många förklarliga skäl till att kvinnan väcker frågan om abort först efter utgången av tolfte veckan. Jag vill då understryka att det från etiska synpunkter inte ges några rationella skäl för att lägga en skarp gräns vid tolfte veckan. Den motsvarande gräns som i propositionen dras vid adertonde veckan är fullt tillräcklig för att med betryggande säkerhetsmarginal förebygga att abort sker när fostret är livsdugligt.

Emellertid kan – och det vill jag säga gentemot reservationen av fru Marklund – fördröjningen av abortsökningen ha sin orsak i att kvinnan själv är osäker på sin önskan om abort och kanske också i bristande information hos henne om olika möjligheter. Detta är anledningen till att vi i propositionen har lagt in ett krav på särskild kuratorsutredning vid abort mellan tolfte och adertonde veckan. Denna utredning kan bl. a. bidra till att för kvinnan själv klargöra hennes motiv och på så sätt förebygga att hon efteråt upplever sig ha genomfört eller avstått från abort på ett otillräckligt underlag. På så sätt kan otvivelaktigt en viktig orsak till senare psykiska komplikationer undanröjas.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis ta upp frågan om sjukvårdspersonalens ställning. Jag vill gärna ansluta mig till utskottet, när det erinrar om att ett utmärkande drag i dagens arbetsliv är ansträngningarna att ge de anställda en ökad insyn i och ett ökat inflytande på arbetsplatserna. Jag har också i propositionen ansett mig kunna utgå från att man inom sjukvården liksom inom arbetslivet i övrigt så långt det är möjligt tar hänsyn till de anställdas intressen och förutsättningar i olika avseenden. Om riksdagen genom att godta utskottets skrivningar på den här punkten ansluter sig till den mening jag har uttalat i propositionen, är jag övertygad om att sjukvårdshuvudmännen kommer att organisera verksamheten så att läkare och annan sjukvårdspersonal, som av etiska eller religiösa skäl har svårt att acceptera abortingrepp, inte behöver delta i aborter.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern säger att de två alternativen är illegal abort och legal abort. Han bortser då helt och hållet från lagstiftningens normbildande verkan, något som jag tycker att det finns all anledning att uttrycka förvåning över, när det kommer från chefen för justitiedepartementet som om någon borde veta om och betänka den normbildande verkan som lagstiftningen har.

Vidare säger departementschefen att enda sättet att minska antalet aborter är att öka kunskaperna om och användandet av preventivmedel. Jag skulle så gärna vilja hålla med honom på den punkten, men vad visar

utvecklingen? Herr Svensson i Kungälv visade att antalet aborter inklusive illegala sådana av allt att döma är betydligt fler i dag än då lagstiftningen tillämpades mera restriktivt.

Vi vet också vilka erfarenheter som gjorts i de länder där fri abort har införts. Det har skett en oväntad ökning av antalet aborter. I många av de kommunistiska länderna har man gått ifrån den fria aborten. Man har många gånger rätt abrupt ändrat lagstiftningen, men i en demokrati som vår vänder vi inte om på klacken lika snabbt, om också vi skulle få negativa erfarenheter av fri abort vilket dess värre finns all anledning att befara.

Departementschefen säger slutligen att det är inhumant med vårt förslag till utgångspunkter för en ny lagstiftning och att vårt begrepp "oskäligt betungande" är mer långtgående än den nuvarande lagstiftningen. Men det är definitivt inte mer långtgående än den praxis som har utbildats i strid med lagstiftningens anda.

Som jag tidigare anfört, har lagstiftningen att skydda den svage. Den lagstiftning som det föreligger förslag om här skyddar avgjort inte den kvinna som är utsatt för påtryckningar av en oförstående omgivning. Det är en av det nya lagförslagets verkligt svåra brister.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara understryka att vi anser att tidsödande utredningar om allmänna personförhållanden i princip bör undvikas. Om den sökande är övertygad om att hon vill ha abort och det inte föreligger några medicinska kontraindikationer, dvs. sådana som föreskrivs redan i den första paragrafen i lagen, så skall hon snabbast möjligt kunna få abort. Det är bara särskilda omständigheter som skall utgöra skäl för utredningar, t. ex. att hon själv begär konsultation, att hennes psykiska situation uppenbart talar för någon form av samråd, att hon är oklar om sin övertygelse — alltså det som också justitieministern talar om — eller att hon kanske är utsatt för påtryckningar. Vissa fall av minderårighet kan väl också räknas dit. Men normalfallen — när det, som det ändå är fråga om efter tolfte veckan, gäller sen abort — finns det väl ingen anledning att ytterligare komplicera genom utredningar.

Vi menar att den sökande bör i samråd med läkare utan någon extra utredning kunna bemästra sin situation. Det individuella fallet bör avgöra om det skall vara något mera än en vanlig läkarundersökning. Det gäller för övrigt, som vi ser det, både tidiga och sena aborter. Någon rättsligt föreskriven skillnad, som bara baseras på tidsgränser, finner vi inte motiverad.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern hävdade nyss att det är svårt att finna någon skillnad byggd på etiska grunder mellan förespråkarna för propositionen och dem som talar emot den. Jag håller med om att principen om fostrets rätt till liv inte går att konsekvent hävda. Det är fråga om en etisk konflikt — konflikten mellan fostrets rätt till liv och kvinnans rätt att hävda sina anspråk. Skillnaden mellan de två ståndpunkterna är emellertid den att vi som talar mot propositionen menar att

lagstiftningen skall spegla denna etiska konflikt med avseende på hela graviditeten och inte begränsa den konfliktsituationen enbart till tiden efter den adertonde graviditetsveckan.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis mycket svårt att veta vad som kommer att hända efter det att den nya lagstiftningen har trätt i kraft. Men hela utgångspunkten för mitt ställningstagande i denna fråga är att man skall försöka minimera det totala antalet aborter, både de legala och de illegala. Det är självklart att jag för min del föredrar de legala aborterna och vill få ned de illegala så långt det över huvud taget är möjligt. Jag tror att man inte klarar det på annat sätt än genom att försöka balansera mellan de två ytterlighetsståndpunkter som gör sig gällande här.

Vi vet alltså ingenting om framtiden. Jag tror att vi kommer att få en ökning av antalet aborter – internationella jämförelser pekar åt det hållet. Det är därför som jag är motståndare till den här lagstiftningen. Det enda, herr talman, som kan mota en sådan utveckling är naturligtvis att vi bygger upp de förebyggande åtgärderna, att vi sätter in propaganda mot aborterna för preventiva åtgärder. Det är möjligt att vi på den vägen skall kunna klara av det här problemet. Jag hoppas det. Och det är en förhoppning som jag verkligen önskar skall gå i uppfyllelse. Jag vill inte bara för att få rätt se ett betydligt ökat antal aborter i det här landet. Men jag befarar att vi får det.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med justitieministern i ett avseende, nämligen att om man har en mycket sträng abortlagstiftning kan alternativet för kvinnan i många fall vara illegal abort. Men jag vill samtidigt understryka att med det lagförslag som vi föreslår i moderata samlingspartiets partimotion, där man klargör att i de fall det får anses oskäligt betungande för en kvinna att fortsätta med havandeskapet, hon skall ha rätt att få abort, så kommer för övriga fall alternativet inte att bli illegal abort, utan alternativet kommer att bli att kvinnan fortsätter graviditeten. Det är ju det som är skillnaden mellan herr statsrådets beskrivning av vårt förslag och vad förslaget egentligen innebär.

Sedan finns det anledning notera att herr justitieministern inte med ett ord berörde de straffrättsliga frågorna och de mycket svåra och som jag ser det delvis icke tillräckligt klarlagda problem som en övergång från bestämmelser i brottsbalken till bestämmelserna i den föreslagna abortlagen kommer att innebära. Det finns många frågetecken i kanten. Jag kan inte ta upp tiden med alla.

Bara en konkret fråga, herr justitieminister: Om man vid en abortoperation, som har utförts i enlighet med gällande föreskrifter, ändå får fram ett foster som är livsdugligt på vetenskapens nuvarande ståndpunkt, vilka åtgärder är läkaren då skyldig att vidta? Är han skyldig att sätta in alla resurser som han känner till för att hålla detta barn eller vad man skall kalla det för vid liv? Eller vad skall han göra? Det är en

juridisk fråga som jag inte har kunnat få svar på. Jag skulle uppskatta om herr justitieministern ville ge mig ett svar på den.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern säger att det av etiska skäl inte finns anledning att dra någon gräns vid tolv veckor. Jag tror dock att det finns anledning att även av etiska skäl dra en sådan gräns. Jag har tidigare redovisat min uppfattning och hänvisat till de synpunkter som jag anför i reservationen 3 för större restriktivitet efter tolvveckorsgränsen. Många av dessa skäl har även framförts av remissorganen. Jag menar att dessa synpunkter starkt talar för ett bifall till reservationen 3.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag är glad över att problematiken kring valet mellan illegal abort och legal abort kommit upp, och jag vill gärna ännu en gång beröra den.

Jag är tillräckligt gammal för att ha upplevt situationen före 1938 års lag. Det har för övrigt nyligen i en avhandling lagts fram uppgifter om det dåvarande läget. Jag försökte i mitt anförande att definitivt hålla mig på den säkra sidan när jag nämnde att man vid den tiden räknade med att antalet illegala aborter var minst 10 000. I den aktuella avhandlingen har emellertid sagts att antalet illegala aborter växlar mellan 10 000 och 100 000 per år. Detta avser alltså tiden före 1938. Det framhålls också att 2 000 till 5 000 kvinnor blev sterila varje år och att omkring 50 kvinnor dog vid abortingrepp.

Mot bakgrunden av vad vi vet om tidigare förhållanden kan vi inte komma förbi frågan genom att hänvisa till de etiska synpunkterna. Vi kan inte heller klara situationen genom det som fru Troedsson kallar för lagstiftningens normbildande verksamhet. Såvitt jag vet måste man, om man genom lagstiftning vill tvinga människor att följa vissa regler, också komplettera normerna med straff. Är det en sådan ordning som fru Troedsson önskar även i abortlagstiftningen? Jag vill inte tro det, men fru Troedsson måste, om hon tänker närmare efter, förstå att vi måste skapa en lagstiftning med kännbara straff om vi tror på att vi genom den av henne angivna vägen skall kunna minska antalet aborter. Jag trodde att de flesta i dag hade kommit förbi detta synsätt.

Vi är alla överens om att vi skall försöka skydda liv, och därvid även tänka på fostrets liv, men den grundläggande skillnaden i våra uppfattningar ligger däri att medan fru Troedsson tydligen menar att man kan nå det resultatet genom förbud tror vi, att man måste försöka förebygga att sådana situationer uppstår där en kvinna vill ha abort. På många andra samhällsområden har vi ju tillägnat oss det synsättet, att förändringar i människornas sätt att vara och verka åstadkommer vi inte med förbud men kanske genom förebyggande verksamhet. Det är den vägen som vi markerar att vi vill gå i denna proposition.

När fru Kristensson var inne på normbildningen hade jag kanske litet svårt att hänga med, men en konkret fråga ställde hon i alla fall. Den gällde en situation då vid en abort ett foster har kommit fram och det av

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

läkaren kan ifrågasättas, om möjlighet finns att med alla tillgängliga medicinska resurser få fostret att fortleva. Hur skall man juridiskt se på den situationen? frågade fru Kristensson. Jag förstår inte annat än att läkaren här som i andra situationer måste göra vad som står i hans makt med de medicinska resurser som han har.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Vare sig vi var födda då eller inte vill ingen av oss ha tillbaka den tid som justitieministern talar om – den verklighet som innebar ett mycket stort antal illegala aborter och ett benhårt moraliserande mot ensamma mödrar. Om det är vi helt överens. Vi är också helt överens om att på alla sätt försöka förebygga en sådan utveckling av antalet aborter som vi tyvärr har bevittnat de senaste åren.

Men herr justitieministern har inte dragit konsekvensen av sina egna principer, och det är det vi angriper. Skall abort vara en nödfallsåtgärd, bör också lagstiftningen ge uttryck för det genom att vara en undantagslagstiftning. Skall abort få ske efter moget övervägande, bör vi också ha garantier för att det mogna övervägandet är med i bilden och att kvinnan inte tvingas begå abort mot sin innersta vilja.

Abort får inte vara ett preventivmedel, sägs det vidare. Man kan, herr justitieminister, inte gärna helt och hållet avmoralisera aborten och samtidigt fortsätta att moralisera över abort som preventivmedel.

Justitieministern säger också att man löser inga problem med förbud. Ändå är det även i justitieministerns eget lagförslag förbud mot abort inte bara när fostret är viabelt. När fostret har passerat adertonde veckan är det förbud mot abort. Då behövs de indikationer som vi vill ha redan från första stund. Jag hoppas innerligt att justitieministern inte menar att dessa förbud i hans eget förslag bara är slag i tomma luften.

Slutligen trodde jag att justitieministern hade läst vår reservation, där det klart framgår att vi vill ha bort det s. k. straffhotet mot kvinnan. Det är alla i den här kammaren helt överens om, tror jag. Däremot menar vi att det är stötande att ta bort varje form av straff för dem som anstiftar abort eller påverkar kvinnan till att själv begå abort. Där vill vi ha kvar en strafflagstiftning.

Fru KRISTENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är ju inte alldeles nödvändigt, herr justitieminister, att en lagstiftning förknippas med straffsanktioner för att den skall vara normbildande.

Jag tackar emellertid för justitieministerns svar på min fråga. Jag uppfattade svaret så att om man vid ett abortingrepp, som alltså syftar till att döda fostret, får fram ett foster som är sådant att man på vetenskapens nuvarande ståndpunkt normalt sett kan bedöma att man klarar det med vissa insatta resurser, så har man skyldighet att sätta in de åtgärderna för att klara livet på detta foster. Om jag får uppfatta svaret på det sättet, skulle jag e contrario vilja fråga: Vad händer då med den läkare som inte uppfyller den skyldigheten? Efter vad jag förstår av den lagstiftning som kvarstår, måste han väl dömas för mord.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är naturligtvis mycket svårt att göra ett bestämt uttalande i en utomordentligt sällan förekommande situation. Det har utförligt diskuterats i utredningsarbetet – och fru Kristensson kan det väl bättre än jag – vid vilken tidpunkt det går att tänka sig att ett foster kan bli livsdugligt. Därför vill jag bara svara fru Kristensson här att såvitt jag förstår är det över huvud taget mycket svårt att tänka sig att en sådan situation skulle kunna inträffa som fru Kristensson här har talat om. Jag har ändå försökt svara på frågan vad som skall göras om den skulle inträffa. Men vad som skulle hända om en läkare i en sådan situation – om den nu inträffar – inte skulle göra någonting, det vill jag inte göra något uttalande om här i dag.

Herr andre vice talmannen anmälde att fru Kristensson och fru Troedsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Debatten här i dag om abortfrågan understryker en stor enighet om de förebyggande åtgärdernas betydelse. Det har betonats såväl i den nu föreliggande propositionen som i utskottsbetänkandet, och det har kommit till uttryck i dag på många olika sätt.

Grundtanken i propositionen är att det i första hand gäller att se till att kvinnan inte skall behöva komma i en abortsituation. I propositionen har föreslagits att kraftigt ökade förebyggande åtgärder sätts in på tre områden – för det första rådgivning, för det andra åtgärder för att minska den enskildes kostnader för preventivmedel och för det tredje informationsinsatser. Därtill kommer de omfattande insatser inom familje- och socialpolitiken som fortlöpande görs för barnfamiljerna och som är av stor betydelse i detta sammanhang. Som exempel vill jag peka på den föräldraförsäkring som trädde i kraft den 1 januari i år och den angelägna utbyggnaden av daghems- och förskoleverksamheten.

Abortkommittén hade i sitt betänkande starkt understrukit behovet av en utbyggnad av de förebyggande åtgärderna. Man tillmätte med all rätt den frågan stor betydelse. Men det saknades ett konkret underlag för hela denna viktiga fråga om de förebyggande åtgärdernas utformning och materiella innehåll. Det var den frågan vi ställdes inför när det gällde att ta ställning till propositionens utformande, och det var framför allt den frågan som ledde till att den särskilda arbetsgruppen tillsattes. Det var nödvändigt att arbetsgruppen fick ta upp till grundlig behandling hur och på vilket sätt de förebyggande åtgärderna skulle utformas. Det stod klart att överläggningar och förhandlingar med sjukvårdshuvudmännen också var nödvändiga. När det gällde kostnadssidan framstod det även som en nödvändig sak att undersöka på vilket sätt de förebyggande åtgärderna kunde infogas i socialförsäkringen.

Detta var några av de angelägna frågor arbetsgruppen hade att överväga. Resultatet av arbetet förelåg i början av innevarande år, och det är på grundval av detta viktiga utredningsarbete som det i dag är möjligt att fatta beslut om en kraftig ökning av de förebyggande insatserna

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

samtidigt med att beslutet om den nya abortlagen fattas.

Vad gäller de i propositionen föreslagna direkt abortförebyggande åtgärderna räknar jag med att preventivmedelsrådgivningen snabbt skall kunna byggas ut genom att sjukvårdshuvudmännen eller annan som meddelar sådan rådgivning ersätts med 45 kronor per besök från sjukförsäkringen. Vid 500 000 besök per år, som jag anser det realistiskt att räkna med under ett inledningskede, innebär förslaget att sjukvårdshuvudmännen tillförs över 20 miljoner kronor per år i ersättning för preventivmedelsrådgivningen. Detta kan jämföras med det statsbidrag på ungefär 1 miljon kronor som nu utgår till sjukvårdshuvudmännen för abortförebyggande verksamhet. Enligt min mening kommer de i propositionen framlagda förslagen att skapa goda förutsättningar för att preventivmedelsrådgivningen skall kunna byggas ut i önskvärd omfattning och motsvara den alltmer ökade efterfrågan på sådan rådgivning. Jag vill understryka att jag anser det utomordentligt angeläget med en omedelbar och kraftig upprustning av den individuella preventivmedelsrådgivningen. Det föreslagna ersättningssystemet underlättar för huvudmännen att förverkliga denna målsättning. I propositionen har vidare förutsatts att särskilda insatser görs för personer och grupper som i detta sammanhang har ett markant behov av rådgivning och hjälp, t. ex. ungdom, kvinnor som fått abort och invandrare. Jag anser det mycket viktigt att dessa intentioner fullföljs.

En viktig princip som slås fast i propositionen och utskottets betänkande är att preventivmedelsrådgivningen skall vara kostnadsfri för den enskilde. Därutöver föreslås i propositionen även andra åtgärder för att minska den enskildes kostnader för preventivmedel. Abortkommittén har framhållit att den enskildes kostnader för födelsekontroll inte är obetydliga och att utgifterna är kännbarare ju lägre vederbörandes inkomst är. Det är bakgrunden till att bestämmelserna om prisnedsättning för läkemedel föreslås gälla för p-piller även då de förskrivs enbart i födelsekontrollerande syfte. Detta medför att ingen skall behöva betala mer än 15 kronor vid varje inköp av p-piller. Vad gäller övriga preventivmedel finns det anledning att i viss utsträckning tillhandahålla sådana utan kostnad i samband med preventivmedelsrådgivningen, och detta har beaktats vid beräkningen av ersättningen till sjukvårdshuvudmännen för preventivmedelsrådgivningen.

Det tredje området för de viktiga förebyggande åtgärder som tas upp i propositionen är preventivmedelsinformationen. Allmän preventivmedelsinformation kan lämnas dels som information om olika preventivmetoder, dels som upplysning om existerande individuell preventivmedelsrådgivning. Vid sidan om skolan är det i huvudsak socialstyrelsens nämnd för hälsoupplýsning som har till uppgift att bedriva preventivmedelsinformation. I den informationsverksamhet som nämnden redan satt i gång på preventivmedelsområdet har tyngdpunkten lagts vid ungdomsgrupperna. Socialstyrelsens hälsoupplýsningnämnd kommer även i fortsättningen att ha en central ställning när det gäller informationsverksamheten på detta område. I propositionen har därför föreslagits att nämnden får ytterligare resurser för att kunna genomföra en långsiktig preventivmedelsinformation i hela landet. Särskilt angeläget är det enligt min mening

att informationen når ut till ungdomen, såväl den förvärvsarbete som den studerande. Här kan ungdoms- och kvinnoorganisationer liksom andra organisationer göra värdefulla insatser; jag vill här också erinra om RFSU:s verksamhet. Genom socialstyrelsen kommer nu särskilda medel att ställas till förfogande för olika organisationer som är villiga att delta i informationsverksamheten. Härutöver tillkommer de medel som jag föreslagit för information genom massmedia i samband med att den nya abortlagstiftningen träder i kraft. Jag vill också understryka betydelsen av den lokalt bedrivna informationsverksamhet som sjukvårdshuvudmännen har ansvaret för och som har beaktats vid beräkningen av den ersättning som skall utgå till dem för preventivmedelsrådgivningen.

I denna debatt om abortfrågan känner jag också ett behov av att framhålla betydelsen av det utomordentligt viktiga forskningsarbete som pågår om preventivmedel och familjeplanering. Flera talare har här i debatten också framhållit betydelsen av forskningens insatser. Inom Världshälsoorganisationen (WHO) har på svenskt initiativ startats ett omfattande program rörande forskning, utveckling och utbildning inom familjeplaneringens område. För detta har man byggt upp fyra forsknings- och utbildningscentra i olika delar av världen, och det första av dessa har förlagts till Karolinska sjukhuset i Stockholm. Ändamålet med programmet är att utveckla och förbättra möjligheterna till familjeplanering. Arbetet bedrivs i form av ett flertal internationella arbetsgrupper, till vilka bl. a. många framstående svenska experter är knutna. Sverige är också den ekonomiskt sett störste bidragsgivaren till detta viktiga program på familjeplaneringens område.

Herr talman! Jag vill med detta inlägg i debatten understryka betydelsen av att vi efter noggranna förberedelser — där bl. a. Sveriges läkarförbund har gjort en betydelsefull insats — nu kan genomföra en tidsenlig abortlag och att beslutet om abortlagen kan kombineras med kraftigt ökade insatser i fråga om preventivmedelsrådgivning och andra förebyggande åtgärder. Det är enligt min mening följdriktigt att beslutet om de ökade förebyggande insatserna nu kan fattas samtidigt med beslutet om den nya abortlagen. Detta synsätt har också kommit till klart uttryck i socialutskottets belänkande och även präglat debatten här i dag. Jag är övertygad om att vi härigenom skapar de rätta utgångspunkterna för en riktig lösning av de betydelsefulla frågor som den pågående debatten handlar om.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Få lagfrågor har som abortlagstiftningen splittrat folkmeningen i västerlandets kulturationer. Till synes helt oförenliga principer bryter sig mot varandra, hos oss liksom på andra håll.

Vår debatt om det ofödda barnets rätt till liv, liksom om den åldrande och sjuka människans anspråk på att hålla en flämtande livslåga brinnande, har under senare år alltmer präglats av ett slags relativistisk syn. Den erkänner inte att även en blivande människa — fostret — har samma rätt som andra mänskliga varelser att få sitt liv garanterat. Rätten till liv vägs emot andra faktorer: kvinnans nödsituation, hennes oberoende och likställdhet, den sjukas lidanden, påfrestningarna för nära

anförvanter under deras långa väntan på det oundvikliga slutet. Livets egenvärde ifrågasätts av levande människor, vilkas yttersta uppgift det är att föra livet vidare.

Författaren Reidar Ekner har nyligen i en liten diktbok, "Efter flera tusen rad", hävdad en annan grundsyn då det gäller livets slut. Men den kan lika gärna gälla livets uppkomst, därför att det han talar för är livets eget värde. Hans dikt är personlig och djupt gripande. Den är präglad av diktarens egna upplevelser, av en fars outtröttliga vakande under sin åttaåriga dotters plågsamma dödskamp. Dikten talar för sig själv och kanske också till många ledamöter av denna kammare:

"Vem kan bestämma värdet
av livets fosforsekunder
som lyser med värme i mörkret
av matthet och smärta?
Vem ger vem rätten att slutgiltigt söva
ett liv till det smärtfria töcken
som är porten till döden?
Ditt liv är ditt enda. Så länge som möjligt
skall du äga din levnad.

— — —
Många finns som lider med, som ömkar sig
och önskar det går snabbt.

— — —
De menar väl, men har så trubbig insikt.
De har nog inte rätt förstått
att tiden närmast före döden
är en del av livet självt. Att döden
börjat först när livet tagit slut."

Ingen i denna kammare lär förneka att den humanistiska grundsyn som de västerländska kulturnationerna ansluter sig till bygger på respekten för liv och på det sociala ansvaret för dem som har det svårt, för de svaga och framför allt för dem som inte med egen kraft kan hävda sina intressen. Ju svårare dessa de många svaga har det och ju svagare de är, desto större är våra — dvs. samhällets — förpliktelser att garantera skydd.

Respekten för det mänskliga livet har en starkt förpliktande innebörd för både lagstiftare och lagtillämpare. Människans skydd till livet är en så grundläggande princip för moralbildning och rättstillämpning i vårt svenska samhälle att det inte i något sammanhang hittills ansetts böra ifrågasättas. Vår nya grundlag stadgar förbud mot dödsstraff. Inte ens de mest bestialiska ogärningar, terrordåd och hämningslösa flygplanskapningar har ansetts berättiga avsteg från grundsatsen om det mänskliga livets okränkbarhet. Samhällets omtanke tar sig uttryck i skyddslagar av det mest skiftande och ingripande slag. Vi lagstiftar t. o. m. om bilbälten för att tvinga människan att vara mer aktsam om sitt eget liv.

Den medicinska vetenskapen, vår social- och sjukvård är helt inriktade på att bevara liv, även efter det att alla yttringar av vilja och tänkande har slocknat. Detta vårt gemensamma ansvar för de svaga, de gamlas och sjukas rätt till förtroende för sina vårdare och deras medvetande om att

liv – hur flämtande livslågan än brinner – har ett egenvärde och anspråk på skydd, allt detta har, hittills, motstått mer relativistiska, och i det enskilda fallet kanske rent av ibland mer humana bedömningar av rätten att avkorta ett liv som inte längre är "levande" eller aldrig blivit det.

Många menar att principen om livets helgd inte rimligen kan drivas hur långt som helst. Alltför hårt förfäktad skulle den principen rent av kunna åberopas mot användning av preventivmedel. Det är först någonstans *efter* befruktningen som livsgränsen måste dras – menar dessa människor. Och deras slutsats är att något självständigt individuellt liv – någon livsduglighet – inte föreligger förrän *efter* de i lagförslaget angivna tidsgränserna för fri abort. Samma meningsriktning gör också gällande, att ingen företrädare för samhället kan bättre än kvinnan själv lösa den svåra själskonflikt i vilken hon kan befinna sig och bedöma om hennes motiv för att inte föda sitt barn är starkare än samhällets krav på rättsskydd för detta ofödda barn.

Herr talman! Om det förhåller sig så att vårt gemensamma postulat är livets okränkbarhet, kan dessa argument inte godtas.

Från denna utgångspunkt – fostrets, den blivande människans rätt till sitt eget liv – har det biologiska begreppet "livsduglighet" ingen betydelse. Det ofödda barnet saknar ju inte ett eget liv, även om det inte är "livsdugligt" i den meningen att det är helt oberoende av modern. Om inget avbrott sker, leder utvecklingsprocessen själv fram till en ny människa. Inte heller det nyfödda barnet är i den meningen livsdugligt, att det kan leva ett eget liv utan omhändertagande. Det är i själva verket mera oskyddat *efter* födelsen än det var dessförinnan.

Samhällets ansvar för människans liv kan inte rimligen inträda först efter den svårbestämda och med fortgående medicinsk utveckling allt tidigare tidpunkt, då barnet kan leva ett från modern frigjort liv. Samhällets ansvar måste finnas även dessförinnan. Däremot kan havandeskapets framskridande ha betydelse vid avgörandet av konflikten mellan moderns och barnets anspråk. Det blivande barnets utvecklingsgrad påverkar alltså inte det principiella betraktelsesättet – skyddet till liv –, däremot själva avvägningen mellan de intressen som här står mot varandra, mellan de konflikter som kan uppkomma.

Att kvinnan själv har större möjligheter än utomstående att avgöra styrkan av motiven för att avbryta det egna havandeskapet skall generellt sett ingalunda förnekas. Inte heller att det kan upplevas som förödmjukande att utomstående personer skall söka lösa så djupt personliga och ömtåliga konflikter som det här är fråga om. Det kan likväl inte utgöra motiv för "fri abort", för så vitt man inte underkänner grundsatsen om samhällets ansvar för det mänskliga livet. Erkänner man detta samhällets ansvar, då följer också därav att det måste åvila samhällets företrädare att pröva om principen skall brytas i en konfliktsituation. Svensk lagstiftning godtager i intet fall att den enskilde medborgaren själv löser de motsättningar som kan uppkomma mellan skilda, mot varandra stående grundprinciper. Inte i något rättssamhälle – och det är bl. a. detta som ger innehåll åt begreppet rättssamhälle – tolereras att den enskilde medborgaren själv tager sig rätt. Det är samhällets organ som har att pröva och besluta. Annars skulle konsekvenserna bli orimliga för

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

samlevnaden människor emellan.

Nu kan det, herr talman, sägas att det nya lagförslaget självt löser det här dilemmat genom sin underlåtenhet att förbjuda abort. Därmed uppkommer ju ingen rättskonflikt, kan juristerna säga. Samhället har därmed deklarerat att kvinnan inom de i lagen angivna gränserna skall ensam avgöra, om hon vill föda sitt barn eller – brutalt uttryckt – utsläcka dess liv. Samhället avstår från att ingripa; kvinnan har att själv bestämma. Men därmed har samhället svikit den princip om livets okränkbarhet som samhället i alla andra sammanhang ansett helig. Samhället avstår alltså från att tillämpa principen då det gäller handlingar som företas *inom* vissa tidsgränser, däremot inte *efter* dessa tidsgränser.

Såvitt jag kan förstå är det i själva verket ett alltför hårt betraktelsesätt som lagförslaget vilar på. Att på en enskild människa lägga hela det odelade ansvaret för om ett barn skall födas eller få sin livstråd avklippt, det är att kräva för mycket av den enskilde. Och den av vilken man kräver det avgörande och definitiva svaret är en kvinna, som under den tidsperiod det här är fråga om ofta – nästan alltid – är psykiskt och känslomässigt splittrad, ett offer för stora personliga problem och slitningar, inte sällan utsatt för stark påverkan från utomstående eller det blivande barnets fader. Samhället kräver ändå att hon *ensam* skall besluta, och att hon skall göra det i tid. Annars blir det för sent!

Sådana lagbud, herr talman, strider mot gängse grundsatser som på andra rättsområden omfattas av oss alla i den här kammaren. Sådana lagregler måste därför starkt utmana en medborgaropinion. De är inkonsekventa, därför att lagförslaget *å ena sidan* sägs utgå från den medicinska och etiska grundprincipen, att avbrytande av havandeskap generellt sett bör motverkas och förhindras, men *å andra sidan* det oaktat inte stadgar något förbud mot abort. Samhällets lagstiftare har därmed försökt komma ifrån sitt ansvar och lagt detta på en enskild människa, som kan befaras under hela sitt återstående liv få leva med de psykiska eller fysiska skadeverkningar av ett avbrutet havandeskap vilka aldrig kan helt uteslutas. Aborten är, säger Elisabet Sjövall – inte alldeles obekant för flertalet i den här kammaren – i en artikel i det nummer av Läkartidningen som utkommer i dag ”för den enskilda kvinnan ett biologiskt och emotionellt laddat problem, kortast uttryckt i vad kvinnor sagt efteråt: ’Jag vaknade tom och urholkad.’ ”

Med den grundinställning som jag själv har och som vårt svenska samhälle i alla andra avseenden företräder framstår den lösning som propositionen valt såsom inhuman – justitieministern använde själv det uttrycket i ett annat sammanhang. Den är omänsklig, menar jag, mot den kvinna vars intressen och likställighetssträvanden man säger sig förfäktat.

Överväganden av det här slaget ligger till grund för mitt eget ställningstagande till lagförslaget. Det måste gå – det vore eljest ett underkännande av svensk lagstiftning – att finna en godtagbar lösning av detta brännande, utomordentligt svåra problem utan att fördenskull bryta mot de allmänna etiska värderingar och de grundläggande principer som under kristen tid har präglat svensk lagstiftning fram till nu.

Att problemet är stort och svårt gör vårt ansvar som lagstiftare ännu större. Problemet *måste* lösas. Det är inte olösligt, som justitieministern

ville göra gällande, och vi har inte rätt att dra oss undan. Men de lagregler som måste utarbetas får inte grovt åsidosätta eller kränka de olika lagrens starkt emotionella värderingar. Om lagstiftarnas eller lagbudens auktoritet skall kunna upprätthållas får rättsreglerna inte stå i strid med etik, med religiösa normer eller med människornas arbeten. Att dra gränser mellan etik och lag är omöjligt utan allvarliga risker för både etik och lag. Varje lagbud måste stå i överensstämmelse med rådande rättsuppfattning. Men lagens syfte måste också vara att påverka och utveckla medborgarnas moralförhållanden och rättsmedvetande. Lagstiftningens normerande roll är särskilt betydelsefull på det område där vi nu rör oss. Här — mer än på några andra områden — behöver vi svaga människor lagstiftningens stöd för handlande och rättsmedvetande.

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar tillmätts bland flertalet av vårt lands medborgare en betydelse som sträcker sig långt utöver den dagsaktuella politikens. Oförenligheten i grundläggande värderingar skär igenom grupper och politiska partier. Även genom det parti jag företräder. Det är min *egen* uppfattning som jag här har redovisat.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det finns en synpunkt på abortproblemet som förekommit synnerligen sparsamt i dagens debatt, ja nästan helt saknats. Det är den som har att göra med de sociala sammanhangen. Den är enligt vår ståndpunkt helt avgörande. Det går helt enkelt inte att förstå synen på födelsekontroll och aborter i olika samhällen och under olika historiska epoker utan att ställa in dessa frågor i deras sociala sammanhang, med försörjningssituationen, med villkoren för det sociala livet, med familjens och särskilt kvinnans ställning osv. Det går heller inte att förstå både det hätska motståndet mot en friare abortlagstiftning och det starka kravet på en sådan i dagens samhälle om man inte ser dessa sammanhang.

Det är därför enligt min mening fel att som väsentligen skett i denna debatt se abortfrågan enbart som förhållandet mellan kvinnan och hennes befruktade ägg eller mellan den enskilda kvinnan och samhällets krav. Samhället består förvisso av individer, och just samhällsinstitutionernas krav på kvinnorna spelar en viktig roll när det gäller inställningen till födelsekontroll och aborter. Men det är, och det får man aldrig glömma, sociala normer som bestämmer individernas ställningstaganden och handlingar, även om problemen naturligtvis upplevs och svårigheterna genomkämpas av de enskilda människorna.

I sin studie över abortfrågan i Sverige har sociologen Rita Liljeström i en rapport till FN:s kommande befolkningskonferens på ett förtjänstfullt sätt pekat på de två komplex av frågor i vilka abortproblemet huvudsakligen har sina rötter. Det ena rör försörjningssituationen. Det andra gäller frågan om legitimitet och illegitimitet, dvs. de problem som uppstår då modern och barnet blir ställda utanför den legala ordningen kring familjeinstitutionen. Det är de två kärnfrågorna kring aborter under olika tider.

Jag skall inte försöka mig på att ge någon historisk överblick i ett kort inlägg. Jag vill bara peka på de stora förändringar som skett och som medfört att både försörjningsfrågan och frågan om barnets legitimitet nu

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

står på ett väsentligt annat sätt än för ett århundrade sedan. Försörjningsfrågan blir en fråga om relativ försakelse av levnadsnivå. Frågan om legitimitet har i betydande utsträckning blivit en fråga om risk för stor bundenhet och isolering vid barnomsorger. Det barbariska betraktelsesätt som gör skillnad mellan barn beroende på om de är födda inom eller utom ett äktenskap har i största utsträckning förjagats. Däremot har de ensamstående mödrarna och fäderna alltjämt mycket svåra problem att brottas med.

Trots de förändringar som ägt rum kvarstår fortfarande att det väsentligen är de underprivilegierade, de unga eller de utslitna, de som också i andra avseenden har det svårt som behöver tillgripa abort. Abortproblemet är alltjämt en social klassfråga.

Det är därför dubbelt grymt när människor ur den välanpassade överklassen hårt fördömer de kvinnor som måste tillgripa denna utväg för att skydda sig mot en oönskad födelse. Deras moraliserande och dömande inställning har ingenting med verklig humanism och människokärlek att göra. Den är tvärtom deras raka motsats.

Alla riksdagsledamöter har inför beslutet om den nya abortlagen fått många brev och uttalanden, som är led i en energiskt förd kampanj. En del av dessa uttalanden har ett skrämmande innehåll. De hävdar att de kvinnor som kommit i den svåra belägenheten att de måste tillgripa abort gör sig skyldiga till mord. Sådana uttalanden har gjorts också i denna debatt här i riksdagen. I en del av dessa påtryckningsbrev påstås att de riksdagsledamöter som stöder den nya lagen i själva verket befordrar mord och skall få stå till svars inför en Gud för sitt ställningstagande.

Någon kristen ödmjukhet talar inte ur sådana uttalanden, men väl en fariseisk och grym inställning. Det är också svårt att förstå konsekvensen i dessa åsikter. De hävdar att en levande varelse, som bör ha rättsskydd, uppstår omedelbart vid befruktningen. Alla ingrepp betraktar de i princip som mord. Men samtidigt godtar man sådana preventivmedel som t. ex. spiraler, vilka utstöter det befruktade ägget. Man accepterar abort som en s. k. nödfallsutväg, som får tillgripas i vissa fall på både medicinska och sociala indikationer. Ingen har, såvitt jag kunnat finna, i debatten allvarligt hävdat att abort skall vara ovillkorligt och under alla förhållanden förbjuden. Men vad är det då man vill tillåta om inte det man enligt sin egen uppfattning benämner mord?

Vi delar inte de värderingar som ligger bakom detta grymma och hänsynslösa ord, men vi kan inte avstå från att uttrycka förundran över bristen på logik i argumentationen hos många av dem som säger nej till den nya abortlagen. Om de vore konsekventa skulle de säga nej till varje form av abort liksom också till vissa preventiva metoder. Det gör de inte, och detta visar ju att hela den grund på vilket de bygger upp sitt angrepp är osäker.

I debatten om abortfrågan förekommer som sagt högljudda och hårda röster som företräder en fördömande, antihuman och grym inställning. Denna har ibland också en stark smak av hyckleri. Det betyder inte att vi vill karakterisera alla motståndare till fri abort på detta sätt. Bakom den avvisande inställningen finns hos många människor en ärlig uppfattning att abort bryter mot vördnaden för mänskligt liv. En sådan uppfattning

måste man givetvis respektera. Ingen anhängare av kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp vill påtvinga andra människor med en annan uppfattning sin vilja. Men det är då rimligt att begära samma tolerans från dem som utifrån en kristen grundsyn eller annan ideologi är motståndare till aborter. Framför allt vill man vädja till de ärliga motståndarna att söka förstå de svårigheter i vilka tiotusentals kvinnor i Sverige varje år inte ser någon annan utväg än abort. För en konsekvent kristen syn borde det inte vara svårt att förstå sådana svårigheter och den förtvivlan de kan alstra. Dessa problem löser man inte med strängare lagar, inte med polis, domstolar och fängelse, inte med moralkakor och fördömanden. "Dömen icke, så varden I icke dömda!"

Det finns några obestridliga fakta som motståndarna till aborträtt vill blunda för. Det första är att nästan alla män och kvinnor numera har samlag före äktenskapet eller innan de varaktigt flyttar ihop utan att inregistrera sin förbindelse. Det andra är att varje inskränkning i rätten till legal abort ofelbart för med sig en motsvarande ökning av antalet illegala aborter. Under flera årtionden har legala och illegala aborter fungerat som ett slags kommunicerande kärl. När det ena minskat i antal så har det andra ökat. Vad de som nu i den förmenta människokärlekens namn kräver en hård och restriktiv abortlagstiftning kan åstadkomma är alltså i verkligheten att driva tiotusentals kvinnor till illegala abortörer, till kvacksalvare med alla de risker för liv och hälsa som detta innebär. Man måste fråga motståndarna till legala aborter: Är ni verkligen beredda att ta ansvaret för detta? Är ni beredda att vedervåga tiotusentals kvinnors liv? Det är nämligen helt ostridigt detta som er inställning leder till. Den innebär i själva verket att ni främjar illegala aborter.

Ingen anser att aborter är något eftersträvansvärt. Vad som måste vara målsättningen är att skapa sådana sociala förhållanden och sådana relationer mellan människorna att varje kvinna skall kunna föda önskade barn i den fasta förvissningen att de går ett lyckligt liv till mötes. Detta kräver stora förändringar av samhället, det svenska såväl som världssamhället. Det kräver också på det mindre planet goda kunskaper hos alla om metoder för födelsekontroll och ett allmänt accepterande av sådana som ett inslag i människornas samliv. Utvidgad upplysning om preventiva metoder och kostnadsfritt tillhandahållande av preventivmedel är nödvändiga reformer. Preventivmedel är bättre än aborter. Det är därför en märklig lucka i många abortmotståndares argumentation, att de icke samtidigt kräver ökade samhällsåtgärder just när det gäller preventiva metoder. Det antyder bakomliggande värderingar, som de av någon anledning inte vill ta fram i ljuset.

Enligt vår uppfattning skall kvinnorna ha rätt att bestämma om och när de skall föda barn. Accepterandet av abort som bättre än oönskade barn innebär ett reservationslöst erkännande av det frivilliga föräldraskapet och varje barns rätt att vara önskat. Därmed ökar förutsättningarna för goda uppväxtvillkor för barn.

Det antyds ibland att de som är anhängare av fri abort skulle gilla eller vilja befordra ett slags ansvarslost leverne. Sådana tongångar har hörts även i denna debett. Motsatsen är i själva verket fallet. Det är ett större ansvar att medvetet ta ansvaret för föräldraskapet än att överlämna detta

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

till sluppen. Det är ett ansvar som den helt övervägande majoriteten av människorna kräver att få ta i vår tid.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna är den enda partigrupp i riksdagen som enhetligt tar ställning i denna fråga. Det är ingen tillfällighet. Vi ser abortproblemet som en social fråga, till vilken man måste ta ställning utifrån politiska synpunkter.

Jag vill tillstyrka bifall till det framlagda lagförslaget med den ändring som föreslås i reservationen av fru Marklund.

Fru TILLANDER (c):

Herr talman! Huvudfrågan vid utformningen av en ny abortlagstiftning är hur man skall möta den grundläggande etiska konflikt som är förbunden med abortfrågan och som så många i dag har berört. Enligt min mening går propositionen förbi denna konflikt på ett sätt som inte kan godtas. Frågan om släckande av liv reduceras till en angelägenhet endast för den abortsökande kvinnan. Med den grundsyn som propositionen ger uttryck för har man anledning att frukta, att abort blir betraktad som en operation vilken som helst. Sedan må man aldrig så mycket kalla det för en nödlösning, men risken finns att det efter hand blir en gåta varför man kallar det nödlösning.

Man kan inte i detta sammanhang bortse från det vaktslående kring livets värde som är själva grunden till det etiska dilemmat. Detta krav är ofrånkomligt att beakta för människor som bygger på kristen livsåskådning och humanism.

I propositionen uttalas visserligen att abortoperationen inte får användas eller upplevas som ett preventivmedel, och det är utomordentligt angeläget att detta sägs, då det är av central betydelse för dem som upplever kravet på respekt för livets värde som kärnpunkten i det etiska dilemmat. Oavsett skilda värderingar i övrigt måste full enighet råda om att abort inte är något önskvärt från samhällets synpunkt utan alltid utgör en nödlösning för både individ och samhälle.

Jag måste emellertid ställa frågan om man med propositionens grundmening och lagförslagets utformning kan hindra att abort utvecklas till ett medel för födelsekontroll. Jag vill erinra om hur det gick med den hittills gällande lagstiftningen. Den liberalisering av praxis som skett sedan 1965 och som resulterat i att det totala antalet aborter per år mer än fyrdubblats och antalet aborter som verkstälts efter tvåläkarintyg mer än tjugufemdubblats innebär att den nya lagstiftningen föregripits – i sak liktydigt med att lagen ändrats utan riksdagens medverkan. Det är inte längre möjligt att behålla de gamla lagreglerna, sedan deras sakliga innehåll helt förändrats genom ny praxis. Givetvis kan riksdagen inte känna sig bunden av den praxis som utbildats, men det vore orealistiskt att hävda att riksdagen kan bortse från den. Att en ny lagstiftning måste genomföras är enligt min mening uppenbart. Till lagstiftarens ansvar hör att inte lämna en fortsatt utveckling åt praxis, för vilken ingen ansvarar och över vilken ingen styr.

Frågan är nu om man med denna utveckling av praxis i minnet – en praxis som ganska snabbt vidgat och förändrat tidigare lagstiftning – vågar hoppas att propositionens grundmening och lagförslagets utform-

ning kan hindra att abort utvecklas till ett medel för födelsekontroll. Det som i dag från alla håll kallas en nödlösning kan ganska snart genom praxis, som ingen råder över, förvandlas till en lösning som anses enkel, billig, rationell. Osäkerhet om detta är ett huvudskäl till att jag inte kan godta propositionen oförändrad.

I inledningen talade jag om att *möta* den etiska konflikten, inte att *lösa* den. Jag instämmer i det som sagts om att lagstiftaren inte kan lösa den konflikt för den enskilda människan som uppkommer genom att två principer som uppfattas som okränkbara kommer i konflikt med varandra; nämligen principen om livets värde och principen om att samhället måste hjälpa en människa i en nödsituation. Lagstiftaren kan endast avgöra hur samhället skall ställa sig till konflikten. Frågan är hur samhället bäst skall påta sig ansvaret för omsorgen om människan. Kritiken mot propositionen avser att den vill lägga ett för litet ansvar på samhället och ett för stort på den abortsökande kvinnan och att det därvid brister i omsorg om den människa det gäller.

Ett ökat ansvarstagande från samhällets sida bör i första hand komma till uttryck genom att information införs som ett obligatoriskt led före abortoperation, något som föreslås i motionen 1738, undertecknad av elva centerpartister. Vad skall en sådan information innehålla? Förutom att ett huvudsyfte givetvis skall vara att klarlägga möjliga alternativ och peka på det stöd samhället kan erbjuda, måste det också klart framgå, att samhället betraktar abortoperation som en nödlösning. Informationen måste givetvis kunna tänkas ha den inverkan att kvinnans inställning helt förändras genom att hennes situation framstår i ny belysning. En social situation som nära nog omöjliggör ett framfödande kan helt förändras om samhället har resurser att erbjuda kvinnan. Önskan att få abort är ofta betingad av hennes situation i samhället. En obligatorisk information bör upplysa om att denna situation kan ändras. Då kan önskan om abort också ändras.

Att en kvinna hamnat i en abortsituation beror i många fall på den sociala och ekonomiska situation hon befinner sig i. Önskan att få abort är då betingad av hennes situation i samhället. Bilden av det välordnade servicesamhället, som alltid står berett att hjälpa, framstår för många kvinnor i abortsituationer som en myt. Hon kan beskrivas kanske som lågavlönad, arbetslös, trångbodd, övergiven, förtvivlad. En lång kedja av orsaker har kanske lett fram till allt detta, och samhället har på sitt sätt varit medagerande. Därför måste det ta sitt ansvar för att den tecknade situationen och liknande situationer med tusen variationer ständigt uppkommer för många människor. Det passar sig inte här att samhället tvär sina händer och i en skenbart generös gest överlåter åt kvinnan att själv bära hela ansvaret, som om hon var ensam ansvarig. Därför är samhällets delaktighet ett av skälen till att informationen bör vara obligatorisk. Under det neutrala och intetsägande ordet information bör i själva verket innefattas sådant som samhällets medansvar, ett klarläggande av vad som gör en abortoperation till något annat än en annan operation, alltså återigen det etiska dilemma. Det är bäst att tillägga här att det alls inte är fråga om ett utsökt tillfälle för moralistiska utgjutelser och skuldbeläggning; dylikt är ingen betjänt av.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Men att underlåta en sådan information, det är att reducera människans rätt att ta ansvar för sitt eget liv, det är att förminska henne.

Utskottet säger på s. 23: "Avvägningen mellan de båda angivna principerna blir nämligen under alla omständigheter en värderingsfråga." Och något längre fram: "Härvidlag bör framhållas att en lagstiftning, som i likhet med propositionens förslag bygger på huvudprincipen om kvinnans rätt att avgöra om hon skall fullfölja sitt havandeskap eller ej – förutom fördelar av annat slag – mycket väl kan utformas på ett sådant sätt att den leder till ett lika stort eller större hänsynstagande till principen om fostrets rättsskydd som den nuvarande lagstiftningen eller som en ny lagstiftning." Båda grundas på förbud och indikationer.

I likhet med utskottet anser jag att nu refererade bedömning då det gäller principen för lagstiftningen är riktig, vilket jag ber att få återkomma till längre fram, fastän bara under den förutsättning, som utskottet självt ger uttryck för men enligt min mening inte fullföljer. Endast så länge och under förutsättning att frågan för den enskilde framställs som en värderingsfråga kan en riktig avvägning för den enskilde ske.

Det återstår att ta ställning till hur avgörandet skall fattas i de fall, då kvinnan efter erhållen information, i enlighet med vad jag tidigare beskrivit, står fast vid sin önskan om abort. Här finns alltså två alternativ: att låta kvinnan bestämma eller att låta samhället bestämma. Stannar man för det senare, finns åter två alternativ. Det ena är att medge abort på vissa indikationer, dvs. lösningen i gällande lag. Men mot bakgrunden av erfarenheterna från tillämpningen av gällande lag, som visat att en genomgripande förändring av praxis skett under senare år -- vilket enligt min mening klargör att en ny lösning med indikationer skulle vara en skenlösning - kan man inte acceptera en sådan lösning som resulterar i en starkt varierande tillämpning av lagen på olika orter. Det andra alternativet innebär ett principiellt avvisande av abort utom då synnerliga skäl föreligger. Men det skulle innebära en så kraftig skärpning av nuvarande lag, att antalet illegala aborter skulle öka till en nivå som ingen gärna kan acceptera.

Vid valet mellan att lägga avgörandet hos kvinnan eller hos samhället fäster vi som står bakom motion 1738 stor vikt vid bl. a. två faktorer. Det finns uppenbarligen olika etiska värderingar, och friheten för olika människor att hysa olika värderingar är grundläggande för vårt samhälle. Detta förhållande, som hela debatten om abort är ett slående exempel på, understryker enligt min uppfattning det angelägna i att värderingarna hålls aktuella.

Herr Gustavsson i Alvesta har i utskottet reserverat sig för att en tidsgräns bör sättas vid tolfte havandeskapsveckan och att abort efter denna tid skall medges endast i undantagsfall. För det talar både medicinska, psykologiska och sjukvårdstekniska skäl. Eftersom herr Gustavsson i Alvesta har redogjort för skälen tidigare i dag, behöver jag inte gå närmare in på dem utan ansluter mig till vad han anfört.

Herr talman! I motion 1738 har vi motionärer fyra yrkanden, nämligen att riksdagen beslutar

1. att godkänna vad som i motionen anförts angående den etiska

konflikt mellan olika värderingar som föreligger i abortfrågan och därvid understryka att abort är en nödlösning.

Dessa synpunkter har utskottet anslutit sig till, och de finns redovisade på s. 21 och 22 i betänkandet. Jag har därför på denna punkt inget yrkande.

2. att lagstadgad obligatorisk information om alternativ till abort skall ges till alla abortsökande kvinnor,

3. att hos Kungl. Maj:t begära en utredning med uppgift att utröna vilka åtgärder samhället skall kunna erbjuda kvinnan som alternativ till abort i en abortsituation.

Ett mot 3. svarande yrkande finns i reservationen 8, varför jag yrkar bifall till den.

4. att avslå 2 § i förslaget till ny abortlag och i 3 § utbyta adertonde havandeskapsveckan mot tolfte havandeskapsveckan.

De yrkandena tas upp i reservationerna 3, 4 och 6 av herr Gustavsson i Alvesta, varför jag yrkar bifall till dem.

Eftersom det i utskottet inte föreligger någon reservation motsvarande punkten 2 om lagstadgad obligatorisk information ber jag att få hemställa om bifall till det yrkande som fru Lindquist och jag står bakom och som delats ut till riksdagens ledamöter. Detta yrkande jämte motivering är av följande lydelse:

Då det gäller frågan om rådgivning bör vara obligatorisk anser vi att ett samhällsorgan i samband med varje beslut om abort måste ikläda sig det ansvar som samhället som helhet otvivelaktigt har för att hjälpa kvinnan i den situation hon hamnat i. I enlighet härmed skall enligt vår mening kvinna i abortärende alltid få information om de alternativ till abort som kan erbjudas henne. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Förslag till erforderliga ändringar i abortlagen bör föreläggas riksdagen under höstsessionen så att lagen kan träda i kraft vid årsskiftet med det innehåll som vi förordar i förevarande hänseende.

Enligt vår mening är det viktigt att i begreppet abortinformation inte får inläggas den betydelsen att verksamheten har till syfte att påverka den abortsökande kvinnan att avstå från att begära abort eller låta utföra abort. Å andra sidan kan man inte bortse från att informationen kan få kvinnan att ompröva sin inställning i abortärendet. En sådan effekt av informationen står i god överensstämmelse med synsättet att abort är en nödlösning och måste därför ses med tillfredsställelse. Informationen bör därför utformas som ett samrådsförfarande. Med hänsyn till det anförda finner vi det angeläget att vägledande anvisningar utarbetas rörande lämplig organisation och utformning av den informationsverksamhet som ovan berörts.

Vad vi anförut i anledning av motionerna 1974:1696, 1974:1727, 1974:1729, 1974:1735, 1974:1738, 1974:1740 och 1974:1741 i denna del bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Med hänvisning till vad sålunda anförts föreslås att riksdagen under utskottets hemställan punkten 7 måtte besluta

7. beträffande frågan om obligatorisk abortrådgivning m. m. att riksdagen i anledning av motionerna 1974:1696, 1974:1727, 1974:1729, 1974:1735, 1974:1738, 1974:1740 och 1974:1741 i motsvarande del ger

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

Förslag till abort-
lag, m. m.

Kungl. Maj:t till kända vad som nu anförts om dels lagstadgad informationskyldighet till abortsökande kvinna, dels vägledande anvisningar rörande informationen.

I detta anförande instämde herrar Boo, Fågelsbo och Johansson i Holmgården, fru Andersson i Trollhättan, herr Torwald samt fru Oskarsson och fru Fredriksson (samtliga c).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det har från flera talares sida visats ett påfallande stort intresse för den kristna opinionen i denna fråga, och jag vill gärna börja med några kommentarer till det.

Herr Hermanssons karakteristik av den kristna opinionen tyckte jag var förbluffande. Det är klart att det i en så mångårig och omfattande debatt som den i abortfrågan har förekommit många onyanserade inlägg också från kristet håll, men de har inte här i riksdagen kommit till uttryck på ett sådant sätt att det kan vara motiverat med den salva som herr Hermansson gav företrädare för en kristen ståndpunkt med användande av ord som hyckleri, fariseism och en rad andra tillmälen. Jag har inte hört någon i talarstolen här i dag använda uttrycket mord om abort, och jag har inte hört någon motsätta sig de abortförebyggande åtgärderna. I själva verket är det i motioner från kristet håll som man har krävt en förstärkning av de abortförebyggande insatserna. Men jag förmodar att herr Hermanssons anförande var avsett för ett annat auditorium än kammaren, och det kanske fyllde sin funktion där.

Också justitieministern visade intresse för den ekumeniska opinionen. Han citerade ett uttalande av New York State Council of Churches. Uppenbarligen var hans avsikt att det skulle vara ett argument mot vad Svenska ekumeniska nämnden har anfört, men det råkar vara så att debatten i staten New York hade en helt annan bakgrund än vår svenska. Där kämpade kyrkorna tillsammans med andra grupper för att få det strikta och av katolsk tradition präglade förbudet mot abort upphävt. Här i vårt land gäller det om samhället skall ha någon del i abortbeslutet eller om detta skall lämnas åt kvinnan ensam. Jag skulle vilja föreslå att justitieministern med lika stort intresse studerade Svenska ekumeniska nämndens argumentation som han plockar lösryckta citat från New York State Council of Churches, vars namn för övrigt blev fel översatt.

Även utskottets ordförande, herr Karlsson i Huskvarna, tog upp den kristna opinionen i abortfrågan. Han försökte att i sitt anförande och i någon replik påstå att den inte var enig. Han citerade några uttalanden av biskop Ström för att belysa detta. Några kommentarer är nödvändiga. I ett tidningsuttalande hade biskop Ström kritiserat Anne-Marie Thunberg, och herr Karlsson i Huskvarna återgav detta uttalande. Fru Thunberg är socialsekreterare i Ekumeniska nämnden och den som för de svenska kyrkornas räkning särskilt studerat abortfrågan. Fru Thunberg har publicerat ett antal skrifter i ämnet med en utförlig, noga dokumenterad genomgång av juridiska, medicinska, sociala och etiska aspekter på abortproblematiken. Bakom detta material har sedan de svenska kyrkornas ledande företrädare ställt sig: ärkebiskopen, ledarna för de frikyrkliga

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

samfunden, Frälsningsarmén, Evangeliska fosterlandsstiftelsen och romersk-katolska kyrkan för att nämna några.

Biskop Ström har redovisat sina synpunkter i några slängiga formuleringar. För min del tycker jag att de väger ganska lätt mot Ekumeniska nämndens utförliga och grundligt dokumenterade argumentation.

Herr Karlsson i Huskvarna gick längre än så. Han frågade hur man kunde veta vad som egentligen var representativt för kristen opinion. Låt mig förklara det med en bild, som ligger nära herr Karlssons erfarenhetsvärld. Om LO:s landssekreteriat mycket entydigt tar position i en omdiskuterad fråga, om sedan alla fackförbund sluter upp bakom detta och om slutligen en enda fackförbundsordförande i ett kort tidningsuttalande säger att han har motsatt uppfattning, skriver då redaktören för Smålands Folkblad att han inte kan veta vad fackföreningsrörelsen står för?

Sedan vill jag något motivera varför det blivit en samvetssak för en rad riksdagsmän med förankring i de svenska kyrkorna och trossamfunden att yrka avslag på det nu aktuella förslaget till abortlag.

Jag vill då först framhålla att den framlagda propositionen faktiskt rymmer vissa förbättringar i förhållande till abortkommitténs betänkande. Det har andra talare påpekat, och jag kan därför förbigå detaljerna i det.

Från kristna utgångspunkter är det emellertid inte möjligt att begränsa sig till att åstadkomma en lag som ger en praktisk lösning på ett samhällsproblem som rymmer så många väsentliga och principiella frågeställningar. Men lagförslaget begränsar sig till att söka sin motivering i utvecklingen i praxis och till att bekräfta denna utveckling.

Från kristna utgångspunkter är det vidare nödvändigt att påpeka att man icke får bortse från att det föreligger en konflikt mellan kvinnans och fostrets rätt och att det under hela graviditetsförloppet gäller två mänskliga liv. Det är omöjligt att skilja mellan olika stadier i fostrets utveckling eller dra en gräns vid den "livsduglighet" som gör att fostret kan överleva utanför modern.

Men propositionen bygger just på tanken att fostret skulle bli livsdugligt vid en viss tidpunkt i den meningen att fostret har möjlighet att överleva utanför modern. En första invändning mot denna tankegång är att gränsen för en sådan livsduglighet håller på att förskjutas nedåt genom ökade insatser för att förbättra prematurvården. Vidare har både för en religiös och en mera profanhumanistisk livssyn människolivet en unik kvalitet, som icke kan bestämmas i veckor eller månader. Abortsituationen innebär därför alltid en konflikt mellan kvinnans intressen och respekten för fostrets liv. Att då från samhällets sida som man nu gör i propositionen bara erbjuda kvinnan en teknisk lösning på ett etiskt och principiellt mycket komplicerat problem är en alltför enkel modell. Samhället måste ha skyldighet att hjälpa en kvinna som upplever en graviditet som ovälkommen att analysera det läge hon kommit i. Har den sin grund i sociala problem som motiverar särskilda stödåtgärder, måste samhället vara berett att stödja kvinnan både genom generella insatser och genom åtgärder som är särskilt avpassade för det enskilda fallet. Det påpekar för övrigt herr Svensson i Kungälv och några andra reservanter i

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

utskottet i reservationen 8.

Propositionen innebär ett ställningstagande från samhällets sida *mot* fostrets rätt intill en viss tidpunkt av graviditeten. Den värderingen kan man från kristna utgångspunkter svårligen dela. En värderingskonflikt av det här slaget som berör både synen på fostret och synen på kvinnan kan inte lösas med att staten i sin lagstiftning ställer sig på den ena sidan av konflikten. I varje fall får lagstiftningen inte byggas upp på ett sådant sätt att de värderingsproblem som ovillkorligen ryms i en sådan konfliktsituation döljs.

Nu sade justitieministern att man i departementet inte hade varit omedveten om konflikten. Denna är dock, sade han, etiskt olöslig. Det hade varit bra om man i så fall hade redovisat detta i propositionen. Den ter sig nämligen litet aningslös på den här punkten. Man bör dock kanske göra det erkännandet, att om man tar sin utgångspunkt i de praktiska överväganden som propositionen mer eller mindre öppet redovisar, kan man knappast komma till andra slutsatser än förslaget till abortlag nu rymmer. Med utgångspunkt i kristen tradition och syn kan dock den principiella utgångspunkten för detta förslag icke accepteras. Det är därför det har framstått som naturligt att yrka på avslag och föreslå en principiellt annan utformning av en ny abortlagstiftning.

I all lagstiftning måste man räkna med ett samband mellan lag och värderingar, lag och etik. Jag tyckte att justitieministern i sitt anförande tog otillåtet enkelt på detta. I själva verket ger ju lagen gång efter annan exempel på att detta samband erkännes. Här kan t. ex. nämnas propositionen om lika arvsrätt för barn utom äktenskap. Där hänvisas till ett uttalande av dåvarande justitieministern, där han framhåller att han ser genomförandet av en sådan lag som ett etiskt rättvisekrav. Samtidigt betonade statsrådet, att sådan arvsrätt kunde medverka till att faderns känsla av ansvar för barnets uppfostran och framtid stärktes. Ytterligare exempel på att lagstiftaren beaktar etiska krav och ser sambandet mellan lag och etik ger direktiven för ett antal utredningar från senare år på familjerättens område. Lagen antas inte bara kodifiera det som står i överensstämmelse med de värderingar som uppfattas som riktiga hos människor i allmänhet, utan betraktas också som ett instrument att påverka människors etiska hållning.

Även om det system av regler, som innefattas i gällande rätt, aldrig kan uttömma eller helt sammanfalla med de regelsystem i samhället, som grundas på människors värderingar och känsla för vad som är rätt, är det uppenbart att ingen lagstiftning i en demokrati är möjlig, som helt saknar relation till människors värderingar och konkreta villkor. Lika uppenbart är det att det i vårt samhälle i abortfrågan råder en mycket stark splittring i fråga om värderingar.

Men även om bestämda krav på hänsyn till dessa skilda värderingar kan och måste ställas på lagstiftningen, står det samtidigt klart att det i varje samhälle finns värden och intressen, som det är samhällets uppgift att skydda oberoende av denna värderingarnas mångfald. Till de mest uppenbara av dessa värden hör människans skydd till livet. Lagstiftare och domstolar har också varit utomordentligt sparsamma att godtaga undantag från regeln om att liv ej får tagas. Det står också klart att

skyddet för den svagare i vår moderna lagstiftning fått allt större betydelse. Hela vår sociala lagstiftning bygger på att de starkare skall ge skydd åt de svagare. Också i rent ekonomiska mellanhavanden har detta skyddsintresse kommit att spela en genomgripande roll. I ny lagstiftning ges numera ofta efter förebild i en regel i 1938 års avtalslag en lagparagraf, som är en säkerhetsventil, genom vilken lagtillämparen domstolen ges möjlighet att handla efter ett icke i lag direkt uttryckt mönster, där omsorgen om den svagare parten åvilar domstolen såsom verkställare av samhällets lagar i lagstiftarens anda.

Även nu gällande abortlag kan betecknas som en lagstiftning med ett skyddsintresse i centrum. Genom det allmänna abortförbudet äger fostret som mänsklig varelse skydd för sitt liv, alltså det vi brukar beteckna som rättsskydd. Abortlagens indikationer anger de undantagsregler enligt vilka hänsynen till kvinnan och hennes intressen överordnats den av samhället erkända skyldigheten att skydda fostrets liv. Det sker utifrån bedömningen, att det inte alltid är det minsta livet som är det svagaste. En situation kan uppkomma, då den kvinna, som måste bära ett livshotande ansvar, i själva verket är svagare, och då hennes svaghet utgör ett hot också mot fostret.

Därför bör även det nu aktuella lagförslaget bedömas ur denna aspekt på lagen som ett skydd för intressen. Då tvingas man tyvärr konstatera att det skydd för fostrets rätt till liv, som tidigare lagstiftning erkänner, nu i princip saknas.

En annan viktig invändning mot lagförslaget är denna: Abortlagen 1938, dess utvidgning 1946, 1950 års abortutredning, tillkomsten av abortkuratorer syftade allt till att ge tillförsikt om samhällets möjligheter att hjälpa, att göra en ovälkommen graviditet till en välkommen, att nedbringa det totala antalet aborter. Man trodde ännu på den sociala reformens möjlighet. Man höll nödlösningstanken vid liv och satte därmed också i princip fostrets människovärde i centrum. Vad som har hänt under 1960-talet är att en växande grupp argumenterar i den humanitets namn, som släppt illusionen om att samhället skall kunna neutralisera, när svårigheter och tragik drabbar den enskilde. Därmed träder också principen om fostrets människovärde i bakgrunden. Ur den synvinkeln exemplifierar abortfrågan strängt taget bara samma problematik, som vi på många håll arbetar med i vårt samhälle, där vi stöter på bristande resurser och där vi tycker oss märka en sviktande reformvilja.

Där principen om fostrets människovärde fått träda åt sidan eller avisats som ovidkommande på grund av en den enskilda människans nödsituation, kan inte denna princip vinna genklang enbart genom att man fortsätter att deklarerar den. Skadan måste så att säga repareras, där den har börjat uppstå. Ett livs egenvärde kan inte avläsas på annat sätt än genom den prioritet man ger de åtgärder, som skyddar det. För kristen tro borde det vara självklart att en etisk grundprincip som livets okränkbarhet eller fostrets människovärde leder till social radikalism. Tyvärr måste man erkänna att även om i det förgångna enskilda och grupper sökt stå för en sådan social radikalism, har den alltför ofta fått bara ett svagt stöd från kyrkan själv.

Menar man från kristna utgångspunkter att vårt liv är så givet av Gud,

att vi alla har ett stycke av vår medmänniskas liv i vår hand, kan vi aldrig isolera en princip om människovärdet från dess sociala konsekvenser. Principen existerar aldrig i ett socialt vakuum utan endast inom ramen för den enskilda individens och samhällets gemensamma förpliktelser mot en annan människa. Därför kan heller aldrig frågan om fostrets värde eller en konfliktsituation vid en graviditet göras till enbart en den enskildes etiska och moraliska angelägenhet. Därmed bortser man från de sociala dimensioner denna fråga har redan genom att vi är varandras medmänniskor. Det måste ta sig uttryck i konkreta samhällsåtgärder.

Till oss som avvisar det nu aktuella lagförslaget kommer naturligtvis genast frågan vad vi önskar sätta i stället. Är den nuvarande lagstiftningen tillfredsställande? Svaret är givetvis nej. Ännu mer otillfredsställande är den handläggningspraxis som utvecklats sig i förhållande till nu gällande lag och som departementet stillatigande har åsatt under en följd av år. En översyn av lagstiftningen måste ske, och den kan ta sin utgångspunkt i t. ex. de principiella ställningstaganden som finns redovisade i flera av riksdagsmotionerna och som bygger på vad Ekumeniska nämnden har uttalat. Jag behöver här inte referera det.

Debatten kring abortfrågan under de senaste månaderna har i stor utsträckning präglats av att både politiker och andra hävdade att frågan i realiteten har avgjorts genom att opinionsundersökningar visat att en majoritet av svenska folket anser fri abort helt självklar. För den som med utgångspunkt i kristen tanke och tradition avvisar den principiella grunden för förslaget till ny abortlagstiftning kan det självfallet aldrig vara ett avgörande argument att så eller så många procent av medborgarna önskar lagstiftning av en viss typ.

Sällan har den svenska riksdagen haft att ta ställning till en lagstiftning där de etiska problemen är mera uppenbara men där samtidigt det framlagda lagförslaget i stort sett har lyckats undgå att redovisa den avvägning som är nödvändig inför dessa etiska frågeställningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 8 och 10.

I detta anförande instämde herr Hyltander (fp) och fru Swartz (fp).

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Hermansson just nu inte är närvarande i kammaren vill jag framhålla att han i sitt anförande på tal om de brev och uttalanden som har sänts till alla riksdagsledamöter sade att en del av dessa har ett skrämmande innehåll. Det talades om att de som måste tillgripa abort gör sig skyldiga till mord. Det är möjligt att det är ytterlighetsuttalanden, men i så fall har sådana förekommit också här i kammaren även om inte just ordet "mord" har använts. Herr Bohman föredrog att använda uttrycket "utsläckande av liv". Det betyder väl i sakens sanna mening.

För övrigt betonade herr Hermansson att vi inte alls vill karakterisera alla motståndare till fri abort som hycklare. Hos många människor finns det en ärlig uppfattning att abort bryter mot värden för mänskligt liv. En sådan uppfattning respekterar vi, och det framhöll också herr Hermansson.

Kraftigare än så var alltså inte det som herr Wikström vill beteckna som en salva från herr Hermansson.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wikström tog upp en del av vad jag hade sagt när det gällde citatet ur biskop Ströms uttalanden och anförde att egentligen är herr Ströms uttalanden bara slängiga formuleringar. Så kan man naturligtvis tillåta sig att säga, herr Wikström, om man har en annan uppfattning än herr Ström. Men det finns människor som uppfattar herr Ströms uttalanden inte som slängiga utan som uttryck för vad biskopen tycker och tänker i frågan. Det går följaktligen inte att avfärda herr Ströms uttalanden som slängiga formuleringar. Det är säkerligen väl genomtänkta uppfattningar som han redovisar.

Herr Wikström frågade mig om jag som redaktör för Smålands Folkblad skulle göra någon liknande redovisning av ett uttalande från LO. Den bilden, herr Wikström, är helt missvisande. När det gäller uttalanden från LO rör det sig i regel om ekonomiska ting, där det naturligtvis kan råda delade meningar inom fackförbunden, men jag skulle redovisa och kommentera dem och stödja de uppfattningar som jag ansåg vara riktiga. Men det är en annan sak, herr Wikström, att i moraliska frågor anlägga liknande synpunkter. Det går följaktligen inte att jämföra ekonomi med moral och etik. Det borde herr Wikström veta.

Jag vill när vi nu ändå kommit in på resonemanget om de kristnas inställning till abortfrågan ytterligare understryka vad jag sagt tidigare, nämligen att jag har respekt för de många kristna som har en annan uppfattning än jag men att jag samtidigt kräver respekt för de synpunkter och ståndpunkter vi har i denna fråga. Så enkelt är det, herr Wikström.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna lyckades alldeles missförstå poängen i vad jag sade. Herr Karlsson försökte ju tidigare säga att den kristna opinionen inte var enig. Jag hävdar alldeles bestämt att den är det, bortsett från en eller annan avvikande röst. Om det nu råkar vara så att LO har en särskild erfarenhet när det gäller ekonomiska frågor, kanske man ändå kan hävda att kyrkorna har en viss tradition när det gäller att anlägga etiska och moraliska synpunkter. Jag vill alltså alldeles bestämt påstå att den övervägande majoriteten av kyrkornas folk i vårt land har en enhetlig uppfattning. Biskop Ström har anmält en avvikande uppfattning, men han har tyvärr inte redovisat grunden för sin ståndpunkt. Fru Thunberg har mycket utförligt dokumenterat sitt ställningstagande. Biskop Ström har nöjt sig med några korta formuleringar. Det är bl. a. därför som jag tycker att hans inlägg väger så lätt.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! I en tidningsartikel kan man självfallet inte framföra några mera djuplodande funderingar i abortfrågan. Men ingen kan ändå tveka om var biskop Ström står i detta avseende, och jag är övertygad om att han har en betydande del av kristenheten bakom sig, även om herr

Wikström säkerligen har rätt i att det största antalet följer den linje som herr Wikström företräder.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna och jag tycks nu vara överens. Det är alltså så att kyrkorna i allmänhet har givit sin uppfattning till känna. Jag har all respekt för herr Karlssons uppfattning i denna fråga, men den innebär att han följer en annan linje än kyrkornas. Det råkar också vara så att biskop Ström givit uttryck för liknande uppfattningar. Det står honom fritt att argumentera för dem. Det vore bra om han i så fall också kunde dokumentera dessa, så att vi från våra utgångspunkter kan polemisera mot dem.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Många av de argument och synpunkter som framförts i debatten mot det nya abortlagsförslaget ansluter jag mig till, varför jag inte behöver upprepa dessa. Opinionsen mot lagförslaget har varit och är mycket stark. Man har valt de vägar som är möjliga och som riksdagsmännen brukar uppmana till, nämligen att skriva brev för att delge sina synpunkter. Om man kunde räkna alla dem som står bakom opinionsen mot fri abort, tror jag att antalet blir sjuisiffrigt. Det är ingen oansvarig grupp i vårt samhälle som höjt sin röst. Det är personer som sysslat mycket med andra människors sociala svårigheter och problem.

Utskottsordföranden försökte i morgonekot att framställa vissa brev som uttryck för fascistiska metoder. Får jag uppmana utskottsordföranden att läsa brevet från Falu broderskapsgrupp och säga om det är uttryck för fascistiska metoder?

Att det kommer ett brev med ett fotografi av ett foster tycker jag inte är så skrämmande. Kanske kunde man anmärka på att det var anonymt, men det förekommer så ofta, inte minst i tidningarnas insändarspalter.

Om de svenska medborgarna hade haft en känsla av att abortlagsförslaget inte skulle gå igenom, skulle det då ha uppstått en liknande opinion med motsvarande antal protestskrivelser? Jag tror inte det. Jag undrar hur många brev utskottsordföranden har fått som varit positiva till lagförslaget. Det är ju mest en del av massmedia som backat upp förslaget, och där har utskottsordförandens egen tidning verkligen hållit sig framme.

Vad är det då som ligger bakom denna starka opinionsyttring, denna frontbildning i svensk politik och svenskt samhälle? Många uppfattar lagförslaget som en kränkning av kristen skapelsetro, kristen humanistisk etik och respekt för livet. Den kristna respekten för livet grundar sig bl. a. på tron på livets okränkbarhet.

Det är en demokratisk värdegemenskap som slås sönder. Också vårt pluralistiska samhälle, där många livsåskådningar är företrädade, bygger på en viss värdegemenskap. Utan den förutsättningen kan inte samhället fungera riktigt. Det kan inte förnekas att det framlagda förslaget är ett hot mot den gemensamma värderingsgrunden i vårt samhälle. Den svenska riksdagen har att ta ställning till ett lagförslag på ett område där

de etiska problemen ligger klarare i dagen än någonsin, men ett lagförslag som i stort sett undviker att redovisa detta förhållande.

Bakom den starka opinionen döljer sig också fruktan för vad som kan hända i fortsättningen. Jag läser ur ett brev: Vi fruktar för allvarliga och oanade konsekvenser av ett bifall till lagförslaget. Är gränsen för rätten att överleva en gång flyttad med samhällets sanktion, behövs endast tillfälliga förändringar i samhälls-, livs- och människosyn, för att nya gränsförflyttningar skall ske, vilkas innebörd bringar tanken att svindla.

Många fruktar med all rätt, att abort blir ett preventivmedel. När en flicka under 20 år redan har sökt abort tre fyra gånger, vad är abort då?

En abortlag som generöst erbjuder fri abort kommer av många att betraktas och tillämpas som ett alternativ till att föda.

Sedan kommer oron på sjukvårdsområdet, både bland dem som tjänstgör inom sjukvården och bland dem som står i vänteköerna. Jag vill citera ur ett brev från en förening av sjukvårdsfolk med ca 550 medlemmar.

”Med oro har vi sett hur abortkurvan stiger allt brantare och därmed utgör abortklientelet en svår belastning på kvinnoklinikerna, eftersom dessa patienter måste tas omhand med förtur. De sjuka kvinnorna får härigenom förlängda väntetider och riskerar att bli omhändertagna så sent att de terapeutiska möjligheterna äventyras. Om förslaget, som det nu är utformat, går igenom räcker ej sjukvårdsresurserna till. De sjuka kvinnorna kommer i kläm.

Vi hävdar att all sjukvårdspersonal enligt lag skyddas för tvång att delta i abortoperationer. Här förefaller oss lagförslaget mycket dunkelt. Vad kommer att hända läkare och övrig sjukvårdspersonal som av etiska eller religiösa skäl ej vill utföra eller delta i abortoperationer? Vi har i dagens läge stor brist på gynekologer som mer än väl behövs för de ökade kvinnosjukdomarna, de utökade gynekologiska hälsokontrollerna samt övervakning av smärtlindring vid förlossningar. Vi är djupt oroade över vetskapen om, att om detta lagförslag går igenom kommer vi att mista många av våra skickliga gynekologer likaväl som det menligt kommer att inverka på rekryteringen till denna alltmer betydelsefulla specialitet inom läkaryrket.”

Det har varit mycket intressant att följa debatten i det här ärendet, dels här i huset bland politikerna, dels utanför det, bl. a. i massmedia. Utanför riksdagshuset talas det om fri abort, frihet för kvinnan att själv bestämma, osv. Här bland politikerna har man stämt ned tonen, och här framställer man abort som en yttersta nödlösning -- och den får absolut inte bli ett preventivmedel. Vi kan se det som en framgång att man har dämpat tonen och klargjort detta.

Jag skall citera några rader ur min motion:

”Förslaget till ny abortlag innebär enligt vår mening att samhället visar en felaktig attityd i en väsentlig livsfråga. Skola och miljö fostrar inte på samma sätt som förr ungdomen till eget ansvarstagande. Pornografisk film och litteratur får fritt verka i nedrivande riktning. Skolans sexualundervisning, i sig välmenande och behövlig, synes ha försummat det väsentliga: kärleken, familjegemenskapen, ansvaret för ett barn som skall födas. Därmed har samhället underlåtit att skapa de grundläggande

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

förutsättningarna för ett barnvänligare samhälle.

I detta läge väljer regeringen att erbjuda nära nog fri abort i stället för att söka undanröja orsakerna till det ökande antalet aborter. Man har synbarligen helt bortsett från de allvarliga följder en abort kan få för kvinnan, inte minst den unga. Det är väl känt att många kvinnor ångrar sig efter en abort och att de inte sällan drabbas av psykiska skador och lidanden – men *hur* många är inte ens utrett.

Samhällets uppgift i dag bör enligt vår uppfattning i första hand vara icke att öppna vägen till fri abort utan att genom ökad information och förebyggande åtgärder ge hjälp för att undvika en situation där abort synes vara den enda utvägen, att genom förbättrat stöd motverka att kvinnor av sociala och ekonomiska skäl ser sig tvingade att söka abort, att genom grundlig utredning kartlägga de fysiska och psykiska skadeverkningar som en abort kan vålla och, inte minst, att genom sin attityd klart utsäga att *abort är en yttersta nödlösning – – –.*

Därför har vi i motionen hemställt att riksdagen för det första avslår det föreliggande förslaget till abortlag, för det andra ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om behovet av ökad information i abortfrågan samt om bättre socialt och ekonomiskt stöd, och för det tredje hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning genom en allsidigt sammansatt kommitté med uppgift att framlägga förslag till ny abortlag, varvid abortfrågan skall allsidigt behandlas och frågan om de negativa effekterna av abort särskilt belysas.

Jag blundar inte för de stora problem som finns i vårt samhälle, och jag har haft kontakt med många som sökt hjälp. De vet alla att jag inte har någon dömande attityd. Men jag tror inte att vi löser problemen i vårt samhälle genom att forma lagstiftningen efter utvecklingen.

Låt oss då fastslå att samhällets syn är att abort är en nödlösning och inte får användas som preventivmedel! Låt denna samhällets attityd slå igenom i informationen på alla områden, inte minst i sexualundervisningen i våra skolor och informationen till de abortsökande! Samhället och kyrkan måste ge kvinnan psykologiskt och ekonomiskt stöd så att hon kan föda sitt barn utan att bli dömd, isolerad och onödigt hindrad i sin utbildning och sin karriär.

Man har sagt i debatten att den starka reaktion som har framkommit snart lägger sig och att svenska folket finner sig i vad som beslutats. Vem är det som tror att kyrkan och andra menar så litet med sin reaktion och sin aktion? Oavsett hur beslutet blir här i dag kommer kampen att fortsätta, problemen att finnas kvar. Ingen må förmenas att i den kampen ha sin uppfattning om hur lag skall formas och problem skall lösas.

Och till slut ett litet citat ur ett brev:

”Vad vi behöver är en saklig upplysning och undervisning om hur *hela människan fungerar*. Det första steget för att vår ungdom skall få en fast grund att bygga på. Ingen abortlag i världen kan hjälpa oss till harmoniska människor och endast välkomna barn. Vi måste själva vara villiga till försakelser, känna ansvar för våra familjer och medmänniskor.”

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! På herr Sven Johanssons direkta fråga, vad jag menar med fascistiska metoder i propagandan mot dem som stöder lagförslaget, vill jag svara att jag i radions morgoneko i dag talade om en skrämmande bild av ett foster, vilken sänts anonymt till oss. Men efter det att vi fått den bilden har det kommit ytterligare ett papper, nu undertecknat, med samma bild på. Där står bl. a.:

”Med bilden härovanför av mig sådan jag verkligen var vill jag vädja till alla ledamöter av riksdagen att inte legalisera det fria massdödandet av människofoster på våra sjukvårdsinrättningar utan avslå regeringens barbariska förslag — — —”

Det är, herr Johansson, ett exempel på fascistiska metoder.

”Regeringen Palme tillåter att cirka 30 000 levande människofoster mördas per år!” Så skriver Operation Sverige. Fascistiska metoder, herr Johansson!

Jag skulle kunna fortsätta att redogöra för vad som finns av det här slaget.

Herr Johansson säger att i den tidning som jag representerar, nämligen Smålands Folkblad, skulle man bl. a. ha tagit upp frågan om aborter. Jag skall kort redovisa vad tidningen innehöll: Vi hade intervjuer med fyra fruar som hade gått igenom abort, där de redogjorde för sina upplevelser. Jag har väldigt svårt att inse, herr Johansson, att det skulle vara att bidra till osakkunnighet i abortfrågan.

Vidare gjorde herr Johansson gällande att anonyma tidningsinsändare skulle vara ungefär likvärdiga med den där anonyma fosterbilden vi fick. Det är helt orimligt det också, därför att när det gäller tidningsinsändare får redaktionen meddelande om vem som står bakom insändaren. Det är skillnaden.

Ytterligare en sak, herr Sven Johansson! I samband med de intervjuer som vi gjorde med kvinnor som genomgått abort uttalade en läkare att hon hade varit emot de aborter som förekommit, men sedan hon hade lyssnat på kvinnor som ville göra abort hade hon helt ändrat ståndpunkt. Hon hade fått respekt för deras situation, hon hade insett att abort var den enda lösningen.

Herr Johansson! Det är vad jag vill svara på den direkta fråga som Ni ställde till mig.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag kan inte förstå Göran Karlsson som säger att det är en skrämmande bild av ett foster. Jag tycker det är intressant att veta hur man ser ut när man är tolv veckor gammal. Jag har inte alls haft några obehagliga känslor inför det där kortet. Men det kanske är så att det har irriterat en hel del som är medvetna om att det är just för sådana foster som man utsläcker livet.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Det kanske hade varit befogat att vi, när vi anslagit så mycket tid till denna debatt, också hade läst upp de här breven, så att TV-tittarna ute i landet kunnat bedöma om det är riktigt som Göran Karlsson sagt, att fascistiska metoder förekommit. Jag sade inte att jag jämförde anonyma insändare med den här bilden. Jag sade att det *förekommer* anonyma insändare lika väl som det kommer anonyma brev till oss riksdagsmän.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill för min del deklarerera att den propaganda inför ett riksdagsavgörande, som denna fosterbild innebär, finner jag mycket obehaglig. Det är orimligt att en sådan propaganda bedrivs!

Sedan vill jag ställa denna fråga till Sven Johansson i Skärstad: Anser herr Johansson att de kvinnor som genomgått abort har mördat sina foster? Det är en fråga som jag kräver svar på.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag tycker att demokratin fungerar väl, när svenska folket får skriva till riksdagsmännen. Den demokratin vill jag uppmuntra och slå vakt om. Jag tackar alla som har skrivit och hoppas att de kommer att göra likadant i andra frågor.

Sedan vill jag säga till Göran Karlsson i Huskvarna att jag inte har använt ordet mord. Jag har inte använt något nedsättande uttalande om dem som har andra uppfattningar än jag själv. Men jag kan upplysa om, att om Göran Karlsson vill gå några nummer tillbaka i Smålands Folkblad, så skall han där finna ett uttalande av broderskaparna i Jönköpings län, där de har använt ordet mord.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herr Karlsson i Huskvarna anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Abortlagstiftningen är kanske den viktigaste fråga vi har att ta ställning till vid detta års riksdag. Det är ingen detaljfråga. Det är en fråga som bokstavligen gäller liv eller död och som kan få prejudicerande konsekvenser på andra områden när det gäller att samhället skall besluta sig för om man skall skydda eller utsläcka liv.

Nuvarande abortlagstiftning är från många synpunkter olycklig. Den tillämpning den fått under senare år visar att den nuvarande lagstiftningen bara har blivit ett innehållslöst skal, som i praktiken medger abort i nästan samtliga fall. Anledningen härtill är huvudsakligen den diffusa socialmedicinska indikation som tagits till intäkt för att medge abort på grund av förutsedd svaghet – som det heter – i närmare 80 procent av de aborter som utförts på senare år. Det är alltså inte sakligt grundade skäl i de för tillfället rådande förhållandena som alltid har varit avgörande utan ett antagande av vad som skulle kunna hända kvinnan, om hennes graviditet fick fortsätta. På dessa lösa grunder utförs i dag de allra flesta aborter.

Dessa förhållanden har givetvis upprört stora grupper av vårt folk, och

det har därför begärts en ändrad abortlag. Men även från helt motsatt håll, nämligen från de grupper som vill släppa loss ett ännu mer ansvarslöst sexualliv och som i många fall ser aborten som ett alternativt preventivmedel, har krav på s. k. fri abort förts fram. Många har alltså från olika utgångspunkter under flera år väntat ett propositionsförslag om en ny abortlagstiftning. Men när nu ett lagstiftningsförslag framläggs för riksdagen sker det på ett egendomligt sätt. Det sker utan att frågan har tagits upp i den propositionsförteckning som presenterats riksdagen, vilket har varit till klar nackdel för riksdagsarbetet. Vidare tyder hela handläggningen av ärendet på att regeringen inte har velat medverka till att ge riksdagsledamöterna bästa möjliga förutsättningar att förbereda sig för att kunna ta ställning till alla de delfrågor som detta stora förslag innehåller.

Mycket egendomligt är också att regeringen inte har funnit skäl att underställa lagrådet föreliggande lagförslag. I det avseendet instämmer jag med vad fru Kristensson tidigare anfört.

Regeringens handläggning av denna fråga är enligt min mening klandervärd. I propositionen föreslås att kvinnan alltid skall få abort före utgången av tolfte havandeskapsveckan, om hon själv begär det. Mellan tolfte och adertonde havandeskapsveckan föreslås abort efter kurators utredning och i stort sett enligt nuvarande tillämpning av lagen. Förslaget innebär alltså att abort skall få utföras praktiskt taget utan begränsningar fram till ungefär halva havandeskapstiden.

Man säger ofta att lagstiftningen skall vara förankrad i rättsmedvetandet, men varför tillämpas det inte i det här sammanhanget, när det ändå gäller liv eller död? Det förslag som nu framlagts och som bifallits av utskottets majoritet är enligt min mening definitivt inte förankrat i folks rättsmedvetande. Även de som vill ha s. k. fri abort är i de flesta fall själva medvetna om att det är ett orätt ställningstagande – orätt mot fostret som människa. De försöker att blunda för fakta. De vägrar i många fall att diskutera och ta ställning till det faktum att livet börjar vid befruktningen. De menar ibland att ett foster på ett tidigt stadium inte har något egenvärde och att en tidig abort inte skulle vara så mycket annorlunda än en blindtarmsoperation. Men när en läkare under ett TV-program vill visa TV-tittarna hur ett sådant foster ser ut genom att förevisa ett preparerat foster, då blir dessa förespråkare för s. k. fri abort skrämde och uppskrämda. De är alltså rädda för att själva få se och för att andra skall få se sanningen bakom talet om fri abort.

Föregående talare berörde ett uttalande som utskottets ordförande, herr Göran Karlsson i Huskvarna, gjorde i dag på morgonen i radio om att det till riksdagsledamöterna har skickats bilder av foster. Herr Göran Karlsson sade enligt den utskrift jag har: ”Det kom ett brev med bara en bild av ett foster, och nog tycker jag att det liknar nära nog fascistiska inslag i propaganan.” Nu har herr Göran Karlsson dokumenterat sin inställning ytterligare i repliken till herr Johansson i Skärstad och tillfogat att han finner kortet obehagligt.

Jag tror att man alltid, och särskilt i detta fall, öppet och ärligt skall se sanningen så naken som den är och inte försöka bedra sig själv eller andra. Det ofödda barnets människovärde måste hävdas.

Grundläggande för att kunna ta ställning i frågan, när abort skall få utföras, är att bestämma sig för, när livet börjar och från vilken tidpunkt detta liv med alla medel skall skyddas. Först när man har tagit klar ställning till detta kan man, med utgångspunkt från detta ställningstagande, fatta beslut i frågan, om och i vilka fall abort skall få utföras. I propositionen har inte klar ställning tagits till detta grundläggande problem, och det är klart att har man inte lagt en ordentlig grund för sitt resonemang, så kommer mycket att hänga i luften av det som sedan sägs, och det är just vad som sker också.

Departementschefen nöjer sig med att på s. 60 i propositionen redovisa det tidigare synsättet på frågan, och vad olika åsiktsriktningar sedan ansett. Det redovisas att det i förarbetena till 1938 års lag angavs att lagstiftningen hade sin grund i synsättet att fostret av hänsyn till livets helgd skall skyddas under alla stadier av graviditeten. Det sägs också att den motsatta ståndpunkten är att fostret är en del av kvinnans kropp, över vilken hon själv skall få råda. Som en mellanståndpunkt anges att fostret bör ha ett visst skydd men att detta inte skall vara detsamma under hela graviditeten utan förstärkas allteftersom havandeskapet fortskrider. Utan att på något sätt ange skäl till sitt ställningstagande i grundfrågan har departementschefen intagit ytterligare en mellanståndpunkt, nämligen den att kvinnan under de första tolv veckorna av havandeskapet skall ha oinskränkt rätt att själv bestämma abort och att fostret under den tiden alltså skall betraktas som en del av moderns kropp, över vilken hon själv skall bestämma. Mellan tolfte och adertonde veckan föreslås en utredning liknande de nuvarande rätt meninglösa. Men samtidigt säger departementschefen, utan att klargöra hur han kommit fram till det, att fostret under graviditeten successivt utvecklas till en livsduglig varelse vars rätt till liv måste respekteras.

Utskottets betänkande är, som jag ser det, ett upprepan av departementschefens ställningstagande och går inte alls in på någon analys av varför utskottet upprepar vad departementschefen sagt i denna fråga. Därför kvarstår frågorna obesvarade:

Varför har departementschefen och utskottet intagit en annan ståndpunkt till fostrets rättsskydd än vad som gjorts i den tidigare lagen?

Från vilken tidpunkt skall enligt det nya synsätt som regeringen och utskottet här har infört det växande barnet ha fullt rättsskydd?

Dessa frågor är hittills obesvarade genom vad som står i proposition och utskottsbetänkande. Jag har inte kunnat finna svaren. Nu säger justitieministern i dag att valet står mellan legal och illegal abort. Menar då justitieministern att man skall legalisera brott därför att det annars begås brott? Det är i så fall ett allvarligt principiellt ställningstagande.

I motionen 1742 har vi gjort en definition av hur vi ser på den här frågan om livets början och fostrets rättsskydd. Vi skriver i motionen:

”Livet börjar därmed att ägget blir befruktat. Men det är också orimligt att säga att det befruktade ägget (livet) skall skyddas från den tidpunkten. Fostret kan inte tillförsäkras rättsskydd förrän man vet att fostret existerar. Men från den tidpunkt detta med säkerhet kan konstateras måste också fostret ha fullt rättsskydd. Utifrån denna grundläggande uppfattning måste sedan ställning tas till i vilka fall man

kan anses ha rätt att göra avsteg från principen om fullt rättsskydd och alltså tillåta abort.

Samhällets övergripande målsättning måste vara att nedbringa antalet aborter till ett minimum, det gäller såväl legala som illegala. Lagstiftningen måste utgå från principen om fostrets egenvärde och att fostrets liv skall skyddas. Därav följer att abort även i fortsättningen i princip skall vara förbjuden. Abort skall endast kunna medges på grundval av indikationer.”

Jag menar att det grundläggande för vidare ställningstaganden till aborter måste vara detta: att livet börjar vid befruktningen och att livet skall skyddas på allt sätt från den tidpunkt när man kan konstatera att detta nya liv finns till. Ingen har ännu lyckats förebringa någon bevisning för varför inte dessa grundtankar skall gälla. Från denna principiella grund kan man sedan ta ställning till i vilka fall man kan tillåta avsteg från grundprincipen, alltså vilka indikationer som skall få gälla för abort.

För att abort skall tillåtas fordras för närvarande att någon av de fem nuvarande abortindikationerna är uppfylld. Havandeskap får avbrytas när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa – den medicinska indikationen. Det får vidare avbrytas när det med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst eller vården av barnet – den socialmedicinska indikationen. Den humanitära indikationen är när kvinnan blivit havande genom våldtäkt eller annan brottslig gärning. Vidare medges abort när det med skäl kan antas att kvinnan eller det väntade barnet på grund av skada under fosterstadiet kommer att lida av svårartad sjukdom eller svårt lyte -- fosterskadeindikationen.

Av dessa indikationer har den socialmedicinska indikationen under senare år tillämpats som en rent social indikation. Mer än tre fjärdedelar av aborterna har utförts av sociala skäl under rubriken Förutsedd svaghet.

När vi utgår från principen att livet skall skyddas från den tidpunkt då man först känner till dess existens, gäller det att begränsa de legala skälen för abort så mycket som möjligt. En ny lagstiftning måste enligt min mening självfallet utgå från principen att abort är förbjuden och att överträdelse skall beivras.

Rätt till abort skall dock föreligga i vissa fall. Det finns givetvis många fall där det är fråga om antingen kvinnans eller barnets liv och kvinnans liv måste sättas framför fostrets. Det gäller vidare vid fall av våldtäkt, där av humanitära skäl abort bör få förekomma. Det gäller också när man med visshet kan säga att barnet kommer att lida av svår sjukdom eller sinnesslöhet.

Jag har kommit fram till att de nuvarande abortindikationerna skall fortsätta att gälla och tillämpas strikt, med undantag för den socialmedicinska indikationen, som bör utgå eller i varje fall omarbetas. Om svaghet eller förutsedd svaghet över huvud taget skall vara skäl för abort, bör det bedömas med utgångspunkt i den medicinska indikationen om fara för kvinnans hälsa.

Jag medger att även övriga indikationer är i viss mån tveksamma och

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

kan behöva skärpas när det gäller tillämpningen, men jag har ändå kommit fram till att riktlinjen för en ny abortlagstiftning bör vara: abort är i princip förbjuden men får utföras enligt nuvarande abortindikationer, utom den socialmedicinska, och indikationerna skall tillämpas strikt och restriktivt. Med detta synsätt är samhällets ansvar gentemot dem som trots en väl fungerande preventivmedelsrådgivning blir gravida också så mycket större.

Samhället måste vara berett att på olika sätt bistå de kvinnor som har en besvärlig situation och som blir gravida, att kunna klara upp denna situation. Den hjälpen måste ta sig många uttryck. Det gäller möjligheter att adoptera bort barn. Det gäller möjligheterna för modern att själv ta hand om sitt barn, om hon vill det. Det gäller stödet till familjen som grundcell i samhället. Men den grundläggande hjälpen måste komma ännu tidigare. En skolpsykolog har i en tidningsartikel nyligen sagt följande: "Sexualundervisningen så som den är upplagd i våra skolor är alldeles för biologisk och preventivmedelsinriktad. Den kan inte leda till något annat än aborter. Den etiska sidan får för litet plats. Det talas alldeles för litet om trygghet, trohet, ömhet, kärlek och respekt för varandra. Nuvarande undervisning tjänar mest till att grundlägga ett sexualliv." Så långt vad denna skolpsykolog uttalade. Jag tror att det är alldeles riktigt.

Man blir beklämd när man i pressen ser hur en 15-årig flicka skriver om hur obehagligt det var att ha samlag första gången, därför att hon inte ville ha samlag, men hon hade ju blivit 15 år och var "lovlig", och därför tyckte hon att hon måste ha samlag för att inte de andra flickorna skulle se ner på henne. En annan flicka skrev i en tidning och frågade, om hon var för liten för att ha kille när hon var bara 10 år. En skolsköterska talade om hur en av flickorna en dag kom till henne alldeles slutkörd rent fysiskt. Skolsköterskan fick så småningom fram att det berodde på att det var "hennes månad". En av flickorna i klassen fick ut p-piller, och sedan delade flickorna på dem och använde en månad var. Pojkarna i klassen fick reda på vems "månad" det var, så att alla kunde ha samlag med just den flickan.

När man får höra sådana här saker frågar man sig hur långt det skall gå i förförelse och förstörelse av vår fina svenska ungdom innan skolöverstyrelsen och utbildningsdepartementet vaknar upp beträffande de här allvarliga problemen.

Redan på det här stadiet måste alltså samhällets stöd till de unga kvinnorna komma in. Och de kvinnor som själva vill behålla sitt barn måste få en aktiv samhällshjälp när det gäller bostad, barntillsyn, ekonomi osv. Det skulle väl vara ett dåligt välfärdssamhälle om vi inte skulle kunna ge den hjälpen. Det skulle vara ett erkännande av samhällets misslyckande.

Vi måste också uppmärksamma att en del kvinnor av olika anledningar behöver stöd och råd efter det att en abort har skett. Den frågan förbigås i propositionen. Rådgivning i abortärenden bör byggas ut så att en väl fungerande eftervård kan ges till dem som av olika skäl ångrar en abort eller behöver hjälp på annat sätt. Antingen regeringens förslag går igenom eller den lagstiftning som jag här talar för vinner bifall är det viktigt att uppmärksamma detta med att kvinnan skall kunna prata ut om sina

problem efter en abort och få råd och stöd. Om regeringsförslaget går igenom är detta särskilt nödvändigt, därför att hela ansvaret då läggs på kvinnorna även i mycket unga åldrar. Och det är ju för närvarande omvittnat att det främst är bland de allra yngsta flickorna som depressionerna och ångerkänslorna uppträder när de börjar tänka efter vad de har gjort.

Ändå är det för närvarande så att de kan avlasta ansvaret på någon annan. Men går propositionens förslag igenom måste de ta hela ansvaret själva. Är det inte att lägga ett orimligt tungt ansvar på en ung flicka? Propositionens förslag innebär att också den omyndiga flickan skall få besluta om sitt eget barns liv eller död. En annan viktig orsak till att inte lägga detta ansvar på kvinnan ensam är att hon inte är i psykisk balans i det skedet av graviditeten. Jag vill här instämma i vad min partiledare, Gösta Bohman, tidigare har sagt i denna fråga. Min mening är att ett abortbeslut är en avvägning mellan två liv och att beslutet under inga förhållanden bör fattas av kvinnan ensam.

Det finns också en tredje part som tycks ha blivit bortglömd i sammanhanget, nämligen fadern. Jag menar att varje abort skall föregås av ett samråd mellan den abortsökande, läkare och kurator. Och vid det samrådet skall faderns mening om möjligt efterhöras. Om det gäller omyndiga kvinnor skall även föräldrars eller förmyndares mening inhämtas. Eftersom det är huvudsakligen medicinska skäl som skall vara avgörande är det läkaren som skall fatta beslutet om abort skall företas eller inte. Det bör också kunna övervägas om inte lagstiftningen bör utformas så att två läkare i samråd skall underteckna skriftligt beslut om abort. Givetvis bör abort inte få företas mot kvinnans önskan. Kvinnan skall också ha rätt att hos socialstyrelsen överklaga läkares beslut om hon vägras abort men anser sig ha rätt därtill enligt lagen.

Jag menar att det obligatoriska samrådet mellan läkare, kurator, den abortsökande kvinnan, barnafadern och i vissa fall föräldrar ger kvinnan större valfrihet, därför att vid detta samråd kommer man ju fram till om det finns lagliga skäl för abort och vilka skäl som i hennes fall kan tala för eller mot abort. Och kvinnan behöver då inte själv ta ansvaret. Enligt propositionens förslag skall kvinnan själv besluta. Men hur många unga kvinnor kommer då inte att bli mer eller mindre tvingade av barnafäder att göra abort även om de inte vill själva? Föräldrar kan av någon händelse få veta att deras unga dotter gjort abort utan att de har haft en aning om saken, trots att de har ansvaret för sitt barn. Vem tar ansvaret om en ung flicka blir skadad av ett abortingrepp? Föräldrarna får ta ansvaret för sitt barn, trots att de inte har fått vara med om att fatta beslutet. Den unge maken får ta hand om sin hustru, trots att han vägrats rätten att vara med vid beslutet. Detta är orimligt.

Varken propositionen eller utskottet har tagit upp dessa frågor, och därför hänger de i luften om propositionsförslaget godkänns. Det enda som sägs är att varken departementschefen eller utskottet funnit något behov av att i författning reglera sjukvårdshuvudmännens ansvar vid abort. Därmed har inte heller sjukvårdshuvudmännen enligt departementschefens och utskottets förslag någon skyldighet att utföra den abort som kvinnan enligt förslaget har ovillkorlig rätt till. Däremot skulle

sjukvårdshuvudmännen vara skyldiga att utföra abort enligt de grunder jag här har förespråkat på grund av bestämmelserna i 3 § sjukvårdslagen. Abort enligt de indikationer jag talat för skall givetvis också företas i ett så tidigt skede som möjligt för att kvinnan inte skall tillfogas onödigt lidande.

Sjukvårdspersonalens rätt att avstå från att deltaga i aborter berörs i flera motioner. I motionen 1742 har vi anfört att sjukvårdspersonalen måste ges full rätt att avstå från deltagande i aborter. I propositionen anför departementschefen på s. 77 i denna fråga att man bör "så långt det är möjligt ta hänsyn till de anställdas intressen och förutsättningar i olika avseenden. Man bör därför undvika att till abortverksamheten binda sådan personal som av exempelvis moraliska eller religiösa skäl har svårt att acceptera sådant arbete."

Detta departementschefens uttalande tyder på att någon ovillkorlig rätt för sjukvårdspersonalen att slippa deltaga i aborter inte skulle kunna hävdas. Utskottet säger i denna fråga först att man vill framhålla att sjukvårdspersonalen liksom all annan personal i allmänhet är skyldig att fullgöra de arbetsuppgifter som arbetsgivaren ålägger dem och att ansvaret för fördelningen av arbetet enligt sjukvårdskungörelsen i första hand vilar på klinik- och blockchefer. Sedan för utskottet ett väldigt egendomligt resonemang som verkar tillkommet för att dölja att man inte vill ge sjukvårdspersonalen en ovillkorlig rätt att slippa deltaga i aborter. Man skriver:

"Beträffande fördelningen av arbetsuppgifterna bör beaktas att ett utmärkande drag i dagens arbetsliv är ansträngningarna att ge de anställda en ökad insyn i och ett ökat inflytande på arbetsplatserna, och man bör, som departementschefen framhåller, inom sjukvården liksom inom arbetslivet i övrigt ta hänsyn till de anställdas intressen och förutsättningar i olika avseenden. Mot denna bakgrund förutsätter utskottet att läkare och annan sjukvårdspersonal som av etiska eller religiösa skäl har svårt att acceptera abortingrepp, skall slippa delta i verksamheten härmed, varför någon författningsmässig reglering av frågan inte är påkallad."

Enligt det förslag till abortlag som jag här fört fram blir detta problem inte så stort, men det bör enligt min mening under alla förhållanden regleras författningsmässigt. Den som har samvetsbetänkligheter skall slippa deltaga utan att fördenskull på något sätt vara belastad i sin tjänst, vare sig det gäller avancemang, sökandet av annan tjänst eller vidareutbildning. I militärtjänsten kan den som har djup samvetsnöd slippa bära vapen. Jag anser det logiskt att den som har samvetsnöd mot att deltaga i aborter skall ha en ovillkorlig rätt att slippa deltaga. En gynekolog har nyligen uttalat att gynekologen i Sverige teoretiskt har samvetsfrihet, men att den som är motståndare till aborter knappast kan bli överläkare. Och det är svårt att över huvud taget tjänstgöra på en kvinnoklinik. Hon säger också att gynekologer är rädda för att mista sina tjänster eller att inte komma så långt i karriären om de inte accepterar aborter.

Det får inte vara så. Sjukvårdspersonalen måste få ovillkorlig rätt att slippa delta i aborter. Ett annat och kanske bättre alternativ vore att inrätta särskilda abortkliniker, där alla aborter utfördes och där endast de

som ville syssla med aborter anställdes. Särskilda abortkliniker kommer kanske också att visa sig nödvändiga av helt andra skäl om propositionen går igenom — detta därför att propositionens förslag kommer att leda till ett mycket större antal aborter.

På s. 26 i sitt betänkande skriver utskottet: ”Rådande abortpraxis synes ge ett visst stöd för att i vart fall någon väsentlig stegring i abortfrekvensen inte kommer att ske. Det kan tilläggas att den arbetsgrupp inom justitiedepartementet, som utrett vissa resursfrågor på abortområdet, anfört att den tidigare kraftiga ökningen av antalet aborter synes ha brutits under andra halvåret 1972.” Så skriver faktiskt socialutskottet. Försöker det lura sig självt eller några andra? Utskottet påstår att ökningen av antalet aborter brutits under andra halvåret 1972, trots att man nu vet att antalet aborter i Sverige under 1973 var högre än under 1972 och att under de fyra första månaderna i år utförts 1 350 fler aborter än under motsvarande tid förra året. Om denna tendens består under resten av året, kommer antalet aborter i vårt land i år att stiga till över 30 000 — en ny rekordsiffra i så fall.

Socialutskottet tror inte heller på någon större ökning av abortfrekvensen om det får igenom sitt abortförslag, trots att man känner till erfarenheterna från utlandet. I Danmark har antalet aborter ökat med över 70 procent, sedan en liknande lagstiftning genomförts. I Finland, som genomfört fri abort för dem som är under 17 år eller över 40 år samt för dem som förut har fyra barn, har antalet aborter på fyra år stigit från ca 8 000 till ca 23 000 per år. För närvarande utförs där 40 aborter på 100 födselar. I Sovjet utförs tre aborter på en födsel eller sammanlagt 6 miljoner aborter per år. I Polen utförs 200 000 aborter på 550 000 födselar och i Tjeckoslovakien 110 000 aborter på 200 000 födselar. Ungern har nyligen infört en restriktivare lag, sedan antalet aborter blivit större än antalet födselar. Också i Rumänien har man blivit restriktiv, sedan de legala aborterna ökat till fyra gånger antalet födselar. Storbritannien har sedan 1967 en mycket liberal abortlagstiftning, och antalet aborter har därmed på fem år ökat från ca 10 000 per år till över 150 000 år 1972.

Mot bakgrund av dessa erfarenheter från andra länder är ju de tidigare citerade uttalandena i utskottets skrivning helt verklighetsfrämmande. Erfarenheterna ställer utskottets resonemang direkt på huvudet.

De nuvarande straffbestämmelserna i brottsbalken angående fosterfördrivning föreslås i propositionen utgå. Jag anser att dessa straffbestämmelser skall behållas oförändrade.

Det står väl helt klart att en lagstiftning enligt propositionens förslag kommer att användas som ett alternativ till preventivmedel — sedan må man förneka det hur mycket som helst. Vi har numera fått effektivare preventivmetoder, som gör det möjligt för kvinnan att själv bestämma om hon vill bli gravid eller inte. Det är alltså från den synpunkten sakligt sett ett betydligt mindre behov nu av aborter än för bara några år sedan. Den föreslagna abortlagen öppnar i stället slussarna för ett ohämmat sexualliv utan ansvarstagande. Människor måste ta ansvar för sina handlingar, när det nu finns möjligheter att skydda sig mot graviditet. Jag hoppas också att preventivmedelsforskningen skall få fram bättre preventivmedel och

att de preventivmedel, t. ex. spiralen, som är tveksamma från abortsynpunkt därmed skall utgå.

En enig kristen opinion har yrkat avslag på regeringens abortförslag, men hänsyn härtill har inte tagits. Departementschefen avfärdar kritiken som onyanserad. Ja, det är svårt att nyansera sin kritik mot det som är helt galet. Men inställningen från regeringshåll till den kristna opinionens synpunkter är skrämmande.

I debatten försvarar man ibland regeringsförslaget med att barnet skall ha rätt att födas önskat. Ja, med de preventivmedel som nu finns har föräldrarna redan full möjlighet att se till att endast önskade barn kommer till världen — om de bara vill ta ansvar för detta. Men ansvarslösheten breder ut sig.

När jag hör talet om att barn skall vara önskade, minns jag en grupp ungdomar som för ett par år sedan satt och diskuterade abort. Flera var för att man skulle få göra abort hur som helst. Då sade en ung intelligent man i gruppen ungefär så här: När jag blev till, blev min mamma utsatt för starka påtryckningar från sin familj att göra abort. Men hon behöll mig. Vi hade det fattigt under min barndom, men vi var lyckliga trots allt, och jag är glad att jag fick leva. Tycker ni att hon skulle ha dödat mig? Ingen ville svara honom på detta.

Om den nu föreslagna abortlagen varit i kraft vid tiden för de nuvarande riksdagsmännens födelse, så skulle kanske hälften av kammarens ledamöter aldrig ha fötts. Det är också något att tänka på.

Jag såg i går en tidningsrubrik som lydde: "Om Du ser ett barn som blir misshandlat, så anmäl det till barnavårdsnämnden." Bör inte detta gälla också de minsta och mest värnlösa barnen? Vi har inte rätt att ta liv på det sätt som regeringen föreslår! Vi har lagar som skyddar rovdjur, blåsippor och fågelägg. Lagen måste också skydda barnen — även i fosterstadiet.

En lagstiftning sådan som regeringen föreslagit är även farlig på det sättet att den luckrar upp respekten för livet. Då ligger det nära till hands att respekten för livet när det gäller gamla och sjuka blir uppluckrad. Det kan en dag leda till rätt att döda gamla och kroniskt sjuka. En sådan utveckling vill jag *inte* biträda.

Jag menar alltså att regeringens förslag till abortlag bör avslås och ett nytt förslag föreläggas riksdagen snarast med beaktande av de synpunkter som jag här har anfört. Jag yrkar därför bifall till den likalydande hemställan som finns i reservationerna 1 och 2 utan att fördensskull kunna instämman helt i de motiveringar som där anförs.

I motionen 1743 har jag tillsammans med fru Troedsson tagit upp kostnaderna för preventivmedel. I propositionen föreslås att preventivmedelsrådgivningen skall vara kostnadsfri för den enskilde men att ersättning skall utgå från de allmänna försäkringskassorna med 45 kronor per besök. Mot detta förslag har vi ingen erinran. Däremot vill vi ha ändringar i de regler som föreslås för den enskildes kostnader för preventivmedel.

Vi menar att förslaget att preventivmedel i viss omfattning skall tillhandahållas gratis vid rådgivning kan få just de negativa konsekvenser som departementschefen anförs mot rabatter av kondomer, nämligen

att bryta sönder den vitt förgrenade distributionsapparat som nu finns på området. Eftersom det särskilt vad beträffar kemiska medel kan ha en viss ekonomisk betydelse att få ut gratis medel, finns det också en risk för att antalet besök vid rådgivningsinrättningarna ökar starkt av det enda skälet att man vill ha gratis preventivmedel. Eftersom varje sådant besök ändå kostar samhället 45 kronor, så kan det blir rätt stora onödiga kostnader. Det framgår inte heller av förslaget i hur stor omfattning som preventivmedel skulle tillhandahållas gratis.

Allt detta gör att vi menar att det måste till enklare och klarare regler på det här området. I reservationen 9 har motionens tankar följts upp. Det begärs där att den enskildes kostnader för preventivmedel skall bestämmas till högst 15 kronor per rådgivningstillfälle, när det gäller sådana preventivmedel som fordrar sjukvårdspersonals medverkan vid utprovning eller förskrivning. Preventivmedel som inte fordrar sjukvårdspersonals medverkan skulle enligt motionens och reservationens förslag tillhandahållas den enskilde till självkostnadspris. Den i propositionen upptagna lagen om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m. m. bör ändras i enlighet med det anförda och förslag därom föreläggas riksdagen till hösten. Vi menar att på det sättet blir reglerna för rabatterning av preventivmedel klarare och enklare, och man undviker en rad negativa konsekvenser som kan uppkomma om propositionens förslag genomförs.

Jag yrkar bifall till reservationen 9.

Till sist vill jag bara kommentera ett yttrande som utskottsordföranden, herr Karlsson i Huskvarna, fällde i sitt anförande. Herr Karlsson ansåg att han inte är någon förtappad varelse, utan att han har hjärta och hjärna som andra. Men det är ju så att alla vi människor som en gång skall dömas inför Guds tron har hjärta och hjärna vare sig vi får gå in i vår Herres glädje eller blir kastade i mörkret där utanför.

Varken herr Karlsson i Huskvarna eller jag kan väl i dag säga vilken dom vi då kommer att få. Men avgörande för oss alla kommer att vara hur vi brukat de gåvor vi fått.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Fru talman! Eftersom herr Åkerlind har yrkat bifall till reservationen 9 vill jag bara göra några korta kommentarer.

Sedan jag lyssnat på herr Åkerlind har jag mycket svårt att förstå hur han så småningom kan komma fram till att yrka bifall till reservationen 9 som gäller kostnader för preventivmedel. Här har talare efter talare stigit upp och sagt att vad de innerst inne vill är att det inte skall bli oönskade graviditeter och födas oönskade barn. I propositionen har föreslagits en rad åtgärder, beträffande preventivmedelsrådgivning bl. a. en särskild lag enligt vilken det skall kunna utgå ersättning till stat, kommun och landsting för preventivmedelsrådgivning. I reservationen menar man att detta kan få negativa konsekvenser. Man är rädd för att det kommer att finnas människor som går från den ena rådgivningsinrättningen till den andra — för att få preventivmedel. Låt mig på en gång säga att jag reagerar kolossalt starkt emot ordet "rådgivningsinrättningar". Jag tycker att man skall använda något annat ord, men detta får stå för den

reservation som är skriven. Jag för min del tror inte det finns någon risk för att man kommer att vandra runt för att t. ex. få gratis kondomer. Det är ju det reservanternas hyser oro för. Från utskottets sida är vi inte oroliga för att det kommer att bli något missbruk.

Därför yrkar jag avslag på reservationen 9.

Herr Åkerlind var kritisk mot utskottets skrivning när det gäller utvecklingen av antalet aborter. Jag tror det kan finnas anledning att påpeka att när man talar om den ökning som har skett är förklaringen alltid att lagen har tillämpats alltmer liberalt. Men man måste väl också ta hänsyn till att antalet kvinnor i de mest fruktsamma åldrarna, alltså mellan 20 och 30 år, under åren 1960–1970 ökat med 40 procent. Det hör också till bilden när man diskuterar utvecklingen i fråga om antalet aborter.

Vidare har man refererat brev som man har fått. Det må kanske då vara tillåtet att bara säga, att när det gäller utvecklingen med avseende på antalet aborter för Malmös vidkommande så finns det nu en tendens till minskning.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Fru talman! Fru Skantz reagerar framför allt mot ordet "rådgivningsinrättning", och gäller det bara den saken är det väl inte så mycket som skiljer oss åt. Det ordet kan ersättas med något annat. Avsikten med reservationen 9, som jag talat för och som gäller tillhandahållandet av preventivmedel i samband med preventivmedelsrådgivning, är dock att få klarare regler för hur rabatteringen skall ske. De regler som föreslås i propositionen och av utskottsmajoriteten är ju ganska diffusa. Jag har också i mitt anförande talat för en utveckling av preventivmedelsforskningen, så att vi får fram bättre och effektivare preventivmedel, och i det avseendet hoppas jag att vi inte har några delade meningar.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Fru talman! Anledningen till att jag begärde ordet var inte att jag reagerade mot benämningen "rådgivningsinrättning". Det var bara ett påpekande som jag passade på att göra i sammanhanget. Vad jag framför allt vänder mig mot i reservationen är att den syftar till att kemiska preventivmedel och kondomer skall tillhandahållas endast i begränsad omfattning i samband med rådgivningen. Vad herr Åkerlind reagerat mot är tydligen att utskottet inte har angivit någon viss kvantitet. Men den bedömningen får väl ändå överlämnas till dem som sköter denna rådgivning.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Fru talman! Ja, det är just det förhållandet att utskottet inte angivit några kvantitetsbegränsningar för det fria utlämnandet, vare sig av kemiska medel eller av kondomer, som gjort att vi önskar få klarare linjer på detta område. Vi vill att medlen skall indelas i två grupper. I den ena gruppen skall finnas de medel som måste förskrivas av sjukvårdspersonal och läkare, och för dessa skall förekomma en rabattering motsvarande läkemedelsrabatteringen. Till den andra gruppen skall föras kemiska

preventivmedel och kondomer, som vi menar skall tillhandahållas till självkostnadspris. Sådana regler skulle vara klarare och enklare.

Herr ROMANUS (fp):

Fru talman! Aborter bör så långt som möjligt förebyggas. Det är den utgångspunkt som vi är eniga om. Därför är det bra att det i propositionen föreslås ökade resurser för preventivmedelsrådgivning, att man skall få preventivmedlen billigare och att det skall ges bättre information om hur man skall undvika havandeskap när man inte önskar ett sådant.

Det är bra att dessa förslag framläggs. Det bör väl tilläggas att de kommer väl sent. Vi är många här i riksdagen och utanför riksdagen som länge har krävt att man skall satsa på preventivmedelsrådgivning, att man skall ta bort skygglapparna och att man skall se till att det i fortsättningen inte blir sådana orimliga väntetider för att få t. ex. en spiral insatt som för närvarande förekommer på många håll.

RFSU har varit pionjär på detta område. Riksförbundet för sexuell upplysning har varit föregångare när det gäller att arbeta för preventivmedel, för att skapa tillgång till dessa och för att sprida information om preventivmedel och om sexuella frågor över huvud taget. Fortfarande är RFSU:s insatser av avgörande betydelse. Det framgår också av propositionen, och det är därför litet förvånande att man inte nämner, att RFSU naturligtvis behöver ökade resurser för att motsvara de höjda krav som kommer att ställas på organisationen i detta läge. Jag har med anledning härav i en motion föreslagit, att man skall satsa ökade medel på RFSU:s verksamhet. Jag är glad över det uttalande som socialutskottet gör på s. 50 i sitt betänkande, där man understryker att de ökade medlen för informationsverksamheten kommer att ge ett väsentligt större utrymme för bidrag åt RFSU. Jag betraktar detta som ett tillgodoseende av motionens yrkande.

Det är också klart att det kan vidtas en hel del åtgärder av allmänt stödjande natur för att människor skall kunna undvika abort och ges möjlighet att ta hand om barn även när de inte är planerade. Sådana åtgärder har också i stor utsträckning vidtagits, framför allt för att stödja de ensamma föräldrarna. Men mycket kan fortfarande göras. Jag behöver bara påminna om den diskussion om en kortare arbetsdag som för närvarande förs. Det är klart att just arbetstidens längd och möjligheterna till en god barntillsyn här kan spela en avgörande roll.

Inte desto mindre är det önskvärt att man närmare studerar vad som i de enskilda fallen är avgörande när någon begär abort. Man måste se efter om man ytterligare kan stödja kvinnor i en abortsituation och försäkra sig om att de inte skall behöva begära abort av ekonomiska skäl eller liknande. Därför ber jag att få yrka bifall till reservationen 8, där en sådan utredning föreslås.

Det är också värdefullt att man – som utskottet har sagt – får en fastare ordning för den första kontakten mellan den abortsökande och den inrättning där aborten skall utföras, så att man verkligen försäkras sig om att den som söker abort får all den information som kan ges om vilka alternativ och vilka stödåtgärder som är tillgängliga. Och den informa-

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

tionen skall ske muntligt och inte i form av något papper, som många människor kanske finner svårtillgängligt. I det sammanhanget är det också väsentligt, vilket utskottet understryker, att begreppet abortrådgivning – och det gäller naturligtvis ännu mer i fråga om den muntliga informationen – inte får ges den betydelsen, att verksamheten har till syfte att påverka den abortsökande kvinnan till att avstå från att begära abort eller till att låta utföra abort. En sådan tolkning av begreppet rådgivning kan lätt få den effekten, som inte är önskvärd, att hon undviker att ta del också av information om det bistånd som samhället kan ge. Det får inte bli påtryckningar i stället för information.

De här förebyggande åtgärderna kan tyvärr inte eliminera behovet av abort. När ändå abort blir aktuell är den viktiga, centrala frågan, som vi diskuterar i dag: Vem skall avgöra? Här är en konflikt mellan olika intressen, mellan kvinnans och kanske även andras intresse av att undvika att fullfölja ett havandeskap som inte är önskat och intresset av att ge ett rättsskydd åt fostret. Det finns ingen logisk lösning som tillfredsställer båda de intressena; här måste göras en avvägning.

Den avvägning som har gjorts i lagförslaget är att det under den tidigare delen av graviditeten är kvinnan som skall avgöra, medan under senare delen skyddet för fostret ökas i förhållande till reglerna i dag. Följden av det här förslaget bör rimligtvis bli att andelen sena aborter minskar, och det är värdefullt. Jag accepterar den avvägning mellan de här två intressena som gjorts i propositionen.

Man kan givetvis hävda en annan avvägning – t. ex. att kvinnan inte i något skede av graviditeten skall få ha det avgörande ordet – men då kan man inte komma förbi den centrala frågan: Vem är det som bättre än kvinnan själv kan avgöra om en tidig abort skall få göras?

En regel på den här punkten är svår att utforma utan att man får en utredningsprocedur som är plågsam för kvinnan och som kan bli långdragen. Dessutom måste man då hävda att någon annan än kvinnan vet bättre, om de skäl som hon anför skall anses tillräckliga eller inte. Man skall kunna säga till en abortsökande kvinna: Du har inte rätt när du hävdar att det är oskäligt betungande att fullfölja havandeskapet, utan du skall fullfölja det.

Om man hävdar att det är möjligt att någon annan kan avgöra saken bättre än kvinnan själv, då tycker jag att det kan vara anledning att begrunda vad t. ex. fru Elvy Olsson i Hölö sade i sitt mycket väsentliga anförande, där hon mot bakgrunden av sina erfarenheter som medlem av den socialpsykiatriska nämnden just drog slutsatsen att det är kvinnan som bäst kan avgöra och att det inte går för någon annan att säga, att skälen inte är tillräckliga.

Herr Bohman sade i sitt inlägg, att han ville hävda principen att fostret har samma rätt som andra mänskliga varelser att få sitt liv garanterat. Då kan man fråga: Hur stämmer detta med det förslag som framförs i den moderata partimotionen och här i dag? Förslaget innebär att man enligt den tredje indikationen skall kunna ge abort om det av någon anledning är oskäligt betungande för kvinnan att hennes havandeskap fortsätter. När man läser vidare, finner man att det som kan vara oskäligt betungande är ”att kvinnan redan förut har många barn, att hon närmar

sig klimakteriet, att hon är mycket ung, att hon befinner sig i konfliktsituation med mannen eller att hon av skilda skäl icke kan antas kunna ta vård om barnet". Det är alltså i och för sig rimliga skäl för att abort skall kunna medges.

Men det är inte det intrycket som man får, när man hör herr Bohman säga att fostret skall ha samma rätt som andra mänskliga varelser att få sitt liv garanterat. Det finns ju inga andra mänskliga varelser vilkas liv är beroende av om modern har för många barn, om hon befinner sig i konflikt med mannen osv. I praktiken, när moderaterna skall fullfölja den princip som här har angetts, ger man alltså inte alls fostret samma rättsskydd som andra mänskliga varelser. Därför bör man inte heller påstå det i sina deklamationer här i kammaren. Man skapar annars ett felaktigt intryck av sin uppfattning.

På de bilder som vi har fått oss tillsända, och som har nämnts av flera tidigare talare, har vi fått se ett stort antal tolv veckor gamla foster — i något fall också i förstorat skick. Jag kan acceptera metoden att sända ut sådana bilder, om man säger helt och hållet nej till abort. Då kan det vara rimligt att visa upp dem och säga: Det här är de individer som vi vill skydda. Men om man går med på abort enligt vissa indikationer, t. ex. enligt den moderata linjen, tycker jag inte att man kan använda en sådan argumentering. Man kan inte både säga till en människa att hon får abort, och samtidigt visa henne dessa bilder, som är avsedda att stryka under åsikten att abort egentligen är att döda en människa. Man kan inte, som fru Kristensson gjorde, säga att vi vill medge abort om det skulle vara oskäligt betungande att fullfölja havandeskapet och samtidigt ställa frågan: Är det en mänsklig handling att ta livet av ett ofött barn? Man kan inte, som herr Bohman gjorde, använda bildspråket att en abort är att klippa av livets tråd.

Det är ett övergrepp mot de kvinnor som man själv vill ge rätt till abort att samtidigt sprida sådana bilder, att använda sådana formuleringar som, även om man inte säger det direkt, är ägnade att ge dem intrycket att de begår någonting förfärligt. Jag tror att just känslan för det orimliga och ohållbara i en dylik uppläggning leder till att de som tar emot dessa bilder och lyssnar på detta språk snarast påverkas i motsatt riktning mot vad man har avsett.

Det har sagts att abortfrågan är en kvinnofråga. Naturligtvis kan man invända att det inte finns några kvinnofrågor, att alla frågor är samhällsfrågor. Det här gäller fostret, det gäller mannen, det gäller utomstående intressen. Men ett sådant allmänt uttalande kan ändå inte skydda det centrala — att den nuvarande abortlagstiftningen har lett till påfrestningar framför allt för kvinnorna.

Det är kvinnor som i de allra flesta fall får bära bördorna av ett icke önskat havandeskap. Det är kvinnor som får underkasta sig förödmjukande utredningar, plågsam väntan, sena aborter. Det är kvinnor som har fått möta godtycket i det nuvarande systemet, som har känt maktlösheten inför en lag som tillämpas restriktivt i en del av landet och generöst i en annan del av landet, där man kanske inte själv bor. Det är kvinnorna som har fått ta riskerna och plågorna med de illegala aborterna.

En mer restriktiv abortlagstiftning, eller en mer restriktiv tillämpning av lagen, skulle öka dessa plågor för kvinnorna, skulle minska kvinnornas frihet och öka deras beroende av andra — av myndigheter och av de ovilliga fäderna. Den nya lagen, å andra sidan, skulle i huvudsak ta bort de påfrestningar på kvinnorna, som jag har nämnt, och öka jämlikheten.

Det är en smula märkligt när man, som herr Bohman gjorde, vill säga nej till lagförslaget med motiveringen att man hyser en större omsorg om kvinnan än vad den nya lagen innebär. De kvinnor som skulle vägras abort enligt herr Bohmans lagstiftning, med dess mera återhållsamma tillämpning, har nog svårt att känna den rätta tacksamheten. Så fullkomliga lagar och lagtillämpare finns inte, att man kan leta upp just de fall där kvinnan innerst inne inte önskar abort, eller där hon senare skulle hålla med om att hon inte borde ha fått abort, och säga nej till dessa fall och ja till alla andra. Någon sådan lag, och några människor som kan tillämpa lagen på det sättet, finns inte.

Om man vill lägga särskild vikt vid omsorgen om kvinnorna, förefaller det mer naturligt att utforma lagstiftningen med utgångspunkt i att den kvinna, som vidhåller sin önskan om abort, också skall få abort under det tidiga skedet — att man alltså utgår från att kvinnan bättre än läkare och myndigheter kan bedöma både sin aktuella situation och sin framtid. Den omsorgen om kvinnorna måste sedan avvägas mot behovet av ett skydd för fostret, och det har i lagförslaget skett genom tidsgränserna tolfte och adertonde veckan, och genom att reglerna för abort under det senare skedet skärpts.

Men när man motiverar en restriktiv abortlag med omsorgen om kvinnan, då är man långt borta från det förtroende för den enskilda människans förmåga att ta ställning och ta ansvar som är centralt, i varje fall för min människosyn. I stället talar man om de abortsökande kvinnorna som om de vore mer eller mindre psykiskt otillräkneliga, som om de vore oförmögna att ta ansvar för beslutet om en abort i det här tidiga skedet. De kvinnor som har sökt abort enligt den nuvarande lagen känner nog inte igen sig. För många har det säkerligen varit, som har sagts här tidigare, en större påfrestning att gå genom utredningsförfarandet, ställas inför representanter för myndigheterna och motivera sitt ställningstagande och vidhålla det, än att fatta själva beslutet och undergå operationen.

Fru talman! Jag har varit tveksam när det gäller ett par speciella frågor i den här propositionen.

Den första frågan gäller personalens rätt att vägra att utföra abort om man har samvetsbetänkligheter. Vi har ju motsvarande problem när det gäller värnplikt, och där vill man respektera samvetsbetänkligheterna.

Den andra frågan rör möjligheten att få abort utförd på sjukhus utanför det egna sjukvårdsområdet, t. o. m. i ett annat län än hemlänet.

Jag anser det önskvärt att man respekterar samvetsbetänkligheterna, i synnerhet för människor som tagit arbete inom sjukvården innan den nuvarande lagstiftningen antogs.

Man behöver inte ha mycket fantasi, man behöver inte känna till mycket om svensk sjukvård för att veta att anonymitetsskyddet inte alltid fungerar, och för att inse att den som t. ex. är anställd på ett

sjukhus kan ha starka skäl att inte vilja ha en abort utförd just på det sjukhuset.

I utskottets betänkande tar man på s. 40 och 41 upp de här sakerna på ett sätt som innebär klara förbättringar i förhållande till regeringsförslaget. Utskottet förutsätter att "läkare och annan sjukvårdspersonal, som av etiska eller religiösa skäl har svårt att acceptera abortingrepp, skall slippa delta i verksamheten härmed". Utskottet anser också att de motioner som gäller rätten att få abort utförd på sjukhus utanför det egna sjukvårdsområdet i allt väsentligt kommer att bli tillgodosedda genom det förhandlingsarbete och de överenskommelser som sjukvårdshuvudmännen skall genomföra.

Jag anser, fru talman, att man kan godta de här formuleringarna i utskottsbetänkandet, men att det finns all anledning att följa utvecklingen på dessa områden och se vilka konsekvenserna blir av uttalandena, om det verkligen kommer att gå så som utskottet har förutsatt. Annars bör det inte vara någon större svårighet att återkomma och göra förbättringar.

Jag har — med hänvisning till vad jag här sagt — för avsikt att rösta för reservationerna 8 och 10 och i övrigt för utskottets förslag.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Fru talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma i vad herr Bohman tidigare anfört, men jag vill ändå ta kammarens tid i anspråk en liten stund för några reflexioner.

Då vill jag först säga till herr Romanus, att när herr Bohman talade tidigare i dag angav han klart att han talade som privatman. Jag vet också att herr Bohman inte ansluter sig i allt till vad som står i reservationen 2. Däremot instämmer han i reservationens kläm. Det är samma förhållande med mig. Jag yrkar bifall till klämman i reservationen 2 till utskottets betänkande.

Jag vill också här instämma i vad som har sagts av herr Johansson i Skärstad och herr Åkerlind.

Fru talman! När jag nu tagit till orda har jag nästan gjort det med gräten i halsen. Kan man över huvud taget debattera en verksamhet som, hur man än försöker linda in eller förklara den, djupast sett ändå innebär ett dödande? För min personliga del känner jag ända sedan barndomen till ett bud: "Du skall icke dräpa." Det budet har varit grunden för rättsmedvetandet i vårt land, och det är ett absolut bud som alla i grund och botten har bekänt sig till. Om man i dag i en motion till riksdagen skriver eller från denna talarstol säger att man alltså håller på det budet och förfäktar att livet är okränkbart, så kan man få höra att man är en hycklare — eller att man är kärlekslös! För mig är det ett för evigt giltigt bud, hur vi än lagstiftar.

I remissvaren till abortutredningens betänkande har jag funnit uttryck som "avkriminalisera fosterfördrivningen", och själva betänkandet hade rubriken Rätten till abort. Naturligtvis kan vi avkriminalisera fosterfördrivningen, men jag uppfattar det så att budet står fast att det är kriminellt. Det är ett brott — inte längre mot lagen eftersom den är upphävd, men ett brott mot Gud, mot livet, och därmed också mot

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

människan. Och det är ett brott mot jämlikheten, som vi talar så mycket om.

Man har sagt här i dag att den nuvarande lagen saknar stöd i rättsmedvetandet. Jag tror att det var justitieministern själv som sade det. Men då måste jag fråga: Hur är det möjligt att vi i dag har en sådan förändrad bild i vårt samhälle att rättsmedvetandet skulle medge fosterfördrivning — eller vad man nu kallar det? Som kristen står det alltså klart för mig att budets krav är absolut, och jag kan inte medverka till att det bryts. Jag har i motionen 1644 utvecklat tankarna om detta, och jag kan aldrig göra avbön för vad jag där sagt, även om herr Hermansson och andra kallar oss för hycklare.

Vi måste göra praxis till lag, säger man. Men är inte detta en kapitulation i en svår men inte hopplös situation? När juridisk expertis säger att vi skall göra praxis till lag, blir jag betänksam. Och jag frågar: Var har vi hamnat? Om vi gör det, så är det några människor här i Sverige som kommer att känna sig hemlösa. Jag hör själv till dem.

Om jag för tusen år sedan hade befunnit mig i Birka eller i någon annan by eller bygd vid Mälaren och försport att ett barn skulle sättas ut för att dö, så skulle jag ha protesterat. Men då skulle jag ha fått svaret att vi lever i ett samhälle där någon måste dödas. Vi har inte råd med det här barnet, skulle man ha sagt. Det är sjukt eller svagt eller av icke önskat kön.

Då hade man inte känt till detta bud som jag känner till det. På något sätt ger jag den mannen rätt som i telefonen frågade mig: Tänker ni införa en stenålderslag i Sverige 1974? Han avsåg den föreslagna lagen.

Här har sagts att de som har skrivit brev till oss har agerat som fascister. Ja, kära vänner, jag har varit i Polen och haft tillfälle att besöka Auschwitz, och jag har där sett rum fulla med hårlockar från barn som man dödat. Jag hade också då gråten i halsen och ville protestera. Men i det samhälle där det skedde var människan fredlös och barnet fredlöst. Jag kan även gå till Stalins Sovjet, där människan också var fredlös.

Om vi nu dödar 26 000 foster i Sverige 1974 så gör vi det inte på samma brutala sätt — det är sant -- och det gäller inte heller vuxna människor eller små födda barn, men för mig är det dock brott mot samma bud. I denna hemska värld är människan ändå till sist fredlös. Om vi är jämlika med det ofödda barnet, så är vi också fredlösa.

Jag har Bibelns syn på dessa ting: Herre, Du har skapat mina njurar, Du sammanvävde mig i min moders liv, Dina ögon sågo mig då jag allenast var ett foster, alla mina dagar blevo uppskrivna i Din bok, de voro bestämda förrän någon av dem hade kommit.

Så var det alltså en människa redan i moderlivet. Och jag som är född och vuxen skall då säga: Du måste dö, för sådant är vårt samhälle i dag. Vi kan inte ta emot dig. — Det är det fredlösa barnet.

Vid fyra veckors ålder slår ett fosterhjärta hos barnet, vid åtta veckors ålder är allt grundlagt — det är bara tillväxten som sedan kommer till. Det barnet lägger vi i rondskålen eller preparatvasken. Finns det ingen övergripande norm? Du skall icke dräpa!

I Svenska Dagbladet har i dag en kvinna som har satt ut sitt namn skrivit att moderaterna skall rösta ja till lagförslaget, eftersom vi i vårt

land håller på den individuella friheten. En kvinna skall alltså kunna göra sig kvitt sitt foster om hon vill, ha frihet att döda — det är ingenting annat.

Skall man vara konsekvent kan man då också hävda att folk skall ha frihet att stjäla och råna, att vi skall upphäva lagen eftersom det är så många som stjal. Varför skall vi ha lagar som säger att vi är kriminella? Tag bort dem!

Jag tycker ändå att stöld är någonting mindre farligt än att ta ett liv som Bibeln kallar för ett människoliv. Jag är kanske en hycklare i era ögon, och jag kanske talar oerhört dåraktigt, men jag är ärlig när jag säger att jag ser det så här. Vi kan inte avkriminalisera stölder eller trafikbrott. Därför måste vi också hävda den oföddes rätt till liv.

Herr Hermansson sade att de kristna som har denna uppfattning vill vedervåga tiotusentals kvinnors liv. Det vill vi inte alls. Vi vill att kvinnan skall få leva och föda barnet, som också har rätt att få leva. Vi vill att det skall råda jämlikhet mellan kvinnan och det ofödda barnet. Det är så det skall vara i en rättsstat.

Det har sagts att vi är så hårda, att vi dömer de olyckliga. Personligen dömer jag ingen som känner sig tvingad att begära abort. Men jag dömer mig själv och det samhälle där vi — jag tar mitt medansvar — har ordnat det så illa att vi inte skyddar livet hos den ofödde och inte heller ordnar det så för dessa kvinnor att de kan göra som de innerst inne vill. Kärlekens krav är att stödja kvinnorna i denna svåra situation och att föra en politik som gör att de i framtiden slipper den situation som de har kommit i.

Fru Troedsson meddelade mig innan jag gick upp i talarstolen att hon för en kvart sedan fick ett telefonsamtal från en gråtande mor till fyra flickor. Hon har följt debatten här i dag och bett fru Troedsson att om möjligt framföra det hon hade att säga; eftersom fru Troedsson inte hade rätt till ytterligare repliker har hon bett mig göra det. Denna gråtande mor sade: Jag har fyra döttrar i barnåren och tonåren. Hur blir det för dem i framtiden?

I söndags meddelade mig en rektorsfamilj att det hade kommit till deras kännedom att en trettonårig skolflicka hade fått abort utan föräldrarnas vetskap. Jag instämmer i vad herr Åkerlind sade: föräldrarna borde få ta ansvaret. Men vet denna stackars 13-åring vad hon ger sin in i? Är hon mogen för det fysiskt och psykiskt? Är det kärleksfullt att tillåta sådant, är det dömande att begära att vi skyddar människor mot detta? Alla dessa abortsökande är egentligen offer för att vi har ordnat samhället på ett felaktigt sätt. De är förrådda på något sätt, och kanske kommer dessa ungdomar en gång att fråga: Vad var det för folk som styrde när jag var 13, 15 eller 16 år?

Jag har mycket svårt att förstå herr Romanus när han säger att detta är en kvinnofråga. Det kan vara det i vissa fall; men från den tidiga ungdomen, när en kvinna kan få barn, och fram till mogen ålder måste också fadern alltid vara med i bilden; även vi andra är alltid med i bilden. Man har sagt att Sverige är världens samvete. Det är underligt att vi då i vårt land skall få den mest liberala abortlagen.

Det har glatt mig att kyrkan står där Guds bud och Guds kärlek står:

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Du skall icke dräpa. En enhällig kyrka har talat om livets okränkbarhet och människovärdet.

Jag har skrivit av vad herr Karlsson i Huskvarna sade: Vi i riksdagen är vana att ta ansvar i sakfrågor. Vi har både hjärta och hjärna. Ja, det tror jag, men den kyrka som enhälligt har framfört sin syn på den här abortlagen må ändå ha den största sakkunnigheten när det gäller att se på dessa frågor med utgångspunkt i den plattform där man ser dem etiskt och ur de stora perspektiven. Kyrkan står där Guds kärlek och Guds bud står. Livet är okränkbart; människovärdet är samma för det ofödda och det födda.

Jag vill gärna tacka de representanter för kyrkor och samfund som har skrivit till mig. Men jag anser inte att alla uttryck är bra; man har ibland använt ord som varit olämpliga. Jag vill särskilt tacka Falu broderskapsgrupp för brevet som jag fick i förra veckan. Det var verkligen roligt att läsa vad de skrev i sitt brev. Det var klart besked. Jag vill tacka alla som skrivit. Det är gott för oss riksdagsledamöter att finna att folket följer med.

Man sade när stat-kyrka-beredningen lades undan att vi måste lyssna till kyrkan – kyrkan vill det, majoriteten vill det. Är vi beredda nu, som partier och som enskilda riksdagsledamöter, att lyssna till kyrkan? Jag räknar inte med vpk i det här fallet, eftersom det partiet sagt sig vara enigt för fri abort. Men vi andra, som har sagt att vi lyssnar till kyrkan, skall vi nu lyssna? Jag vill gärna säga i detta sammanhang att jag uppfattar Ingmar Ström mer som ett tidstecken än som en biskop – för en biskop skall vara kyrkans tillsyningsman och hävda Ordet, Bibeln. Ingmar Ström, som är en charmerande man ur många synpunkter, tänker mycket fritt. Jag vill alltså instämma i det som herr Johansson i Skärstad – eller kanske det var herr Wikström – sade om kyrkan som helhet.

Vi som talar för att hela förslaget skall överses och beslutet uppskjutas har säkert majoriteten av folket bakom oss. Man talar om att 79 procent var för lagförslaget – men hur har den gallupundersökningen gjorts? När jag rest bland människor har jag fått den uppfattningen att det stora flertalet – oavsett vilket parti de tillhör – är emot fri abort.

Vi har inte fått några brev för fri abort, säger någon. Det är obehövt, eftersom tidningar och andra massmedia tagit ut segern för den fria aborten i förskott. De som är på den sidan – jag tror att det är minoriteten av folket – har varit trygga. En framgångsrik klick, som vill ha denna s. k. liberalisering, har lyckats i sitt uppsåt. Ingen tidning har, tycker jag, allsidigt fört fram uppfattningen hos motståndarna mot abortlagen – med undantag av tidningen Dagen. Jag vill gärna ge den tidningen ett hedersnämmande här i dag.

Jag vill också gärna säga att jag inte tror att någon normal kvinna vill ha en tillvaro där hon har utsikten att behöva ligga på ett operationsbord för att få sitt barn borttaget; vad jag tror är att varje kvinna innerst inne i stället önskar är en tillvaro där hon kan leva ett liv i trygghet utan att behöva genomgå detta ingrepp och kunna ta emot sitt barn. Hon vet ändå djupast inne att det inte bara är sin egen kropp hon skall tala om, utan att det är en annans kropp som kommer in i bilden vid en abort. Vi skall i stället ge henne stödet att hon kan få föda sitt barn.

Onsdagen den
29 maj 1974° Förslag till abort-
lag, m. m.

Skall det vara möjligt att nedbringa aborternas antal måste det till mera upplysning och bättre information, men framför allt måste vi få en ny kraft. Jag har i min motion pekat på – och det har andra gjort också – att skall vi få ett mänskligare samhälle, där de mänskliga rättigheterna för alla respekteras, måste vi sätta in något medel som ger människorna kraften att hävda det som måste hävdas.

Får jag också säga några ord om läkare och sjukvårdspersonal. Jag har inte, fastän jag har lyssnat till debatten hela dagen, uppfattat att någon har anfört någonting om en undersökning som är utförd 1972 av ett par läkare vid Umeå lasarett och en lektor vid sociologiska institutionen vid universitetet i Umeå. Undersökningen visar, som det sägs, en oväntat negativ inställning till legala aborter bland sjukhuspersonalen. Inte mindre än en tredjedel av de tillfrågade vid några sjukhus i övre Norrland avvisar abort på andra skäl än rent medicinska. På frågan, om de känner medlidande med de abortsökande, är det 88 procent av de tillfrågade som svarar ja. På frågan "Har du samvetskval för att du deltar i ingreppen?" svarar 62 procent på vissa avdelningar ja. Och totalt 25 procent av all personal som berörs har någon gång funderat på att byta arbete. Framför allt tycker man det är underligt att cancersjuka patienter kanske måste vänta under det att aborter prioriteras.

Nu sägs det i betänkandet att kvinnan utan dröjsmål skall få abort. Ja, jag tycker också att *skall* det vara abort – t. ex. när det finns risk för kvinnans liv – skall den utföras tidigt. Men är det säkert att de som är sjuka och skulle behöva våra resurser och våra kliniker utan dröjsmål får hjälp? Svar: Nej! Jag tycker det är en underlig jämlikhet som man här för fram. Och det måste vara klart uttalat – klarare än det enligt min mening är i lagen – att de som i framtiden skall arbeta i sjukvården inte på något sätt skall behöva riskera sin ställning eller riskera straff, om de vägrar att deltaga i abortiva ingrepp.

Jag sade att jag kände mig på visst sätt hemlös. Jag kan inte förstå att vårt samhälle skall behöva bli sådant som det tycks bli. Jag jämförde det med tiden för kristendomens införande och med vissa svåra tider i Europa och ute i övriga delar av världen. Jag skall sluta med att citera något ur en liten diktbok som har gripit mig mycket. Här lyssnar vi till en röst från den stora skräcken – det är nobelpristagarinnan Nelly Sachs som skriver. "Das Leiden Israels" – alltså Israels lidande – heter den första delen i boken. Hon skriver: "Ich sah ein Kind lächeln bevor es in die Flamme geworfen wurde" – jag såg ett barn le innan det blev kastat i flammorna. Är det inte i analogi med detta som vi har hört sköterskor säga: "Jag såg ett barnahjärta slå innan vi förbrände det"? Är jag en hycklare om jag tycker att *vi* är hycklare, som fördömer dem som lät Nelly Sachs' folk lida och som, mitt i välfärden och överflödet, av olika anledningar – kanske i vissa fall av bekvämlighet – inte ordnar samhället så, att de ofödda får födas? I den senare delen av samma bok, "Sternverdunkelung" – Stjärnförmörkelse; jag har inte kunnat finna någon svensk översättning – står det: "Immer dort wo Kinder sterben werden Stein und Stern und so viele Träume heimatlos." Fritt översatt: Alltid där barn dör blir sten och stjärnor och så många drömmar hemlösa. Det hade Nelly Sachs sett. Där livets helgd kränkts blir allt meningslöst

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

till slut. Drömmarna flyr. Inte heller sten och stjärnor har någon glädje att ge oss. Vi har förbrutit oss mot livet. Vi blir hemlösa.

Jag känner det så. Somliga tycker kanske att jag tar till överord. Från min sida är det inga överord. Jag vill inte kasta någon sten på den som har skrivit lagförslaget och vill genomföra det. Jag är bara så sorgsen över att man kan vara så frimodig och övertygad om att man har tjänat kvinnan och att man skall göra det bättre i samhället genom den här lagen.

Det riktiga vore att lagförslaget återremitterades, att regeringen fick komma med ett nytt förslag som svarar mot vad en majoritet i Sverige djupast känner.

Herr DAHLBERG (s):

Fru talman! Efter herr Nilssons i Agnäs predikan är det svårt att ta till orda. Jag har mycket noga läst den motion som herr Nilsson har väckt. Det var den första som väcktes just efter det propositionen var lagd. Han hemställer i motionen om avslag på propositionen 70. Därmed har han väl godkänt den nuvarande lagen av år 1938.

Jag förstår att herr Nilsson, som i sitt vanliga yrke är bibeltolkare och predikant, har dessa synpunkter, och han har naturligtvis rätt att hålla på Bibelns ord i detta fall. Han talar om livets okränkbarhet och att man inte skall dräpa. Det är allmänt vedertagna rättsregler i vårt land. Men när det gäller abort säger han på s. 4 i sin motion: "Abort bör vara tillåtligt endast i yttersta nödfall." Även herr Nilsson har alltså den uppfattningen att det inte skall vara ett absolut förbud; abort skall kunna tillgripas i yttersta nödfall. Han har inte heller kunnat komma förbi problemet.

Vi har i vårt samhälle en rad andra områden där vi kommer in på problemet att icke dräpa. Vi har t. ex. allmän värnplikt och ett försvar som vi säger att vi skall använda därest vårt land skulle komma i den situationen att det måste försvara sig. Då skall vi alltså kunna säga att våra värnpliktiga skall gå ut och döda eventuella fiender som angriper vårt land. Visserligen har vi länge varit förskonade från att behöva göra detta, men en stat måste ha ett yttre värn där det också gäller att i yttersta nödfall vara beredd att döda.

Herr Nilsson i Agnäs tog också upp fallet med den trettonåriga flickan som var i grossess och som fick abort. Man kan också fråga sig: Är en trettonårig flicka mogen att ta hand om ett barn, att ta ansvaret för en annan individ? Hon är ju ett barn själv. Det kanske var bättre att hon fick abort än att hon födde barnet.

Den här lagen är ju inte tvingande. Det som är tillåtet enligt lagen måste ju inte göras. Det är alltså inget tvång. För de kretsar som har en religiös syn på dessa ting är det väl inget problem. De lever efter sin kristna etik och sköter sina barn därefter -- Gudstron övertar där alla andra värderingar.

Men nu kräver herr Nilsson i Agnäs att även alla andra -- de som inte har denna starka bibeltro -- med lagen som yttersta medel skall tvingas att leva efter samma värderingar, och detta i ett samhälle där vi har religionsfrihet.

Detta är, som sagt, en svår fråga. Debatten har pågått många timmar, och det är svårt att anföra nya synpunkter. Vad som förvånar oss här i

riksdagshuset är att den kritik mot lagförslaget som finns utanför det här huset har tagit sig de former som skett. Det har kommit brev och telegram i vilka det t. o. m. har gjorts gällande att vi riksdagsledamöter som stöder detta lagförslag blir medansvariga för mord. Det är att ta till väldiga överord! Vad som hittills skett i fråga om aborter – t. ex. att vi fått dessa höga abortsiffror – baseras helt och hållet på den lagstiftning vi fick 1938. Ingen som i dag tillhör riksdagen gjorde det 1938, och ingen av oss kan alltså känna sig ansvarig för det som hitintills skett.

Sanningen är den att regeringen kompletterat lagförslaget framför allt genom att lägga stor vikt vid en utbyggnad av åtgärderna på preventivmedelsområdet. Lyckas vi med den uppgiften och får en ökad rådgivningsverksamhet till stånd, är jag övertygad om att det kommer att medverka till en minskning av antalet aborter. Alla förnuftiga människor anser väl att abort är att betrakta som en nödfallsåtgärd. Ingen ansvarig vill uppmuntra en utveckling som innebär att aborterna kommer att betraktas som preventivmedel.

Såsom många redan framhållit i debatten gäller det nu i stort sett att i lag fastställa vad som redan är praxis. Flera talare har anmärkt på att man med lagens hjälp inte kan förbjuda abort. Jag tror att det förhåller sig på det sättet. Som jag sade tidigare finns det mycket som inte är förbjudet men som man fördenskull inte tvingas göra.

I många länder har man stränga straff av olika slag för aborter. Vad händer då? Jo, då utförs aborter illegalt och i smyg. Många människor kan undandra sig lagens arm genom att resa till länder där det råder större frihet på detta område. Det finns också människor som har goda kontakter med läkare och annan sjukvårdspersonal som kan hjälpa dem i en brydsam situation.

En annan sak som gått genom denna debatt är kvinnans ställning. Det sägs att man genom denna lagstiftning lägger en alltför stor börda på kvinnan. Andra menar att hon borde få rådgöra med den blivande barnafadern. Jag är övertygad om att så kommer att bli fallet även utan att det blir en lagstiftning härom. I alla hem där det råder harmoni är jag övertygad om att makarna kommer att diskutera en sådan här situation. Detsamma gäller säkerligen – om kvinnan inte är gift – den tilltänkta livskamraten. Att kvinnan skulle söka abort utan mannens kännedom, förutsätter att hon går bakom mannens rygg.

Det har också sagts att kvinnan skulle utsättas för påtryckning från mannens eller anförvarters sida och att hon då inte skulle ha något eget fritt val. Med tanke på vad en abort innebär tror jag inte att någon kvinna kan gå till en läkare för att få abort och spela så falskt att hon säger till läkaren att hon vill ha abort, medan hon innerst inne inte vill ha det.

Varför medger då samhället abort? Kvinnan kan många gånger befinna sig i en sådan situation att en graviditet kommer olämpligt. Hon är inte inställd på att föda. Kanske barnets fader har övergivit henne. Hon kan vara ute på arbetsmarknaden eller stå inför en examen. Det kan vara fråga om en befordran. Hon kanske söker en ny anställning. Hon anser att ett oväntat barn i den rådande situationen kommer att medföra ett väsentligt avbräck i många avseenden. Det kan vara tvister och konflikter i hemmet, som gör att kvinnan känner sig övergiven och osäker om framtiden.

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

Ytterligare barn kanske skulle göra det ännu ohållbarare för henne.

Även hennes ålder kan ha betydelse. Hon kanske är ung och bedriver studier. Hon kanske är äldre, så att hon utsätts för press från omgivningen. Hon måste ta hänsyn till tidigare födda barn osv. Det kan finnas ekonomiska och sociala problem, som vi dagligen möter i samhället. Det kan vara fråga om sjukdomar och handikapp av olika slag eller rädsla för att barnet skall ärva lyten och sjukdomar som finns i slakten. Många mödrar anser med rätta att de skall få föda barnet på ett sådant sätt att de kan ta bästa möjliga omvårdnad om det. Jag tror att huvudparten av alla föräldrar planerar sin framtid när det gäller dessa problem.

Av befolkningsstatistiken kan vi fastslå att familjeplaneringen i vårt land är starkt utbredd. I Statistisk årsbok för 1971 läser jag att det då fanns inte mindre än 924 000 gifta kvinnor i åldern 20–44 år och i runt tal 400 000 ogifta eller frånskilda kvinnor i samma åldersgrupp. Begagnade man inte här i landet en medveten födelsekontroll, skulle det födas mellan 400 000 och 500 000 barn varje år. 1971 föddes reellt 114 484 barn. Aborternas antal uppgick detta år till 19 250.

Alla de som i dag ropar på att propositionen 70 skall avslås bör betänka att man därmed inte löser några problem. Då bevaras det som redan är en realitet. Man förmenar alltid kvinnan hennes plats i samhället. Enligt många mening skall hon väl "stå vid spisen och föda barn". Det är inte så i dagens och morgondagens samhälle. Kvinnorna behövs på arbetsmarknaden överallt i vårt samhälle. Då måste hon kunna inrätta sitt liv så att hon kan fylla även funktionen såsom samhällsmedlem, en sak som vi män också anser att hon skall göra.

Framför allt de samhällsbevarande krafterna såg förr ned på kvinnan i grossess. Jag har här en avhandling som visar hur det var i gångna tider. Kyrkan förklarade kvinnan för oren efter grossessen. Hon måste kyrktas för att ånyo bli accepterad.

De ogifta mödrarna har under många årtionden faktiskt varit fågelfria i detta land. Kyrkan ställde sig inte på deras sida utan de blev stämplade såsom horor och mycket annat. De föredrog många gånger att föda sina barn i lönndom på orter, där man annonserade: Obemärkt flicka erhåller plats. De anställdes ofta utan lön och utan reglerade arbetsförhållanden. De fick även lämna ifrån sig sina barn och inte ens se dem under resten av livet.

Nu har vi fått en öppnare syn på kvinnan och den roll hon spelar, framför allt när det gäller släktets fortbestånd. Många kanske tycker att det är bekvämare att hålla sig till Bibelns ord om skapelseberättelsen och anse Eva och hela kvinnosläktet såsom roten till allt ont här på jorden. De vill framställa kvinnan i gemen som en fresterska, och de påstår att mannen inte ostraffat fick smaka på frukten från kunskapens träd.

Fru talman! Trots risken att bli kallad för reaktionär och inhuman yrkar jag på samtliga punkter i betänkandet bifall till socialutskottets hemställan.

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Dahlberg talade om att jag predikade. Ja, han har också gjort vissa bibelutläggningar här, även om jag inte skulle ha utlagt de bibelställena på samma sätt. Han sade att också jag räknar med abort i vissa situationer. Det finns nödtillfällen när det gäller att välja mellan moderns liv och barnets, och då har jag funnit det riktigt att moderns liv går före. Det är en oerhört svår situation.

Det är en kolossal förändring som kommer till uttryck i lagförslaget. På s. 17 i betänkandet talas om att abort inte skall tillåtas, om fara för livet föreligger. Förut var det precis tvärtom: om fara för livet föreligger, skall man inte vägra abort! Det är ett väldigt avstånd mellan de två ståndpunkterna.

När det gäller den trettonåriga flickan har herr Dahlberg rätt i att hon inte är mogen att bli mor. Men om hon inte är mogen till det, varför skall hon då ha sexuellt umgänge? Ja, det kan ju vara olyckliga och svåra förhållanden, det är sant, men har vi gjort någonting för att ge flickan den rätta upplysningen och det rätta stödet? Det är detta jag kräver. Lagen i Sverige säger, vad jag vet, att det är otukt att ha sexuellt umgänge med en flicka som är under 15 år. Om lagen har ändrats, så får någon rätta mig, men åtminstone för några år sedan stod det så i svensk lag. Hur är det då möjligt att detta aldrig beivras? Och att föräldrarna inte fick veta någonting tycker jag är verkligt upprörande. De hade kanske kunnat hjälpa flickan att ta hand om barnet. Och om de hade haft samma uppfattning som hon, så hade det kunnat bli harmoni i hemmet.

Vi skall väl inte ta upp någon värnpliktsdebatt, men vi har ju stött värnplikten på ett bibelord också: Överheten bär icke svärdet förgäves. Vi har ansett att en stat skall få ha ett försvar.

Herr Dahlberg talade vidare om att bli kyrktagen. Det var inte någonting förnedrande, sett ur kyrkans synpunkt. Modern hade kanske under lång tid varit förhindrad att komma till kyrkan, och när hon togs upp i kyrkan på nytt, så var det väl en gudstjänst och en uppbygglig ceremoni som åsyftades, inte att stämpla henne såsom oren i den negativa bemärkelse som herr Dahlberg använde ordet.

Jag har också forskat många år i gamla domböcker och vet att herr Dahlberg har rätt i att det i vissa fall inte har varit ideala förhållanden då det gäller kyrkans syn på ensamma mödrar. Jag medger det, men vi skall också komma ihåg att förhållandena var helt annorlunda förr. De allra flesta kvinnor hade trots allt en helt annan trygghet, om de väntade ett barn än de har nu.

Herr DAHLBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Vi kan väl inte här döma i det enskilda fallet. Det ges ju sexualundervisning i skolan, och även föräldrarna har ett ansvar i det stycket. Det är naturligtvis att beklaga att en trettonårig flicka blir gravid, och det gäller ju att välja vad som för henne och även för det väntade barnet kan anses på sikt vara det rätta, och det är svåra avvägningar att göra.

Vad beträffar kyrkans syn på kvinnorna bör framhållas att den har växlat genom tiderna. Herr Nilsson i Agnäs har i sin motion omnämnt

den kanoniska rätten. Någon gång vid synoden i Konstantinopel 1692 fastställde kyrkofäderna att fosterfördrivning skulle bestraffas som mord, och påven Sixtus V stadfäste samma straffsyn år 1588. Enligt denna rätt drog man en gräns mellan den tid då fostret saknade själ och när det hade blivit besjälat. Man räknade 40 dagar för pojkfoster och 80 dagar för flickor. Fosterfördrivning betraktades som mord när dessa tidsgränser överskreds. Även där medgav man alltså att fostren inte kunde räknas som självständiga människor från själva befruktningsogonblicket. Det visar alltså att man inte ens i kyrkliga kretsar har kunnat säga att redan det ögonblick ägget blir befruktat skulle räknas som födelseögonblicket. Det har inte heller räknats så inom kyrkan, utan man räknar barnets ålder från födelsen och inte från det ögonblick ägget befruktats.

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Fru talman! Det är kanske meningslöst med en sådan här detaljdiskussion, men ingenstans har kvinnans höghet och storhet hävdats som i Bibeln. Det har jag också skrivit i min motion.

Då det gäller den kanoniska rätten syftar jag inte på sena, katolska synoder, t. ex. efter reformationstiden, utan jag går tillbaka ända till de första kyrkomötenas beslut som hårt och strängt höll sig till Bibeln om barnets rätt att leva. Jag har inte läst den kanoniska rättens alla volymer, och det har kanske inte herr Dahlberg heller, fastän han citerade här.

När det sedan gäller att räkna åldern från födelsen vill jag hänvisa till en artikel av professor Hafström i tidningen Dagen, där han tvärtom påvisar att man ofta har räknat människans ålder från konceptionsögonblicket, man har lagt till nio månader. Jag har själv i tidiga domböcker funnit att om en persons ålder angavs till 65 år så var det 64 år sedan han föddes. Det är undantag i Sverige, men enligt professor Hafström räknar man på sina håll i Europa än i dag åldern från konceptionsögonblicket.

Herr DAHLBERG (s) kort genmäle:

Fru talman! Skulle man efterleva detta skulle det t. ex. innebära att ett foster på ungefär fem sex månader skulle betraktas som ett enskilt liv och kunna jordfästas. Det har väl aldrig förekommit förrän barnet fått mer människoliknande former. I regel jordfästs inte foster annat än om det föds dött eller har kommit till liv.

När det gäller sättet att räkna ålder bygger ju hela vår tideräkning på Kristi födelse. Om man vore konsekvent inom kyrkan borde man väl räkna från bebådelsedagen. Varför tar man inte Marie Bebådelsedag som utgångspunkt för tideräkningen utan Kristi födelse? Det har vi allmänt accepterat.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herr Nilsson i Agnäs anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr MOLIN (fp):

Fru talman! Jag har i samband med detta ärende väckt en motion om vidgad laglig rätt till sterilisering av män. Jag har gjort det därför att jag anser att en liberalisering av abortlagstiftningen bör kompletteras med en ändring av steriliseringslagstiftningen.

Den nuvarande lagstiftningen medger sterilisering av män endast i absoluta undantagsfall. Det är således med nuvarande lagstiftning väsentligt svårare att få tillstånd till sterilisering av en man än att få tillstånd till abort eller till sterilisering av kvinna. Detta synes mig vara inkonsekvent.

Det är emellertid inte bara en fråga om att avskaffa en omotiverad skillnad mellan män och kvinnor. Önskemålet motiveras av det faktum att sterilisering av en man är ett vida mindre och mindre riskabelt ingrepp än sterilisering av kvinna eller ett abortingrepp. Den kirurgiska sakkunskapen anser vidare, att man numera i flertalet fall efter ett steriliseringsingrepp på en man kan återställa hans fertilitet.

Det finns alltså anledning att se över lagstiftningen på detta område mot bakgrund av att det måste ges ytterligare möjligheter också för männen att ta sin del av ansvaret för icke önskvärda graviditeter. Det kan ske genom ökade möjligheter till sterilisering av män och även genom utökad preventivmedelsrådgivning för män och ytterligare forskning rörande preventivmedel för män.

Socialutskottet pekar nu på att det pågår en utredning som skall undersöka i vilken utsträckning ett steriliseringsingrepp kan göras enbart på grundval av den enskildes egen begäran. Det sägs att frågorna om möjlighet att alternativt utföra steriliserande ingrepp på män samt om vidgad användning av sterilisering som metod för födelsekontroll bör behandlas med prioritet.

Jag tycker att detta är utmärkt. Mot bakgrund av att utredningen har denna inriktning och att den skall avge sitt betänkande inom en mycket nära framtid har jag inte något yrkande i dag. Skulle ett förslag om en vidgad rätt till sterilisering, i första hand av män, inte framläggas finns det anledning att här i riksdagen återkomma om förslag i den riktningen. Jag tolkar dock utskottets skrivning så att utskottet ansluter sig till tanken att det kan vara av värde att öka möjligheterna att utnyttja steriliseringsalternativet.

Låt mig sedan, fru talman, i dagens huvudfråga helt kort säga att jag tror att en liberalisering av abortlagstiftningen kommer att bidra till humanitärare förhållanden och till större självständighet för de kvinnor som har det svårast socialt sett. Det är som jag uppfattar det ett rätt viktigt inslag i strävandena mot ett mänskligare samhälle. Jag tror därför också att denna liberalisering av abortlagstiftningen har stöd i en humanistisk opinion i vårt land. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fröken MATTSON (s):

Fru talman! Alldeles i början av denna debatt, som tenderar att bli mycket lång, efterlyste fru Troedsson en kompromissvilja. Fru Troedsson sade att den nya lagen måste utformas som en kompromiss, och jag tror att det kan vara av värde att här inför kammaren påtala att det nya lagförslag som innan kvällen är till ända kommer att antas av riksdagen är ett resultat av en kompromiss.

Det är väl ingen som inte känner till att den organisation jag representerar, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, av alla politiska organisationer inom olika partier är den som mest har engagerat sig

för att få en lösning på abortfrågan. Vi har yttrat oss ofta – kritiskt ibland – och mycket bestämt då vi har sagt ifrån att vi måste ha en ny abortlagstiftning. I likhet med en del talare i denna debatt har vi ansett att den nya lagen är välkommen men att den kunde ha kommit tidigare. Det är dock icke desto mindre ett faktum att vi hade velat gå mycket längre än lagförslaget gör.

I det remissvar som vi avlämnade i anslutning till abortkommitténs betänkande tryckte vi naturligtvis framför allt mycket starkt på att det är kvinnan och kvinnan ensam som skall avgöra huruvida hon vill fortsätta en graviditet eller inte, men vi tyckte också att man icke skulle sätta några tidsgränser alls. Det var delvis en rent teknisk fråga. I och med att aborterna helt avkriminaliseras är en tidsgräns inom abortlagens ram, efter vilken det skulle vara i princip förbjudet att abortera, en juridisk inkonsekvens. Vår uppfattning var också den att utvecklingen går mot allt fler tidiga aborter och att det, som fru Marklund framhållit, är mycket svårt att ha en strikt gränsdragning både vid tolv och vid aderton veckor. Men vi har icke motionerat i den riktningen i anslutning till lagförslaget, utan både jag och alla de andra som representerar vårt förbund här i kammaren kommer med glädje att rösta för det. Jag vill också gärna säga – eftersom de utskottsledamöter som har varit uppe i debatten inte har gjort det – att utskottsbetänkandet är ett klokt, fint avvägt och mycket välskrivet dokument, som tolkar vad många av oss känner i den här frågan.

Vårt förbund har visat en stor otålighet i abortfrågan. Ja, vi har intensivt engagerat oss för den sedan 50 år tillbaka. På vår kongress 1924 kom den första motionen om en liberalare abortlagstiftning. För tio år sedan, i maj 1964, var vi den första organisation som uppvaktade dåvarande justitieministern Kling och begärde en utredning. Vår organisation har från 1920-talet genom alla år ända fram till nu drivit den här frågan väldigt hårt, och det har vi gjort på grundval av en synpunkt som, tror jag, bara herr Hermansson hitintills har fört fram i debatten, nämligen att abortlagstiftningen fortfarande är en social klassfråga.

I debatten har det ofta sagts att aborten i princip är fri här i landet, och det är riktigt om man ser på siffrorna. Det är väl ungefär 97 procent av alla ansökningar som beviljas. Men de svagaste kan fortfarande inte göra sin rätt gällande. Det beror inte bara på var man bor i landet, hur ens fall bedöms, det beror också på om man har förbindelser och om man känner till de samhällsvägar som finns, om man skall få ett tvåläkarintyg eller om man måste gå den andra långa vägen. Det kan ifrågasättas om det inte är en hel del kvinnor som ännu inte har hittat de här vägarna.

Utifrån de här synpunkterna hälsar vi den nya lagen med stor tillfredsställelse – och när jag säger vi menar jag inte bara vårt verkställande utskott eller vår förbundsstyrelse. Vi representerar också en bred opinion, som kanske bör nämnas här; jag skall hålla mig till de allra senaste åren. Hösten 1970 höll vi ett stort antal möten i abortfrågan, och när abortkommitténs betänkande kom inledde vi en mycket omfattande mötesverksamhet landet runt. Vi skickade ut utredningens förslag och bad om synpunkter, och vår enkät besvarades av 400 klubbar; i många fall var det två eller flera klubbar som gick ihop om svaret. När vi räknade

efter hur många som entydigt hade givit sitt ja till tanken på en ny, modernare abortlagstiftning, fann vi att det var 24 000 kvinnor och även en hel del män. Framför allt var det markant hur många av fackföreningsrörelsens män som hade kommit till dessa möten, eftersom vår organisation var den enda inom arbetarrörelsen där man just då kunde diskutera de här frågorna.

Vidare hade vi i våra klubbar tillsammans med ABF ytterligare minst 200 möten där denna fråga togs upp, och också där blev svaret helt entydigt. Det finns en stor och bred opinion som hälsar denna nya lag med tillfredsställelse. Vi anser den så väsentlig att vi helt kommer att stödja den, och vi kommer icke att helt och fullt driva de tankegångar som återfinns i vårt remissutlåtande.

De kanske viktigaste fördelarna med förslaget är, som det har betonats, att praxis fastställs – kodifieras i lag – och att begränsningarna när det gäller själva ansöknings- och beviljandeförfarandet tas bort. Det är väsentligt att straffhotet mot kvinnan upphör, och det är också väsentligt att möjligheterna för kvinnan att bestämma ändå sträcker sig fram till den adertonde veckan, även om det skall vara kuratorsråd efter tolfte veckan.

Vi tycker vidare att det är oerhört väsentligt att denna lag har kopplats ihop med, som socialministern så utförligt har talat om här i kammaren och som även omvittnats av utskottets representanter, att preventivmedlen blir billigare, i vissa fall kostnadsfria, och att det tillkommer en ökad och kostnadsfri rådgivning.

Här vill jag i förbigående vända mig till herr Evert Svensson, som i sitt anförande drog fram, som han menade, mycket negativa erfarenheter från de länder där man har liberaliserat abortlagstiftningen. Han sade att all erfarenhet pekar på att abortsiffrorna har ökat mycket markant.

Det där stämmer nog inte riktigt. I abortkommitténs betänkande, bil. 11, finns en redogörelse från en studieresa till dels Polen, dels Tjeckoslovakien. Det framgår klart att erfarenheterna i Polen var mycket gynnsamma, medan man i Tjeckoslovakien ganska snart började diskutera vilka kompletteringar som måste göras. Att erfarenheterna i dessa två länder var så olika beror helt och hållet på att man i Polen kompletterade det nya lagförslaget med en intensifierad rådgivningsverksamhet, som för Warszawas del resulterade i att abortfrekvensen sjönk mycket väsentligt.

Beträffande de andra öststater som ofta dras fram i debatten fick vi lära oss, vi som deltog i RIFO:s – Föreningen riksdagsmän och forskare – kurs kring abortfrågan, att misslyckandet har berott på att man icke har kombinerat en ny lagstiftning med en intensifierad upplysningsverksamhet, riktad till män liksom självfallet också till kvinnor. Det är i stor utsträckning därför som man har fått dåliga erfarenheter och i vissa fall t. o. m. har måst ändra lagstiftningen.

Det är just en intensifierad upplysning som är så väsentlig och som vi från Kvinnoförbundets sida – från denna talarstol, på kurser, konferenser och uppvaktningar – på senare år har lagt mycket stor vikt vid. Kuratorer i Uppsala län har bl. a. påpekat för oss att en sådan upplysning, som når ut till alla kvinnor i fertil ålder, inte kommer att kosta mer än vad ett års aborter kostar. Vi tycker alltså att detta är mycket väsentligt, och när vi

Onsdagen den
29 maj 1974

*Förslag till abort-
lag, m. m.*

nu snart går till votering anser vi att vi med det ansvar vi känner oss ha kommer att även nu fullfölja våra traditioner.

Mitt namn återfinns på motionen 1687, som väckts av fru Ström och några andra socialdemokrater. Vi har där talat om vår beredvillighet att av de medel som anslås till kvinno- och ungdomsorganisationer sprida information på de vägar och med de metoder som är självklara för oss. Utskottet har väl inte helt velat gå in på den slutledning som vi gjort i motionen, nämligen att vi måste garanteras mera medel i fortsättningen. Men vi är redan tillsammans med SSU i fullt arbete med att utforma den informationskampanj som våra båda förbund gemensamt skall genomföra.

Jag vill betona att det blir lika mycket fråga om en attitydkampanj som om en informationskampanj. Kunskapen finns på många håll, men det gäller ibland också och kanske främst att förändra attityderna. Det finns vissa målgrupper: bl. a. ungdomsgrupperna, invandrargrupperna. Både män och kvinnor måste nås med information om vilka rent tekniska preventivmedel som finns, men det gäller lika mycket information om den attityd som innebär att man visar respekt för varandra och genom ökad ömsinhet och hänsyn ser till att så få aborter som möjligt behöver göras.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Fröken Mattson sade att jag efterlyst en kompromisslösning, och det är riktigt. Men för att ingen skall sväva i tvivelsmål om vad jag därvid avsåg vill jag ordagrant läsa upp det jag sade:

” — — — den nya lagen måste utformas som en kompromiss — men en kompromiss, där utgångspunkten måste vara att det är *tre* parter med i bilden: kvinnan, mannen och fostret — tre parter som alla har rätt till hänsyn. Det hänsynstagandet har inte gjorts i propositionens lagförslag. Inte bara fostret, utan även hänsynen till mannen, har i stort sett lämnats därhän.”

Föreliggande lagförslag kan därför, som vi ser det, inte läggas till grund för en ny lagstiftning. Den uppfattningen vidhåller jag givetvis.

Fröken MATTSON (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill bara för fru Troedsson påpeka att kompromissviljan finns även på vårt håll. Det är alltså olika synpunkter på hur en kompromiss skall utformas för att det skall bli en lycklig lösning som jag har presenterat.

Fru TROEDSSON (m) kort genmäle:

Fru talman! Men ett lagförslag, där man helt och hållet bortser från hänsynen till fostret under dess 18 första veckor, har jag svårt att se som en kompromiss.

På förslag av fru tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 4 Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkanden

Nr 24 i anledning av i propositionen 1974:1 framlagt förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1974/75

Nr 25 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:100 gjorda framställning rörande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken jämte motioner

Nr 26 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Nr 27 i anledning av propositionen 1974:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1973/74 i vad avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Nr 28 i anledning av i propositionerna 1974:1 och 1974:100 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1974/75 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Skatteutskottets betänkanden

Nr 40 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:125 med förslag till lag om avsättning till arbetsmiljöfond jämte motioner

Nr 41 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:100 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1974/75, m. m.

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 93

Onsdagen den
29 maj 1974
